



การต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านหวยสัตว์ของพนักงาน
ในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
**Negotiation and Social Networking through the “Animal Lottery” of Workers
in an Industrial Factory in Hat Yai District, Songkhla Province**

กนกเรขา จันทรวงศ์กิติ

Kanokraekha Jantharawongkitti

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Human and Social Development
Prince of Songkla University**

2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ การต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านหน่วยสัตว์ของพนักงาน
 ในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผู้เขียน นางสาวกนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ

สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ดถวา บุญปรากฏ)

..... ประธานกรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์)

.....กรรมการ
 (ดร.อุทิศ สังข์รัตน์)

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ดถวา บุญปรากฏ)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

.....
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคล
ที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศตวา บุญปรากฏ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....

(นางสาวกนกเรขา จันทร์วงศ์กิตติ)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน
และไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นางสาวกนกเรขา จันทร์วงศ์กิตติ)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	การต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านหอยสัตว์ของพนักงาน ในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ผู้เขียน	นางสาวกนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
ปีการศึกษา	2555

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านการเล่นหอยสัตว์ของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเกี่ยวกับสภาพภูมิทัศน์ในโรงงาน กิจกรรมการทำงาน กิจกรรมการซื้อขายหอยสัตว์ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ขายและผู้ซื้อที่เป็นพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม รวมถึงผู้บริหารและพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ได้เล่นหอยสัตว์ จำนวน 22 คน หลังจากนั้น จึงนำข้อมูลไปจำแนกหมวดหมู่ ถอดรหัส ดีความ สร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย และนำเสนอผลงานวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

หอยสัตว์ถูกนำเข้าไปเล่นในโรงงานอุตสาหกรรม โดยเริ่มจากพนักงานในโรงงานเป็นผู้นำหอยสัตว์เข้าไปขายในโรงงาน โดยมีเจ้าของร้านขายของชำชักชวน และได้เสนอส่วนแบ่งให้ร้อยละ 10 จึงทำให้พนักงานผู้นั้นตัดสินใจนำหอยสัตว์เข้ามาขายในโรงงานแห่งนี้ เนื่องจากต้องการหารายได้เสริมและต้องการมีเพื่อนในโรงงานเพิ่มขึ้น พนักงานโรงงานอุตสาหกรรมได้มีการต่อรองกับกฎระเบียบที่ห้ามไม่ให้พนักงานเล่นการพนัน (หอยสัตว์) ในเวลาทำงานขณะปฏิบัติหน้าที่ทั้งในและนอกสถานที่ทำงาน เพื่อไม่ต้องการให้เสียงานและมีหนี้สินจากการเล่นการพนัน แต่พนักงานใช้กลวิธีต่อรองกับกฎระเบียบของโรงงานที่หลากหลาย โดยการใช้สัญลักษณ์ที่รู้จักกันระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย การส่งสัญญาณที่รู้จักกันในกลุ่ม และการซื้อขายหอยสัตว์ผ่านพื้นที่ต่าง ๆ ในโรงงาน เพื่อหลบหลีกให้รอดพ้นจากการถูกควบคุมภายใต้กฎเกณฑ์กติกา ข้อบังคับของโรงงาน

การสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านพื้นที่หอยสัตว์โดยเริ่มจากพนักงานในโรงงานที่รู้จักกัน เป็นเพื่อน ญาติพี่น้องได้ใช้หอยสัตว์เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พูดคุยรวมกลุ่มกัน โดยเกิดจากการที่บุคคลมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบอื่นมาก่อนมีการชักชวนแนะนำกันให้เข้ามารวมกลุ่มกันเล่น ใช้วิธีการบอกต่อเป็นการเชื่อมโยงให้พนักงานเข้ามารวมกลุ่มกัน ซึ่งถือว่าเป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดการสร้างเครือข่ายหอยสัตว์ได้อย่างรวดเร็วและแน่นแฟ้น ข้อค้นพบดังกล่าวเผยให้เห็นกลไกของการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่ไม่เป็น

ทางการรูปแบบหนึ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครือข่ายทางสังคมในชุมชน

Thesis Title	Negotiation and Social Networking through the “Animal Lottery” of Workers in an Industrial Factory in Hat Yai District, Songkhla Province
Author	Miss Kanokraekha Jantharawongkitti
Major Program	Human and Social Development
Academic Year	2012

ABSTRACT

The objective of this study was to investigate negotiation and social networking through the “Animal Lottery” of Workers in an Industrial Factory in Hat Yai District, Songkhla Province. The data of this qualitative study were collected through non-participatory observations on the factory’s landscape, work activities, and animal lottery ticket buying and selling activities, and through in-depth interviews with 22 key informants who were buyers and sellers of the animal lottery tickets who were workers in the industrial factory, and administrators and workers who did not play the animal lottery. Then the data were classified into categories, decoded, interpreted, inductively concluded, and then descriptive analysis was employed to present the results of the study. The results were as follows:

The animal lottery was first played in the industrial factory by workers of the factory who started selling animal lottery tickets in the factory. He was persuaded by a grocery store owner who offered to pay him a 10 percent commission. Thus, that worker decided to start selling animal lottery tickets because he wanted to earn extra income and have more friends in the factory. Workers in the factory negotiated with the rule that prohibited workers from gambling (playing the animal lottery) during working hours inside and outside the workplace in order to prevent damage to work and debts caused by gambling. However, workers used many different strategies to negotiate with the rule of the factory. They used symbols that were known between buyers and sellers; signals that were known among group members; and buying and selling animal lottery tickets through different spaces in the factory to avoid being controlled under the rules and regulations of the factory.

Social networking through the space of the animal lottery started from workers in the factory who knew each other, friends, relatives, and therefore, used the animal lottery as a

medium in exchanging experience, talking, and get into groups. Thus, the network was formed by people who had had other types of relationship before being persuaded to get into groups to play the lottery. They used word of mouth to link workers to get into groups which was a network that was naturally formed. As a result, the animal lottery network was built rapidly and with tight relationship. This finding revealed a mechanism of an informal social networking that could be applied as a guideline for building social networks in communities.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยการให้คำแนะนำ คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางการวิจัยให้แนวความคิด การตรวจทาน การแก้ไขข้อบกพร่อง จากอาจารย์ที่ปรึกษาคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศตวา บุญปรากร ซึ่งท่านได้ให้ความกรุณาเสียสละเวลาอันมีค่ายังต่อผู้วิจัย โดยที่ไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย และเป็นทั้งที่ปรึกษา เป็นผู้คอยให้กำลังใจ ทำให้ผู้วิจัยมีความมานะพยายาม จนสามารถทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ จึงขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่ารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งได้ให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะในการเขียนวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ดร.อุทิศ สังข์รัตน์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่ารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ถ่ายทอดความรู้ ให้ประสบการณ์ทางวิชาการ ให้คำแนะนำ คำปรึกษา คอยถามไถ่ และให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมศักดิ์ ประธานกรรมการสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม ที่คอยตรวจทานข้อบกพร่องให้แก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณ คุณสุมาทและคุณสุวิวัฒน์ เจ้าหน้าที่ประจำสาขาพัฒนามนุษย์และสังคม(ภาคพิเศษ) ที่คอยช่วยเหลือผู้วิจัยในการดำเนินเรื่องต่างๆ ให้แก่ผู้วิจัยจนสำเร็จการศึกษา

ขอขอบคุณ พนักงานของโรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ การตอบคำถาม และให้ข้อมูลต่างๆ อย่างดียิ่ง นอกจากนั้นผู้วิจัยต้องขอขอบคุณหัวหน้างาน เพื่อนร่วมงานสำนักชลประทานที่16 และเพื่อนๆ ทุกคน ที่มีส่วนเป็นขวัญกำลังใจ และให้ความช่วยเหลือที่ไม่สามารถนำมาเอ่ยนามในที่นี้ทั้งหมดได้

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณสงวนและคุณอุษานัฐ จันทรวงศ์กิตติ ซึ่งเป็นบิดา มารดา ของผู้วิจัย ที่ท่านคอยเป็นกำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ และให้การสนับสนุนในทุกๆ ด้าน แก่ผู้วิจัยมาตลอด จนสำเร็จเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ และขอขอบคุณนายอดิศักดิ์ ยอดประสิทธิ์ ที่คอยช่วยเหลือผู้วิจัยในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลทุกครั้ง และให้กำลังใจถามไถ่ผู้วิจัยเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์อันใดอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยตั้งจิตมอบเป็นกตัญญูกตเวทิตาแก่ บิดา มารดา ตลอดถึงคณาจารย์ ผู้มีพระคุณทุกท่าน และทุกๆ ท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
ABSTRACT.....	(7)
กิตติกรรมประกาศ.....	(9)
สารบัญ.....	(10)
รายการตาราง.....	(12)
รายการภาพประกอบ.....	(13)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ของงานวิจัย.....	4
นิยามศัพท์.....	5
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับการต่อรอง.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายชุมชนและสังคม.....	13
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	35
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	36
พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย.....	36
ผู้ให้ข้อมูล.....	36
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	37
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	37
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	38
4 จากห่วยสู่ห่วยสัตว์.....	39
ความเป็นมาของห่วย.....	39
บริบทโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.....	43
พื้นที่โรงงานที่ศึกษา.....	46

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
5	การต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมของหวยสัตว์.....	51
	หวยสัตว์ถูกนำเข้าไปเล่นในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้ได้อย่างไร.....	51
	กฎระเบียบในการห้ามเล่นหวยของโรงงานอุตสาหกรรม.....	54
	หวยสัตว์กับการต่อรองกฎระเบียบของพนักงานในโรงงาน.....	55
	การต่อรองกันระหว่างพนักงานที่เป็นผู้ซื้อและผู้ขายภายในโรงงาน.....	59
	การสร้างพื้นที่ในโรงงานกับการซื้อขายหวยสัตว์.....	60
	การสร้างเครือข่ายทางสังคม.....	63
6	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	70
	สรุปผลการวิจัย.....	70
	อภิปรายผลการวิจัย.....	71
	ข้อเสนอแนะ.....	76
	บรรณานุกรม.....	78
	บุคลากรกรม.....	83
	ภาคผนวก.....	85
	ก แนวทางการสัมภาษณ์.....	86
	ข กฎระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม.....	90
	ค เอกสารเกี่ยวกับหวยสัตว์.....	100
	ง การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน.....	112
	ประวัติผู้เขียน.....	141

รายการตาราง

ตาราง	หน้า
1 ความแตกต่างระหว่างกลุ่มกับเครือข่าย.....	32

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ลักษณะของความสัมพันธ์ของเครือข่าย.....	17
2 บริเวณทางเข้าโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.....	43
3 แผนที่โรงงานที่ศึกษา.....	46
4 ถนนคอนกรีตทางเข้าก่อนถึงโรงงานอุตสาหกรรมที่ศึกษา.....	47
5 บริเวณด้านหน้าของโรงงานอุตสาหกรรมที่ศึกษา.....	47
6 พื้นที่การเล่นหอยสัตว์.....	48
7 สมุดขยหอยสัตว์ที่มีการเรียงลำดับตัวเลข.....	53
8 พื้นที่ที่เล่นหอยสัตว์ (โรงอาหาร).....	61
9 พื้นที่ที่เล่นหอยสัตว์ (แก้อุ้ม้าหินอ่อน).....	61
10 พื้นที่ที่เล่นหอยสัตว์ (ที่จอดรถจักรยานยนต์).....	62
11 สมุดจดหอยสัตว์ทั้งตอนเช้าและตอนเย็นในวันที่ 26 มิถุนายน 2555.....	105
12 สมุดจดหอยสัตว์ทั้งตอนเช้าและตอนเย็นในวันที่ 11 กรกฎาคม 2555.....	105
13 สมุดจดหอยสัตว์ทั้งตอนเช้าและตอนเย็นในวันที่ 27 กรกฎาคม 2555.....	106
14 สมุดจดหอยสัตว์ทั้งตอนเช้าและตอนเย็นในวันที่ 26 สิงหาคม 2555.....	106
15 ตารางการเปรียบเทียบสิ่งของแทนหมายเลขของตัวสัตว์ต่างๆ.....	107
16 ตารางการทำนายความฝันเปรียบเทียบกับตัวสัตว์.....	107
17 ตารางเลขประจำวันที่ใช้เปรียบเทียบกับหมายเลขของตัวสัตว์.....	108
18 คำกลอนที่ใช้ทอเวลาจะซื้อหอยสัตว์.....	108
19 โปยหอยของพนักงานที่เล่นหอยสัตว์.....	109
20 โปยหอยของพนักงานที่เล่นหอยสัตว์.....	109
21 โปยหอยของพนักงานที่เล่นหอยสัตว์.....	110
22 โปยหอยของพนักงานที่เล่นหอยสัตว์.....	110
23 โปยหอยของพนักงานที่เล่นหอยสัตว์.....	111
24 โปยหอยของพนักงานที่เล่นหอยสัตว์.....	111

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเศรษฐกิจนอกระบบเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากสำหรับประเทศไทย เนื่องจากมีบทบาทอย่างสำคัญในการขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไม่น้อยกว่าเศรษฐกิจในระบบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547) จากการศึกษากิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ พบว่า เศรษฐกิจการพนันเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจนอกระบบ ซึ่งเศรษฐกิจการพนันที่ผิดกฎหมายมีขนาดใหญ่กว่าเศรษฐกิจการพนันที่ถูกกฎหมายทั้งในแง่ของจำนวนประชากรและขนาดของวงเงินที่เกี่ยวข้อง การพนันที่มีผู้นิยมเล่นในปี พ.ศ.2544 มีไม่น้อยกว่า 15 ประเภท จำนวนผู้เล่นการพนันทุกประเภทรวมกันเท่ากับ 83 ล้านคน (คนหนึ่งอาจเลือกเล่นการพนันได้มากกว่า 1 ประเภท การพนันที่มีผู้นิยมเล่นมากที่สุดเรียงตามลำดับของจำนวนประชากรที่เข้าไปเกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) หวยใต้ดิน 23.7 ล้านคน 2) สลากกินแบ่งรัฐบาล 21.2 ล้านคน 3) หวยออมสิน 7.8 ล้านคน 4) การพนันในบ่อน 4.2 ล้านคน 5) หวย ธ.ก.ส. 3.6 ล้านคน 6) หวยหุ้น 2.0 ล้านคน 7) การพนันฟุตบอล 2.0 ล้านคน 8) กีฬาพื้นบ้าน 1.3 ล้านคน 9) มวยหรือมวยคู่ 8.1 แสนคน 10) จั๊บยี่กี 2.6 แสนคน 11) หวยปิงปอง 2.3 แสนคน 12) ม้าแข่ง 8.0 หมื่นคน 13) การพนันอินเทอร์เน็ต 3.6 หมื่นคน 14) สลากจากต่างประเทศ 1.8 หมื่นคน และ 15) การพนันประเภทอื่นๆ ที่เหลือรวมกัน 2.9 แสนคน นอกจากนี้ จากการสำรวจขนาดของวงเงินกิจกรรมการพนันที่มีผู้นิยมเล่นมากที่สุด 7 ประเภท ในปี พ.ศ.2544 เรียงตามลำดับได้ดังต่อไปนี้คือ 1) การพนันในบ่อน 113,958 ล้านบาท 2) หวยใต้ดิน 92,073 ล้านบาท 3) การพนันฟุตบอล 51,085 ล้านบาท 4) สลากกินแบ่งรัฐบาล 38,700 ล้านบาท 5) หวยหุ้น 16,156 ล้านบาท 6) หวยออมสิน 9,341 ล้านบาท และ 7) หวย ธ.ก.ส. 3,471 ล้านบาท (สังคิต พิริยะรังสรรค์, 2544)

การพนัน (gambling) หรือการเสี่ยงโชคเป็นกิจกรรมรูปแบบหนึ่งของสังคมซึ่งเกิดขึ้นในทุกๆ วัฒนธรรมของสังคมมนุษย์ อาจจะเรียกได้ว่า การพนันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นสากลในสังคมมนุษย์ ซึ่งมุมมองเกี่ยวกับการพนันนั้นมีทั้งแง่บวกและแง่ลบ ถ้าหากว่ามองในแง่บวกแล้ว การพนันสามารถสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านการสันทนาการ (gambling as leisure) กล่าวคือ เป็นกิจกรรมในเวลาว่างเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจจากการดำเนินชีวิตประจำวันที่มีแต่ความวุ่นวาย แต่หากมองในแง่ลบแล้วนั้น เกิดจากการมีเรื่องของการได้มาและเสียไปเข้ามามี

ส่วนเกี่ยวข้อง การพนันก็สามารถนำมาซึ่งความหายนะได้เช่นกัน เนื่องจากว่า เมื่อผู้พนันเล่นเสียก็ต้องการที่จะแก้มือ หากเมื่อเล่นได้ก็จะเกิดความโลภเล่นอีก อยู่ในวัฏจักรแบบนี้ไม่รู้จักจบสิ้น จนสุดท้ายก็ตกเป็นทาสของการพนัน คนเหล่านี้จึงกลายเป็นคนที่ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ด้วยมุมมองนี้เองทำให้การพนันถูกมองว่าเป็นปัญหาสังคมในสังคมไทย ทุกวันนี้แม้ปรากฏว่ามีการเล่นพนันอยู่ทุกหนทุกแห่ง แต่การพนันก็เป็นภาพที่น่ากลัวของคนทั่วไป โดยเฉพาะกับผู้ที่ไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับการพนัน อันเนื่องมาจากกระบวนการขัดเกลากายทางสังคม (Socialization) มองว่า การพนันเป็นสิ่งชั่วร้าย เป็นการกระทำที่ละเมิดต่อระเบียบกฎหมาย และขัดต่อศีลธรรมอันดีของชาติ รวมถึงศาสนาพุทธอันเป็นศาสนาประจำชาติ (พัชระ คงพินิจบรรจง. 2552)

หวย เป็นการพนันเสี่ยงทายประเภทหนึ่ง ที่รู้จักกันมาเป็นเวลายาวนาน ซึ่งเผยแพร่มาจากกลุ่มคนจีนเริ่มจากการเล่นโดยทายเป็นอักษรจีน ต่อมาเมื่อแพร่ระบาดสู่คนไทยจึงออกหวยเป็นอักษรไทย มีชื่อเรียกว่า หวย ก ข ในรัชกาลที่ 3 ต่อมาในสมัยของรัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริที่จะยกเลิกการเล่นพนัน แต่เนื่องจากอากรหวยเป็นรายได้หลักที่สำคัญมาก จึงได้ทรงยกเลิกอากรบ่อนเบี้ยก่อน และค่อยมีการยกเลิกอากรหวยในสมัยรัชกาลที่ 6 แต่ขณะเดียวกันในสมัยของรัชกาลที่ 5 ได้มีการออกล็อตเตอรี่ขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อหารายได้บำรุงการกุศล และได้มีการออกล็อตเตอรี่ในวาระพิเศษอีกหลายครั้ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อบำรุงสาธารณกุศล จนกระทั่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 รัฐบาลได้ให้มีการออกล็อตเตอรี่เป็นประจำ จากนั้นในปีพ.ศ.2482 จึงได้มีการจัดตั้งสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลขึ้น โดยให้มีการออกล็อตเตอรี่เป็นประจำ ดังนั้นการเล่นหวยจึงได้เปลี่ยนมาใช้เลขท้าย ของล็อตเตอรี่ เป็นการออกหวยแทนหวย ก ข แบบเดิม ซึ่งรูปแบบการเล่นหวยดังกล่าว ได้กลายมาเป็นรูปแบบของหวยได้ดิน และหวยสัตว์ในปัจจุบัน “หวย” จึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย แต่ไม่ว่าหวยจะถูกมองไปในรูปแบบใด ก็คงยังเป็นที่ยอดนิยมในสังคมมาโดยตลอดตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน (พัชรคม พรหมบุตร. 2553) การเล่นหวย ซึ่งมีพัฒนาการอยู่ในสังคมไทยกว่าร้อยปี ได้พัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทางสังคม และวัฒนธรรมของคนไทยแล้ว เห็นได้ชัดเจนจากกระบวนการหาตัวเลขนำโชคที่จะใช้แทงในแต่ละงวด ผู้เล่นอาจจะได้จากการตีความ จากความฝันของตนเอง การเกิดเหตุการณ์ผิดปกติในชุมชนเช่นมีคนที่ถูกเสียดชีวิต การเกิดอุบัติเหตุ มีเด็กเกิดใหม่ ทะเบียนรถที่เพิ่งซื้อใหม่ หรือกระทั่งการขอจากพระหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น ซึ่งการได้ตัวเลขจากเหตุการณ์เหล่านี้จะต้องผ่านการตีความ เกิดพฤติกรรมที่แปลกเปลี่ยนความคิด และช่วยกันตีความในกลุ่มผู้เล่นหวย (ชยุต พิริยะฤทธิ์. 2550)

ปัจจุบัน "ห่วยสัตว์" ถือว่าเป็นการพนันประเภทหนึ่งที่มีผู้นิยมเล่นกันอย่างแพร่หลาย มีการเล่นโดยการนำเอาสัตว์ชนิดต่างๆ มาคิดแปลงจากตัวเลข 0 – 9 เป็นตัวปริศนาเสี่ยงทายแทนตัวเลข และมีสัตว์ที่นำมาเป็นตัวทายทั้งหมด 36 ชนิด ส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์ที่รู้จักกันดี เช่น หมู หมา แมว นก รวมถึงยังมีสัตว์อีกบางชนิดที่ไม่มีอยู่ในชีวิตจริง เช่น แมวทอง กวางทอง พญานาค ฯลฯ และห่วยสัตว์จะมีกำหนดออกวันละ 2 ครั้ง เช้าหนึ่งครั้งและเย็นอีกหนึ่งครั้ง จึงทำให้ผู้ที่ชอบในเรื่องของการเสี่ยงโชคเกิดความสนใจกันเป็นจำนวนมาก การเล่นห่วยสัตว์ได้มีการพัฒนาจากการละเล่นกันในหมู่ชุมชนเล็กๆ เฉพาะกลุ่มที่อยู่ในละแวกเดียวกัน ต่อมาก็ได้แพร่ขยายเข้ามาในจังหวัดสงขลา และกำลังแพร่ระบาดอย่างมากทั้งในอินเทอร์เน็ต มหาวิทยาลัย และในสำนักงานภาครัฐและเอกชน โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ของอำเภอหาดใหญ่ เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่มีปัญหาต่างๆ มากมายเกิดขึ้นภายในโรงงาน ทั้งปัญหาสุขภาพจิต การลักขโมย การทะเลาะวิวาท รวมถึงปัญหาการพนัน ซึ่งในปัจจุบันพนักงานนิยมเล่นการพนันกันอย่างมาก ทั้งที่โรงงานอุตสาหกรรม เป็นพื้นที่ของการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันซึ่งสามารถทำได้โดย “การเพิ่มผลผลิต” และการเพิ่มผลผลิตมักจะมีแนวความคิดว่า ต้องหาวิธีการที่จะได้รับประโยชน์จากคนทำงานให้มากที่สุด หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ พยายามที่จะเพิ่มขีดความสามารถของระบบบริหาร ซึ่งหน่วยงานมักให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ (สันติ บางอ้อ. 2540) ในขณะที่โรงงานมีกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ มากมาย รวมถึงยังมีกฎข้อบังคับที่ห้ามเล่นการพนันทุกชนิด แต่พนักงานในโรงงานก็ยังสามารถหาวิธีการต่อรองกับกฎระเบียบของโรงงานเพื่อที่จะลักลอบเล่นห่วยสัตว์ได้ อาจเป็นเพราะการได้รับอิทธิพลจากคนในชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบของโรงงาน จึงทำให้พนักงานเกิดการสร้างเครือข่ายขึ้นภายในโรงงาน ประกอบกับการใช้เงินจำนวนไม่มากนักในการซื้อขายห่วย จึงทำให้พนักงานในโรงงานส่วนใหญ่หันไปซื้อขายห่วยสัตว์เป็นที่นิยมจนเกิดการสร้างเครือข่ายขึ้น และที่สำคัญกลไกอย่างหนึ่งที่ห่วยสัตว์สามารถดำรงอยู่ได้ในพื้นที่ที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมก็คือ เครือข่ายทางสังคม ซึ่งการมมาขายกับการเล่นห่วยสัตว์มากเกินไปนั้น อาจส่งผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมได้ รวมถึงอาจส่งผลกระทบต่อโรงงานอุตสาหกรรม หากพนักงานมัวเมาในเรื่องห่วยสัตว์มากเกินไป งานอาจเสร็จไม่ทันตามเป้าหมายที่กำหนด หรืออาจถึงขั้นเสียนงานเสียการ เกิดหนี้สินและครอบครัวแตกแยกได้

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามว่า พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมมีการต่อรองกับกฎระเบียบ ข้อบังคับของโรงงานในการเล่นห่วยสัตว์ได้อย่างไร และห่วยสัตว์เป็นพื้นที่ของการสร้างเครือข่ายทางสังคมได้อย่างไร ซึ่งข้อมูลที่ได้จะทำให้เข้าใจถึงการต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านพื้นที่ห่วยสัตว์ของกลุ่มคนที่นิยมเล่นห่วยสัตว์ใน

โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และสามารถสะท้อนให้ผู้ประกอบการโรงงานได้กลับมาทบทวนถึงคุณภาพชีวิต ค่าครองชีพและการให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้องของพนักงานในโรงงานมากขึ้น

คำถามวิจัย

พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมมีการต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านพื้นที่ห่วยสัตว์อย่างไร

วัตถุประสงค์

ศึกษาการต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านการเล่นห่วยสัตว์ของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับกลวิธี เทคนิคในการนำห่วยสัตว์มาเล่นในโรงงาน การซื้อ-ขายห่วยสัตว์ ในขณะที่โรงงานมีกฎระเบียบที่เข้มงวด คนเหล่านี้มีพื้นที่ในการเล่นห่วยสัตว์และสร้างเครือข่ายทางสังคมอย่างไร จึงทำให้ห่วยสัตว์ดำรงอยู่ในพื้นที่ได้
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ของการเล่นห่วยสัตว์ในพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมเป็นสถานที่ที่มีกฎระเบียบอย่างรัดกุมมากมาย แต่ก็ยังมีพนักงานเล่นห่วยสัตว์ภายในโรงงานไม่เว้นแม้กระทั่งผู้บริหาร จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจกลวิธีในการหลบหลีกกฎระเบียบในพื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้

ประโยชน์ของงานวิจัย

1. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการในชุมชน
2. นำข้อมูลเสนอให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และหาวิธีสร้างเสริมไม่ให้คนหมกมุ่นที่จะเล่นห่วยสัตว์หรือการพนันชนิดต่างๆ

นิยามศัพท์

หอยสัตว์ หมายถึง การเล่นเกมพนันชนิดหนึ่งคล้ายหวยใต้ดิน แต่เปลี่ยนรูปแบบมาเป็นการทายคำปริศนา เพื่อให้ผู้ซื้อทาย เมื่อทายถูกก็จะได้เงินตามที่กำหนดไว้ 1 บาทต่อ 30 บาท ซึ่งคำตอบของคำใบ้จะประกอบด้วยตัวสัตว์ 36 ชนิด

การต่อรอง หมายถึง การที่พนักงานในโรงงานใช้กลวิธี เทคนิค วิธีการรวมกลุ่มกันเล่นหอยสัตว์ในโรงงาน โดยการหลบหนีจากกฎระเบียบ ข้อบังคับ ของโรงงาน

การสร้างเครือข่ายทางสังคม หมายถึง การที่พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งได้มีการสร้างสายสัมพันธ์เกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกับการเล่นหอยสัตว์ โดยมีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนมีการพึ่งพาอาศัยกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิด ทฤษฎี และรวบรวมเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดกรอบและแนวทางในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการต่อรอง
2. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายชุมชนและสังคม
3. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการต่อรอง

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ de Certeau (1985) the practice of everyday life มาใช้ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับการต่อรองของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผ่านพื้นที่ของการเล่นหอยสัตว์ของ มิเชล เดอ เซร์โต (Michel de Certeau) มาใช้ในการอธิบายกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อใช้ในการต่อรองกับกฎระเบียบ ข้อบังคับ ของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การต่อรองในชีวิตประจำวันของ de Certeau (1985) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นเรื่องของการแย่งชิงและการต่อรอง เนื่องจากในชีวิตประจำวันผู้คนจะต้องมีการปฏิสังสรรค์ทางสังคม อาจทำให้พบเจอกับการต่อรอง แข่งขัน และการควบคุมของอำนาจ การที่จะเข้าใจกลไกอำนาจและการต่อรองในสภาวะใหม่ จึงจำเป็นต้องให้ความสนใจกับเรื่องราวของชีวิตประจำวัน ยุคสมัยใหม่หรือภาวะสมัยใหม่ (modernism) การศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ได้หันมาสนใจกับโครงสร้างขนาดเล็ก (micro) แทนที่การศึกษาโครงสร้างขนาดใหญ่ (macro) แบบมาร์กซิสต์ (marxist) แตกต่างไปจากขนบธรรมเนียมแบบเดิม แนวทางการศึกษาสังคมวิทยาได้เปลี่ยนไปสนใจเรื่องราวของชุมชนและชีวิตของคนธรรมดา ซึ่งความสนใจใหม่นี้นำไปสู่การตีความ การวิเคราะห์ทางด้านวัฒนธรรม และการอธิบายประวัติศาสตร์ใหม่ โดยมีดีโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งของเรื่องราวเท่านั้น จากการหันเหแนวทางการศึกษาทางสังคมศาสตร์ ทำให้กระแสความสนใจเรื่องของ “ชีวิตประจำวัน” เป็นที่แพร่หลายในแวดวงการศึกษาวัฒนธรรม ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา ในฐานะประเด็นการวิเคราะห์การเมือง

แบบจุลภาค (micro-politic) และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (new social movement) เนื่องจากการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นเรื่องของการแย่งชิงและต่อรองความสัมพันธ์ของอำนาจ (power relation) ระหว่าง “ผู้กำหนด” กับ “ผู้ใช้” (users) ซึ่งไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางเดียว แต่เป็นวงจรของอำนาจที่หมุนเวียนอย่างไม่สิ้นสุดในชีวิตประจำวัน เดอ แซร์โต เห็นว่า “ชีวิตประจำวัน” มีมิติทางการเมือง (สุธาริน คุณผล. 2550)

เดอ แซร์โต ได้ให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจการผลิตด้วย โดยพิจารณาที่กระบวนการผลิตไม่ใช่ที่กลไกการผลิตอย่างที่ผ่านมา เขาเห็นว่า การบริโภคเป็นเรื่องความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับเรื่องราวของ “ชีวิตประจำวัน” โดยเฉพาะในการศึกษาวัฒนธรรมประชานิยม (popular culture) หากพิจารณาความสำคัญของกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การอ่าน การพูด การเดิน ที่อยู่อาศัย การทำกับข้าว ฯลฯ จะเห็นความสำคัญของการบริโภคที่ “ผู้บริโภค” ไม่ใช่ “ผู้ถูกกระทำ” (object) แต่มีวิธีการ (ways of operating) ที่มีความสัมพันธ์กับอำนาจ เขาตั้งคำถามการศึกษาว่า “ชีวิตประจำวัน” เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่จุดมุ่งหมายทางการเมืองอย่างไรอย่างหนึ่ง ที่มีข้อสรุปล่วงหน้า จากมุมมองดังกล่าว ทำให้แนวคิดเรื่อง “ชีวิตประจำวัน” ของ เดอ แซร์โต และได้รับการตอบรับในแวดวงวัฒนธรรมศึกษาแนวหลังโครงสร้างนิยม กลไกของอำนาจในภาวะสมัยใหม่ “ชีวิตประจำวัน” เป็นเรื่องของการแย่งชิงและต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจ รวมถึงความพยายามของนักวิชาการที่นำ “ชีวิตประจำวัน” ไปใส่กรอบทางทฤษฎี งานเขียนและโครงการวิจัยของ เดอ แซร์โต ต้องการนำเสนอความเป็นไปในชีวิตประจำวันที่ “ชีวิตประจำวัน” ไม่ใช่เป็นเพียงวาทกรรม

สิ่งที่ เดอ แซร์โต เสนอนั้น เปรียบเสมือนอีกด้านหนึ่งของงานของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ที่อธิบายถึง “อำนาจ” ว่า มีกลไกอย่างไร ในการแทรกซึมเข้าไปครอบงำชีวิตประจำวัน โดยไม่รู้ตัว และได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีคิด จิตใจ ของกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการควบคุมไม่ให้เกิดการต่อต้านชัดเจน แต่ เดอ แซร์โต มีจุดมุ่งหมายที่จะชี้ให้เห็นว่า “อำนาจ” ไม่อาจครอบครอง “ชีวิตประจำวัน” ได้อย่างสมบูรณ์อย่างที่ฟูโกต์อธิบาย เดอ แซร์โต สนใจที่วิธีการที่ฝ่ายที่อ่อนแอหรือถูกครอบงำใช้จังหวะเวลาและโอกาสที่มีอยู่ ฉวยประโยชน์จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า เขาเห็นว่า การดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องของการแย่งชิงและการต่อรองความสัมพันธ์ของอำนาจระหว่าง “ผู้กำหนด” กับ “ผู้ใช้” ไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางเดียว แต่เป็นวงจรของอำนาจที่หมุนเวียนอย่างไม่สิ้นสุดในชีวิตประจำวัน

เดอ แซร์โต อธิบายว่า ทฤษฎีส่วนใหญ่เป็นการผลิตวาทกรรมขึ้นมาซ้อนทับวาทกรรมที่มีอยู่แล้ว เมื่อใดก็ตามที่ทฤษฎีก้าวข้ามอาณาบริเวณที่ไม่อยู่ภายใต้วาทกรรม เมื่อนั้นทฤษฎีจะพบปัญหาที่ท้าทาย เพราะการที่เข้าไปอยู่ในอาณาบริเวณที่ปราศจาก “ภาษา” ที่คุ้นเคย เปรียบได้

กับการขับรุดไปสุดทางที่หน้าผา ค้างตั้งอยู่ระหว่างแผ่นดินที่รองรับวาทกรรม กับความเร้นลับของท้องทะเลเบื้องล่าง อาจกล่าวได้ว่า ทฤษฎีพยายามที่จะเปิดพรมแดนความรู้ไปจนสุดทาง โดยพยายามสร้างวาทกรรมที่จะอธิบายอาณาบริเวณที่อยู่นอกเหนือการทำงานของตรรกะ (nondiscursive space) ซึ่ง เดอ แซร์โต เห็นว่า นักวิชาการจำนวนมากไม่มีใครพยายามฟังเสียงที่ยังไม่ได้พูดออกมา หรือเปิดโอกาสให้ชีวิตประจำวันสื่อสารด้วยวิธีของตนเอง “ชีวิตประจำวัน” เป็นความรู้ที่ไม่ตระหนักในตัวเอง กล่าวคือ เป็น “ผู้กระทำ” และเป็นความรู้เพื่อการอ้างอิง เป็นเพียงเงื่อนไขหนึ่งที่จะทำให้กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นได้

นอกจากนี้ เดอ แซร์โต พยายามค้นหา คือ เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตความเป็นไปใน “ชีวิตประจำวัน” ที่ลึกซึ้งกว่ากรอบที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบเดิม วิธีการที่ละเอียดอ่อนเพียงพอที่จะสะท้อนความหลากหลายที่ไม่ปะติดปะต่อกันในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบเดียว อาจจะมาจากการผสมผสานวิธีการหลายอย่างก็ได้ ด้วยเหตุนี้ เดอ แซร์โต จึงให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่อง (narrativity) เพื่อนำเสนอ “ปฏิบัติการของชีวิตประจำวัน” โดยเห็นว่าการเล่าเรื่องแตกต่างจากการอธิบาย (description) โดยเฉพาะวรรณกรรมซึ่งเป็นตัวบท (text) ที่นำเสนอในรูปแบบของเรื่องเล่า นิทาน และตำนาน การเล่าเรื่อง ไม่ได้มีเป้าหมายที่จะให้รายละเอียดเพื่อให้เห็นความจริง แต่ต้องการที่จะสร้างพื้นที่สมมติที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของวาทกรรมเกี่ยวกับความจริง เพื่อโน้มนำให้เกิดกระบวนการที่จะเข้าใจความจริง เฉพาะช่วงเวลา เฉพาะบริบท ซึ่งถือว่าการเล่าเรื่องเป็นอุบาย (tactics) อย่างหนึ่งในการนำเสนอ “ชีวิตประจำวัน” ที่พรรณนากลุ่มสังคมที่ “ผู้เล่า” ไม่ได้ผูกขาดการเล่าเรื่อง หรือแยกตัวเองออกมาจากสิ่งที่พรรณนาถึง ในขณะที่เดียวกันก็เปิดโอกาสให้เสียงอื่นๆ เล่าเรื่องด้วย การพยายามเล่าเรื่องของ “ชีวิตประจำวัน” เป็นแค่การเทียบเคียงหรือการคาดเดา สิ่งสำคัญไม่ได้อยู่ที่เนื้อเรื่อง แต่อยู่ที่ “วิธีการเล่าเรื่อง” ซึ่งไม่ใช่กระบวนการที่ต้องการข้อสรุปตายตัวว่า ชีวิตประจำวัน คืออะไร แต่ต้องการตั้งคำถามกับกระบวนการผลิตความรู้เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน จึงอาจกล่าวได้ว่า เดอ แซร์โต ใช้แนวคิดว่าด้วยเรื่องของ “ชีวิตประจำวัน” เพื่อเป็นเครื่องมือในการถกเถียงเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี และเป็นการวิเคราะห์ความเป็นไปในสังคมร่วมสมัยที่เขา มองว่า “วิธีการ” การวิเคราะห์ทางสังคมภายใต้ชนบแบบเดิมยังคับแคบภายใต้ข้อจำกัดทางทฤษฎี ไม่เปิดกว้างพอที่จะรองรับความหลากหลายของ “ชีวิตประจำวัน” ได้ (อัญชลิตา สุวรรณะชญ. 2554)

คำกริยาที่ de Certeau ใช้เพื่อแสดงถึงการทำงานของ อุบาย สื่อถึงการเบียดแทรกเข้าไปในพื้นที่ของอำนาจ การเอาตัวรอด หรือการลักลอบ เหล่านี้เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในสถานะที่สถานการณ์บังคับ de Certeau เห็นว่าสิ่งมีชีวิตใช้ อุบาย แบบนี้ในการอยู่รอดในสถานการณ์ซับซ้อนมานานแล้ว เขายกตัวอย่างต้นไม้ หรือปลา ที่เปลี่ยนลักษณะภายนอกให้เข้ากับ

สภาพแวดล้อม หรือเพื่อพรางตัวให้รอดพ้นจากศัตรู และวิธีการที่ตำราพิชัยสงครามของชาติต่างๆ ที่สอนให้มีความยืดหยุ่นที่จะรู้จักปรับตัวรับมือกับสถานการณ์เฉพาะหน้าและการอ่านใจศัตรู ถ้าจะเปรียบเทียบกับการทำสงคราม strategy ก็คงจะหมายถึง การรบที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า ในขณะที่ tactic คือ การรบแบบเล่นตามเพลง ที่ไม่อาจกำหนดยุทธศาสตร์ที่แน่นอนลงไปได้ ขึ้นอยู่กับว่าการฉวยโอกาสได้เมื่อไหร่ (ลลิตทิพย์ ก้องพานิชกุล, 2554)

ในบทความของ อัญชลิตา สุวรรณะชญ (2554) ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับ “ชีวิตประจำวัน” ของ เดอ แชร์โต เป็นการกระตุ้นให้ตั้งคำถามถึงวิธีการสร้างความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของชีวิตประจำวัน ที่ไม่ใช่การหาข้อสรุปว่า ชีวิตประจำวัน คืออะไร แต่พยายามเปิดโอกาสให้ชีวิตประจำวันสื่อสารด้วยวิธีการเล่าเรื่อง เพื่อสร้างเงื่อนไขให้เกิดกระบวนการผลิตความรู้ต่อไปเรื่อยๆ ซึ่ง “ความรู้” เป็นเรื่องเฉพาะสถานการณ์ (circumstantial) เป็นผลผลิตของวงจรหรือเครือข่ายของความสัมพันธ์เฉพาะหน้า เฉพาะสถานการณ์ การวิเคราะห์ห้จึงไม่ได้จำกัดอยู่ที่ “ผู้กระทำ” (subject) และหลีกเลี่ยงการมองความสัมพันธ์ของอำนาจแบบคู่ตรงข้าม (binary opposition) แต่ในการอธิบายความสัมพันธ์ของอำนาจในพื้นที่เมืองสมัยใหม่ เดอ แชร์โต มักพูดถึง “การผลิต” (production) กับ “การบริโภค” (consumption) ความสัมพันธ์ของอำนาจเชิง “ยุทธศาสตร์” (strategy) กับ “อุบาย” (tactic) การใช้ความแตกต่างระหว่าง “พื้นที่” (space) กับ “สถานที่” (place) ในประเด็นนี้ทำให้ เดอ แชร์โต ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า เสนอสิ่งที่ขัดแย้งกันเอง และไม่อาจก้าวข้ามการแบ่งแยกคู่ตรงข้ามที่ตายตัวระหว่าง “อำนาจ” กับ “การต่อต้าน” ได้ ซึ่งข้อวิจารณ์นี้หมายรวมไปถึงงานด้านวัฒนธรรมศึกษาที่นำแนวคิดเรื่อง “ชีวิตประจำวัน” ของ เดอ แชร์โต ไปใช้วิเคราะห์ความเป็นอื่นด้วย

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ชีวิตประจำวันตามแนวคิดของ เดอ แชร์โต พยายามที่จะเชื่อมโยงความหมายของชีวิตประจำวันเข้ากับสถานการณ์ เฉพาะช่วงเวลา เฉพาะบริบท เพื่อให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของอำนาจได้หลากหลายขึ้น ซึ่งเป็นวงจรความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เชื่อมโยงและมีส่วนกำหนดความหมายซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ การต่อรองในชีวิตประจำวัน ยังเป็นการกระทำของคนในชีวิตประจำวันที่มีลักษณะการกระทำไปโดยไม่ตระหนักหรือตั้งคำถามว่าอะไรอยู่เบื้องหลังการตัดสินใจของเรา เป็นการกระทำที่เกิดจากความเคยชิน ซึ่งความเคยชินเป็นพฤติกรรมซ้ำๆ เป็นผลของการบ่มเพาะของค่านิยมของสังคม และเรากระทำไปโดยธรรมชาติ ไม่ได้ตั้งใจตั้งคำถามถึงกรอบเบื้องหลังของการกระทำนั้น จึงทำให้เราไม่ได้มองการกระทำของตนนอกกรอบคิดของสังคม อีกด้านหนึ่งของการกระทำช่วยสร้างความสะดวกสบายในการใช้ชีวิต เมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ใหม่ๆ เราจะดึงความเคยชินจากประสบการณ์เก่าออกมาใช้เป็นทุนในการรับมือจัดการ ตีความเหตุการณ์ใหม่ๆ

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการต่อรอง จากการสำรวจและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการต่อรอง พบว่ามีผู้ศึกษาหลายเรื่อง ดังต่อไปนี้

กนกวรรณ ไม้สนธิ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง การต่อรองอำนาจของผู้หญิงจากการนำเสนอเรือนร่างผ่านสื่อนิยสารไทย จากผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของภาพตัวแทนของเรือนร่างผู้หญิงในนิยสาร ที่ผ่านกระบวนการใส่รหัสและการต่อรองด้วยตัวผู้หญิงเอง สอดคล้องกับแนวคิดการต่อรองเพื่อกำหนดภาพตัวแทนคือ การกลับทิศทางเสียใหม่ การนำภาพพวกไปใส่แทนภาพลบ และการอยู่กับภาพตัวแทนนั้น แต่เปลี่ยนความหมายใหม่ อย่างไรก็ตาม ลักษณะของการต่อรองเพื่อให้ได้ภาพตัวแทนผ่านการนำเสนอเรือนร่างตามที่ผู้หญิงต้องการประกอบด้วย การต่อรองกับเจ้าของทุน การต่อรองในกระบวนการผลิต และการต่อรองกับสังคม นอกจากนี้พบลักษณะการทำทลายแนวคิดสังคมแบบปิตาธิปไตยที่ปรากฏในสื่อนิยสาร จากการทำผู้หญิงเป็นฝ่ายกำหนดภาพตัวแทนของเรือนร่างขึ้นเอง คือ นางแบบอยู่ในฐานะผู้กระทำให้มีภาพสวยงามจากการแสดงท่าทางของตนเอง โดยเล่นสัจของกล้องเป็นเพียงเครื่องมือส่งผ่านภาพนั้นๆ นางแบบสร้างความหมายของภาพเปลือยตามแนวคิดของตนเอง ซึ่งการต่อรองยังอยู่ภายใต้กรอบจำกัดของทุนนิยมและปิตาธิปไตย ในลักษณะที่นางแบบไม่มีโอกาสเลือกที่จะไม่ถ่าย หรือไม่มีนางแบบคนใดกล่าวตำหนิผู้รับสารที่บริโภคภาพดังกล่าว

กฤษิต ไชยเศรษฐ์ (2547) ศึกษาเรื่อง ชุมชนป้อมมหากาฬ : การสร้างและต่อรองความหมายในพื้นที่ทางสังคม จากผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ชุมชนป้อมมหากาฬนั้น ไม่ได้มีเพียงความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับรัฐเท่านั้น แต่หากยังมีความขัดแย้งหรือความแตกต่างกันภายในชุมชนดำรงอยู่พร้อมกัน อย่างไรก็ตาม การผลิตและการสร้างความหมายของพื้นที่โดยรัฐนั้น เป็นความหมายที่เกิดขึ้นภายใต้แบบแผนทางอำนาจในการกำหนดสร้างพื้นที่ โดยไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนที่เป็นสลิ้มเข้าร่วมในกำหนด หรือให้มีการสร้างพื้นที่ที่สามารถต่อรองกันได้แต่อย่างใด รัฐได้ลดทอนปัญหาความขัดแย้งความแตกต่างที่มีอยู่มากมายที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ ให้เหลือเพียงส่วนประกอบที่สามารถจัดการได้ด้วยกลไกทางกฎหมาย ในขณะที่การผลิต/สร้างต่อรองความหมายของชาวบ้าน ชุมชนป้อมมหากาฬนั้นเป็นไปอย่างมีการพัฒนาการที่คำนึงถึงความแตกต่างที่ดำรงอยู่ในชุมชน ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านเป็นความขัดแย้งที่มีเวทีในการหาข้อตกลงร่วมและเป็นการสร้างพื้นที่ที่มีการแสดงออกถึงการดิ้นรนขัดขึ้นอำนาจรัฐ ในขณะที่เดียวกันกับการแสวงหาช่องทางในการประนีประนอมกับโครงการพัฒนาของรัฐ ซึ่งการประกอบกันอยู่ของสิ่งเหล่านี้ นำพื้นที่ของชุมชนป้อมมหากาฬไปสู่พื้นที่แห่งความพรวมัว ไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ผลจากการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ขนาดเพียง 5 ไร่ บริเวณหลังกำแพงป้อมมหากาฬ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนป้อมมหากาฬยังสามารถถูกบรรจุไปด้วยความแตกต่างหลากหลาย ทั้งที่สอดคล้องกันขัดแย้งกัน มากมายไปด้วยกลุ่ม องค์ประกอบทางสังคมต่างๆ มากมาย แผนการพัฒนาเมืองที่มี

ขนาดใหญ่ และซับซ้อนกว่าชุมชนมหากาฬมากนัก จึงต้องเป็นแผนที่เปิดโอกาสให้มีการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจัง ซึ่งนั่นเป็นการสะท้อนได้ถึงคุณค่า และความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากร การเคารพสิทธิของความเป็นมนุษย์ สิทธิชุมชน ที่รัฐควรมีหน้าที่สนับสนุนให้ชุมชนมีความสามารถ และเห็นถึงศักยภาพที่ดำรงอยู่ในชุมชน ในการกำหนดอนาคตชุมชนของตนเอง

ศุมาลี โตกทอง (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การให้ความหมายและการต่อรองในชีวิตคู่ของหญิงรักหญิง ผลการศึกษาพบว่า การสร้างความหมายในการเป็นหญิงรักหญิงนั้น ต่างนิยามความหมายตนเองว่าเป็นผู้หญิง และการเป็นหญิงรักหญิงถือเป็นทางเลือกของผู้หญิง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าการเป็นหญิงรักหญิงจะถูกมองว่ามีเพศวิถีที่แตกต่างจากกรอบที่สังคมกำหนด แต่หญิงรักหญิงก็ยังยอมรับสถานะและบทบาทความเป็นหญิงในสังคมไทยในแง่มุมอื่นๆ เช่น การยอมรับบทบาทการเป็นลูกสาวหรือหญิงโสดที่มีหน้าที่ต่างๆ ตามที่สังคมคาดหวัง เพียงแต่ต้องการให้เห็นว่าหญิงรักหญิงคือเสรีภาพในการเลือกเพศวิถี ความเชื่อเรื่องชีวิตคู่ของหญิงรักหญิงนั้น มีทั้งในเชิงตอกย้ำมายาคติเรื่องความไม่ยั่งยืน ความเชื่อในความสัมพันธ์รอง ประสบการณ์ในชีวิตของแต่ละคนทำให้เห็นความสิ้นเปลืองในเพศวิถีที่ไม่ได้เป็นสิ่งที่หยุดนิ่ง ดายตัว และก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงการสร้างความหมายใหม่กับความคิดเรื่องชีวิตคู่ การต่อรองกับแบบแผนหรือบรรทัดฐานของรักต่างเพศ ประสบการณ์และการใช้ชีวิตคู่ได้นำไปสู่การสร้างความหมายใหม่การใช้ชีวิตคู่อยู่ตลอดเวลา ไม่มีการหยุดนิ่งและมีลักษณะเฉพาะในแต่ละคู่แตกต่างกัน รวมทั้งมีการต่อรองและมีการสร้างความหมายใหม่ในความสัมพันธ์ทั้งกับคู่และครอบครัว รวมทั้งคนรอบข้างที่ปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งอาจมีส่วนที่สอดคล้องและปฏิเสธแบบแผนทางสังคมที่มีอยู่ เพื่อให้ตนและคู่ที่ยืนดำรงความเป็นหญิงรักหญิงได้ในสังคม กรอบการเลือกใช้ชีวิตคู่ของหญิงรักหญิงจึงเป็นการท้าทายต่ออำนาจของความเชื่อความหมายเรื่องเพศที่สังคมยอมรับว่าเป็นรักต่างเพศตลอดมา

เก็ดถวา บุญปรากฏ (2551) ศึกษาเรื่อง ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนปาดังเบซาร์ ไทย – มาเลเซีย โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดปฏิบัติการชีวิตประจำวันมาใช้ในการวิเคราะห์การเดินทางข้ามแดนของผู้ค้ามุสลิมที่ใช้กลวิธีการต่อรองกับด่านเขตแดน โดยการนำสินค้าข้ามแดน เช่น การยัดใส่ การใช้กองทัพมด และการเตะเข้าตะออก เป็นต้น

ลลิตทิพย์ ก้องพานิชกุล (2554) ได้ศึกษาเรื่อง กล้องวงจรปิด : พื้นที่การต่อรองในโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยได้นำแนวคิดในการนำกล้องวงจรปิดมาใช้เนื่องจากต้องการสร้างความแปลกใหม่และจุดเด่นแก่โรงเรียน เพื่อดึงดูดความสนใจให้ผู้ปกครองหันมาสนใจโรงเรียนใหม่ และยังเป็นการใช้กล้องวงจรปิดเพื่อควบคุมพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของครู ส่วนการต่อรองของครู นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีการนิยามความหมายของกล้องวงจรปิดที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม บุคคลภายนอกมองว่า กล้องวงจรปิดเป็นการสร้างจุดเด่นให้แก่โรงเรียน ผู้บริหารและกลุ่มครูมองว่า กล้องวงจรปิดเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการควบคุม ส่วน

ผู้ปกครองมองว่า เป็นเครื่องมือที่ช่วยทำให้นักเรียนมีความใกล้ชิดผู้ปกครองมากขึ้น กล้องวงจรปิดนั้นเป็นสัญลักษณ์ของความทันสมัย นอกจากนี้ การศึกษาในเรื่องปฏิบัติการประจำวันของความสัมพันธ์เชิงอำนาจพบว่าคุณุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นครู ผู้บริการ นักเรียน และผู้ปกครอง ต่างมีกลยุทธ์ในการต่อรองที่แตกต่างกันออกไป โดยที่ครูจะหาช่องทางในการต่อรอง เพื่อให้มีอำนาจเหนือกว่าผู้บริหาร และนักเรียนจะต่อรองกับครู เมื่อรู้ว่าผู้ปกครองคอยจ้องอยู่ ส่วนอำนาจจะเคลื่อนย้ายและลื่นไหลไปตามความสัมพันธ์ของผู้ใช้ ซึ่งผู้ที่คิดว่าเพ็ญพลังกับอำนาจจะฉกฉวยโอกาส มีอำนาจเหนือกว่า

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ชีวิตประจำวันของอัญชลิตา สุวรรณชฎ (2554) ตามแนวคิดของ เดอ แซร์โต พบว่า “ชีวิตประจำวัน” เป็นเสมือนเครื่องมือในการถกเถียงเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประชานิยม และเป็นการวิเคราะห์ความเป็นไปในสังคมร่วมสมัยที่เขามองว่า “วิธีการ” ซึ่งการวิเคราะห์ทางสังคมภายใต้ขนบแบบเดิมยังคงคับแคบภายใต้ข้อจำกัดทางทฤษฎี ไม่เปิดกว้างพอที่จะรองรับความหลากหลายของ “ชีวิตประจำวัน” และพยายามที่จะเชื่อมโยงความหมายของชีวิตประจำวันเข้ากับสถานการณ์ เฉพาะช่วงเวลา เฉพาะบริบท เพื่อให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของอำนาจได้หลากหลายขึ้น ซึ่งเป็นวงจรความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เชื่อมโยงและมีส่วนกำหนดความหมายซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับการบริโภค พื้นที่กับสถานที่ และคำคู่อื่นๆ ในความหมายของ เดอ แซร์โต อำนาจและการต่อต้าน ไม่ได้แยกออกจากกัน เขาปฏิเสธความคิดเรื่องความแปลกแยก และความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวทางของมาร์กซ์ แต่เขาเชื่อว่า “ชีวิตประจำวัน” จะคงความเป็นอื่นที่อยู่เหนือกลไกการควบคุมของเหตุผล หรือการนิยามของวาทกรรม “ความเป็นอื่น” ไม่ได้ถูกกำหนดตายตัว สิ่งที่สำคัญ คือ การทำให้ความเป็นอื่นนี้ มีเสียง หรือมีที่ทางในการศึกษาวัฒนธรรม เมื่อนั้นการต่อรองความสัมพันธ์ทางอำนาจจึงจะเกิดขึ้นได้ มิติทางการเมืองที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันในมุมมองของ เดอ แซร์โต คือ การเปิดโอกาสให้ชีวิตประจำวันได้แสดงศักยภาพที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยตัวเอง

ตามความคิดของ เดอ แซร์โต “ชีวิตประจำวัน” เป็นเครื่องมือเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความรู้ในการศึกษาวัฒนธรรมประชานิยม ที่สื่อสารด้วยวิธีการเล่าเรื่อง เป็นวิธีการสร้างความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของชีวิตประจำวัน เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปในสังคมร่วมสมัย และสร้างกระบวนการผลิตความรู้ที่ต่อเนื่องต่อไป

ดังนั้น จากการศึกษาวิจัยได้พบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของการต่อรองนั้น ทำให้ทราบว่า ในแต่ละวันการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันของคนเราจะต้องมีการต่อรองเกิดขึ้นอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นด้วยกลวิธี หรือกลยุทธ์ใดก็ตาม เพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากการถูกควบคุม

ภายใต้กฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบ ข้อบังคับ ซึ่งสามารถนำแนวคิดดังกล่าว มาปรับใช้กับงานวิจัยในเรื่องของการที่พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการต่อรองกับกฎระเบียบ ข้อบังคับของโรงงาน ผ่านพื้นที่ “หอยสัตว์”

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายชุมชนและสังคม

เครือข่ายชุมชน

เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในชุมชนมีความเดือดร้อนมีความสนใจร่วมกัน รวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มหรือองค์กรโดยที่สมาชิกมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ซึ่งอาจเกิดจากการจัดตั้งของภาครัฐ และจากภาคประชาชน นอกจากนี้อาจเกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน อาจเป็นการรวมตัวกันตามพื้นที่หรือไม่ใช่พื้นที่ก็ได้ สมาชิกชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำและการจัดการ โครงสร้างและระบบการจัดการเครือข่ายเป็นได้หลายระดับ ตั้งแต่ตำบลถึงระดับชาติ

แนวความคิดในการก่อเกิดเครือข่ายชุมชน

แนวความคิดในการก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายชุมชน เกิดขึ้นจากความพร้อม ความต้องการของผู้นำและสมาชิกในชุมชน รวมถึงความต้องการต่อรองกับองค์กรภายนอก ซึ่งจะต้องประกอบด้วยสมาชิกที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน มีความไว้วางใจกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน และมีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน โดยอาศัยการรวมกลุ่มกัน ซึ่งก่อให้เกิดเป็น แนวความคิดในการก่อเกิดเครือข่ายชุมชนที่สำคัญ 5 ประการ (สำนักส่งเสริมศักยภาพชุมชน. 2547) ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของเครือข่าย

เครือข่าย คือ ธรรมชาติที่แท้จริงของระบบชีวิตทั้งหลาย ต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีการดำรงอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อน เป็นระบบที่เปิดรับข้อมูล ความรู้ เพื่อเกิดกระบวนการปรับตัวและการจัดการตัวเองของสิ่งที่มีชีวิต อันเป็นที่มาของการเรียนรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต โครงสร้างกระบวนการ และแบบแผนของระบบในทุกๆระบบและทุกระดับ ดังนั้นการเข้าใจชีวิตและเครือข่าย คือ การเข้าใจความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่มีต่อกัน เช่น ความล่มสลายของหมู่บ้านที่ถูกกระแสนะวัตินิยมจากระบบกลไกตลาดเสรีรุกราน จนกระทั่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระบบ

เครือข่ายเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระบบที่เชื่อมโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกันโดยไม่ละทิ้งสาเหตุและปัจจัย ผลลัพธ์ และบริบทที่เกี่ยวข้อง เป็นการมองสรรพสิ่งอย่างเป็นองค์รวม เป็นระบบเปิดที่เชื่อมโยงกับสิ่งอื่นๆ อย่างต่อเนื่องและความเป็นกระบวนการที่ทำหน้าที่ระหว่างกัน หรือมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นเครือข่าย และระบบที่ผูกพันหรือเป็นองค์รวมที่ผสมผสานสรรพสิ่งเข้าเป็นหนึ่งเดียว เช่น จากระบบนิเวศวิทยา ประกอบด้วยหน่วยของสิ่งมีชีวิตที่เชื่อมโยงพึ่งพาอาศัยกัน

3. แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเครือข่ายในทางสังคมวิทยา

เครือข่ายเกิดจากกระบวนการจัดระบบของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มคน องค์กรและสมาชิกของเครือข่ายในระดับต่างๆ ให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กันบนพื้นฐานที่สำคัญคือ การประสานงาน การยอมรับในศักดิ์ศรีของกันและกัน การมีอิสระต่อกันแต่พร้อมที่จะดำเนินงานร่วมกัน สนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีทั้งที่เป็นโครงสร้างเครือข่ายที่มีแบบแผน และโครงสร้างเครือข่ายตามธรรมชาติที่มีได้กำหนดแบบแผนไว้

4. แนวความคิดเกี่ยวกับธุรกิจของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548) สรุปแนวคิดเรื่องเครือข่ายนิยมแพร่หลาย เกิดขึ้นในภาคธุรกิจ เป็นการผูกมัดทางสังคมระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับปัจเจกบุคคลและระดับองค์กรตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนไหลเวียนทรัพยากรข้อมูลข่าวสารและเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เป็นองค์กรแบบเครือข่าย ทำให้เกิดความร่วมมือทั้งภายในหน่วยงานและภายนอกหน่วยงานโดยใช้ปรัชญาการเสริมศักยภาพคนให้เข้มแข็ง

5. แนวความคิดเกี่ยวกับกลไกการทำงานของเครือข่าย

สำนักส่งเสริมศักยภาพชุมชน (2547) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับกลไกการทำงานของเครือข่ายไว้ว่า สรรพสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในระบบเครือข่ายความสัมพันธ์เรียกว่า จุด (node) ถ้าหากมีการเชื่อมโยงระหว่างจุดต่างๆ ความสัมพันธ์ของจุดเหล่านี้คือ เครือข่าย ส่วนที่เป็นศูนย์กลางของการเชื่อมประสานระหว่าง node เรียกว่า hub

ความหมายของเครือข่ายชุมชน

เครือข่ายชุมชน หมายถึง กลุ่ม องค์กร หลายกลุ่มมารวมตัวกัน ประสานเชื่อมโยง สร้างความสัมพันธ์ ถักทอ สร้างสรรค์กิจกรรมบนพื้นฐานของความเอื้ออาทร เกิดพลังในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายทุกองค์กรและให้ชุมชนเข้มแข็ง (สำนักส่งเสริมศักยภาพชุมชน, 2547)

เสรี พงศ์พิศ (2548) กล่าวว่า เครือข่าย คือ หัวใจของวิถีชุมชนในอดีต ซึ่งผู้คนอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกันทั้งในชุมชนและกับชุมชนอื่นๆ มีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่แสดงออกทางกิจกรรมที่ทำกันสม่ำเสมอ หรือเป็นครั้งคราว ทั้งนี้ เพื่อความอยู่รอดของชุมชน เพราะแม้มีอำนาจรัฐอยู่ แต่ก็ไม่ได้ครอบงำไปถึงวิถีปฏิบัติของชุมชน ต่อมาเมื่ออำนาจรัฐแผ่ลงไปจนกระทั่งถึงวิถีชุมชน ก็มีการจัดการเครือข่ายส่วนหนึ่งเพื่อจัดการชีวิตของชุมชนเอง อีกส่วนหนึ่งเพื่อหาทางออก ถ้าหากถูกบีบคั้นจนเกินไป ดังกรณีฝิบูนูหรือขบถต่างๆ ซึ่งมีการประสานเครือข่ายระหว่างชุมชนหลายๆ แห่งคล้ายกับสมัยชาทั้งหลายในปัจจุบัน หรือในกรณีของตะวันตก คือ การจัดการชุมชนชาวคริสต์ภายใต้โครงสร้างทางศาสนาคริสต์ที่เป็นเครือข่ายแบบหนึ่ง ที่แม้ว่าไม่ได้ปฏิเสธอำนาจรัฐ แต่ด้านหนึ่งก็ถือว่า ตนเป็นอิสระ เพราะขึ้นต่ออำนาจของพระเจ้าคือ พระสันตะปาปาและผู้นำศาสนาทั้งหลาย เป็นต้น และในด้านการพัฒนาเอกชนก็ค่อยๆ เกิด “ขบวนการ” ในลักษณะที่เป็นเครือข่ายเพื่อเชื่อมประสานชุมชนมาตั้งแต่ปี 2525 เมื่อมีการเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนา เปลี่ยนจากการทำโครงการการจัดองค์กรชุมชน ไปสู่การเชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงที่มาจากข้างในชุมชน เพราะมีการพัฒนาศักยภาพของชุมชนโดยการใช้ทรัพยากรหรือ “ทุนชุมชน” ที่เหลืออยู่ ทั้งนี้ ในบริบทของสังคมไทยคำว่า “เครือข่ายชุมชน” จึงน่าจะหมายถึงกลุ่มองค์กรชาวบ้านที่สัมพันธ์กัน มีโครงสร้างและระบบจัดการเครือข่ายได้หลายระดับ ตั้งแต่ระดับตำบลถึงระดับชาติ

เครือข่ายทางสังคม

เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นจากการกระทำระหว่างกันทางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สังคมเกิดการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลง การกระทำระหว่างกันทางสังคมมีทั้งด้านบวกและด้านลบ การกระทำระหว่างกันทางสังคมทำให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อองค์ประกอบของสังคมส่วนอื่นๆ และจะได้รับผลกระทบอย่างเป็นลูกโซ่

1. ความหมายของเครือข่ายทางสังคม

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “เครือข่ายทางสังคม” ไว้มากมาย ซึ่งความหมายของเครือข่ายทางสังคม มีคำนิยามที่พอจะประมวลได้ ดังนี้

เสรี พงศ์พิศ (2548) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมายวัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบัน ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ

Jeremy Boissevain (1974) ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคมว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล โดยมีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

The SAGE Dictionary of Sociology (2006) ให้นิยามว่า เครือข่ายทางสังคม คือ รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม (pattern of social relationship) ของปัจเจกชน (individual) ซึ่งนักสังคมวิทยาถือว่าเป็นหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) ในการศึกษา และใช้วิธีศึกษาโดยการสังเกต (observation) ก่อนจะเขียนออกมาเป็นแผนที่ปฏิสัมพันธ์ (interaction mapping)

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (2547) ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคมว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย

พจนานุกรมของสหรัฐอเมริกา (อ้างถึงใน ชินสัคค สุวรรณอักษร, 2549) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายทางสังคม คือ การขยายตัวของกลุ่มคนที่มีผลประโยชน์ซึ่งกันและกันกับการกระทำที่เกี่ยวข้องกัน และให้การสนับสนุนความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการเพื่อสนับสนุนความช่วยเหลือต่อกันและกัน

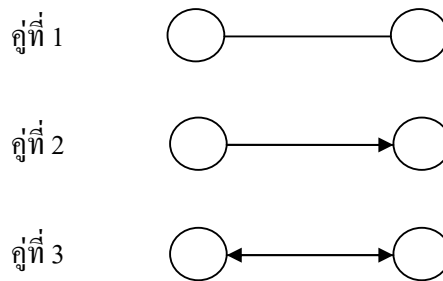
ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2533) ได้อธิบายแนวคิดเครือข่ายทางสังคมว่า หมายถึง สายใยของความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างบุคคลคนหนึ่งกับบุคคลอื่นๆ หลายนคน เช่น รู้จักผ่านคนอื่น เครือข่ายทางสังคมจึงมีหลายระดับของความชิดใกล้และความห่าง เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ช่วยให้ให้เห็นพฤติกรรมต่างๆของบุคคลในสังคมที่มีความผูกพันซึ่งกันและกันในหลายๆด้าน ดังนั้นแนวคิดเครือข่ายทางสังคมจึงเน้นให้เห็นถึงพฤติกรรมของบุคคลด้วย ในลักษณะที่เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงและหลากหลาย

จากที่กล่าวมาในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เครือข่ายทางสังคม หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม ของปัจเจกบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร ที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันโดยผ่านรูปแบบ

ของการปฏิสังสรรค์ทางสังคม ในรูปแบบต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ เป็นต้น

กลไกการทำงานของเครือข่าย

สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2547) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับกลไกการทำงานของเครือข่ายไว้ว่า สรรพสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในระบบเครือข่าย ความสัมพันธ์ เรียกว่า จุด (node) ถ้าหากมีการเชื่อมโยงระหว่างจุดต่างๆ ความสัมพันธ์ของจุดเหล่านี้คือ เครือข่าย ซึ่งมีลักษณะ ดังรูปที่ 1



ภาพประกอบ 1 ลักษณะของความสัมพันธ์ของเครือข่าย

จากภาพประกอบ 1 ก กับ ข เป็นจุด เส้นตรงเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Link) ระหว่าง ก กับ ข

คู่ที่ 1 ก กับ ข มีความสัมพันธ์กัน แต่ไม่มีความรู้สึกอะไรต่อกัน

คู่ที่ 2 ก กับ ข มีความสัมพันธ์กัน แต่ ก มีความรู้สึกชอบพอหรือพึงพอใจ ข โดย ข ไม่รู้สึกอะไรต่อ ก

คู่ที่ 3 ก กับ ข มีความสัมพันธ์กัน โดยทั้ง ก และ ข ต่างมีความรู้สึกชอบพอหรือพึงพอใจกันและกัน ถ้าหากความสัมพันธ์ระหว่าง ก กับ ข มีหลายรูปแบบมากเท่าไร จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง ก กับ ข ยิ่งซับซ้อนมากขึ้นเท่านั้น เช่น การไปมาหาสู่กัน การให้ของขวัญกัน การเคารพนับถือกัน เป็นต้น

หากเราต้องการเข้าใจเรื่องของกลไกอำนาจและกลไกการจัดระเบียบทางสังคม เราต้องค้นหาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างคนกับอุปกรณ์เครื่องมือ แม้แต่ความรู้ก็เป็นผลผลิตทางสังคมที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างคนและอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ ความสัมพันธ์ของเครือข่ายจึงจะอยู่ในลักษณะของความเป็นโครงข่าย(net) และเครือข่าย(networks) กล่าวคือโครงข่ายประกอบด้วยเครือข่ายหลายเครือข่าย การทำงานของเครือข่ายต่างๆ ในโครงข่ายหนึ่งหรือ

หลายโครงการเข้าเป็นการทำงานแบบจัดการตนเอง จัดระเบียบกันเอง ความสลับซับซ้อน ประเภทและความสัมพันธ์ของเครือข่ายจะขึ้นอยู่กับความเป็นมาของสังคมแต่ละแห่งเป็นสำคัญ

2. ประเภทและลักษณะของเครือข่ายทางสังคม

เครือข่ายทางสังคม สามารถแบ่งออกได้เป็นหลายรูปแบบและหลายลักษณะ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้จำแนกประเภทและลักษณะของเครือข่ายไว้ ดังนี้

นฤมล นิราทร (2543) ได้จำแนกประเภทของเครือข่ายทางสังคม ตามมิติ 4 มิติ ดังนี้

1 จำแนกตามพื้นที่ดำเนินการ เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค และประเทศ

2 จำแนกตามกิจกรรมหรือประเด็นปัญหา เช่น เครือข่ายที่ทำงานด้านเด็ก สตรี สาธารณสุข เศรษฐกิจ พัฒนาชุมชน สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม

3 จำแนกตามอาชีพหรือสถานภาพทางสังคม เช่น เครือข่ายด้านแรงงาน เครือข่ายกลุ่มพระสงฆ์ เครือข่ายครูพิทักษ์สิทธิเด็ก เครือข่ายसारวัตกรนักเรียน

4 จำแนกตามรูปแบบของโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ ทำให้เกิดเครือข่ายใน 2 ลักษณะ คือ

4.1 เครือข่ายที่มีโครงสร้างเป็นช่วงชั้น(แนวตั้ง) เป็นโครงสร้างอำนาจหน้าที่ที่มีการจัดลำดับชั้นลดหลั่นกันลงไปตามโครงสร้างบังคับบัญชาแบบลำดับชั้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายไม่เท่ากัน โดยมีแกนนำซึ่งเป็นผู้นำเครือข่ายเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งการ หรือระดมมวลชนสมาชิกในเครือข่ายให้มาร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่าย ซึ่งอำนาจการตัดสินใจมีลักษณะรวมศูนย์เฉพาะเพียงผู้มีอำนาจเบื้องต้น โดยผู้ปฏิบัติการระดับล่างมีหน้าที่รับการถ่ายทอดคำสั่งเท่านั้น ส่งผลต่อพฤติกรรมการรอกอยการตัดสินใจ หรือฟังฟังความคิดเห็นจากผู้ที่มีศักยภาพสูงกว่า ไม่เกิดความพยายามในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของตนเองขึ้นมา และตกอยู่ในฐานะถูกครอบงำความคิด

4.2 เครือข่ายตามแนวนอน(แนวราบ) เป็นเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายเท่าเทียมกัน และการเน้นการประสานงาน การมอบหมายงาน และความร่วมมือในแนวราบเป็นหลัก ซึ่งอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำที่เป็นจุดเชื่อมต่อในขณะเดียวกัน กลไกบริหารงานเครือข่ายแบบแนวราบ นอกจากการให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำของแกนนำกลุ่ม และความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำของกลุ่มเครือข่ายต่างๆ แล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนหรือประชาคมอย่างมาก ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมใดๆ

จึงต้องอาศัยความร่วมมือและฉันทามติของประชาชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ในการระดมความร่วมมือจากชุมชนเครือข่ายในบางครั้งซึ่งเป็นกรณีเร่งด่วน หรือมีข้อจำกัดด้านเวลาอาจไม่สามารถรอกะบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกได้ทัน จึงจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำของบรรดาแกนนำเครือข่ายในการตัดสินใจ และประสานขอความร่วมมือในการระดมมวลชนในเครือข่ายเพื่อการสนับสนุน ทั้งนี้ แนวคิดของกลไกบริหารงานเครือข่ายในแนวระนาบนับว่าเป็นหัวใจหลักในการนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงานเชิงเครือข่าย

Kilduff และ Tsai (2003) ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายตามระดับของการศึกษาวิเคราะห์เครือข่าย (network analysis) โดย แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. เครือข่ายระดับปัจเจกบุคคล (individual level network)
2. เครือข่ายระดับหน่วยธุรกิจ (business unit level network)
3. เครือข่ายระดับองค์กร (organization level network) และ
4. เครือข่ายระดับอื่นๆ (other level network) หรือระดับระหว่างองค์กร

เสถียร จิรรังสิมันต์ ได้แบ่งประเภทและรูปแบบของเครือข่ายไว้ 3 ประเภท ดังนี้

1. เครือข่ายเชิงพื้นที่ (area network) หมายถึง การรวมตัวของกลุ่ม องค์กรเครือข่ายที่อาศัยพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกันเป็นกระบวนการพัฒนาที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นเป้าหมายนำทางและเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่างๆ ออกจากกัน โดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงพื้นที่ สามารถจัดได้หลายระดับตามพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น อาทิ

1.1 การแบ่งเครือข่ายตามระบบการปกครองของภาครัฐ เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบลและอำเภอ เช่น เครือข่ายประชาคม อ.แม่สอด จ.ตาก 62 เครือข่ายระดับจังหวัด เช่น เครือข่ายประชาคม จ.น่าน เครือข่ายระดับภูมิภาค เช่น เครือข่ายป่าชุมชนภาคเหนือ เครือข่ายระดับประเทศ เช่น เครือข่ายสมาพันธ์เกษตรกรแห่งประเทศไทย เครือข่ายองค์กรระหว่างประเทศ เช่น เครือข่ายการพัฒนาของ UNDP เป็นต้น

1.2 การแบ่งพื้นที่ตามความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น เครือข่ายลุ่มน้ำปิง เครือข่ายอ่าวปัตตานี ฯลฯ

2. เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (issue network) หมายถึง เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม สามารถแบ่งได้อย่าง

มากมายตามประเด็นกิจกรรม และความสนใจที่เกิดขึ้นของฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน โดยไม่ยึดติดกับพื้นที่ดำเนินการ แต่ใช้หลักของกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นตัวกำหนดความเป็นเครือข่าย เช่น เครือข่ายป่าชุมชน เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน เครือข่ายธนาคารหมู่บ้าน เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายด้านคุ้มครองผู้บริโภค เครือข่ายสิ่งแวดล้อม เครือข่ายปฏิรูปการศึกษา เครือข่ายสิทธิมนุษยชน เครือข่ายสุขภาพ ฯลฯ

3. เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ หมายถึง เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ/กิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเครือข่ายต่างๆ ดังกล่าวมุ่งเน้น การดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือ โครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้นๆ ลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายประเภทนี้ สำหรับสังคมไทยอาจแบ่งกลุ่มผลประโยชน์ได้ 4 ภาคส่วนใหญ่ๆ ได้แก่

3.1 เครือข่ายภาครัฐ เช่น เครือข่ายสถาบันการศึกษา เครือข่ายกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เครือข่ายองค์กรอิสระของภาครัฐ เช่น สถาบันพระปกเกล้า สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น

3.2 เครือข่ายภาคธุรกิจเอกชน เช่น สภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สมาคมผู้ส่งออก เครือข่าย SME ฯลฯ

3.3 เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น เครือข่ายเพื่อนตะวันออก เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนภาคเหนือ เครือข่ายด้านแรงงานสวัสดิการสังคม เครือข่ายมูลนิธิ YMCA ฯลฯ

3.4 เครือข่ายภาคประชาชน เช่น เครือข่ายปราชญ์อีสาน เครือข่ายประมงพื้นบ้านเครือข่ายสมัชชาคนจน เป็นต้น

สัมพันธ์ เตชะอริก และคณะ (อ้างถึงใน ชุมพล จันปุม, 2550) กล่าวถึงลักษณะของเครือข่ายสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. เครือข่ายความคิด เป็นเครือข่ายที่เน้นการทำงานด้วยความคิด ความรู้หรือเทคนิคต่างๆ เครือข่ายเหล่านี้เป็นแหล่งที่ผู้นำได้มีโอกาสเปิดเผยแนวคิดของตนและได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนกับคนอื่นๆ ทำให้เกิดความคิดที่ชัดเจนขึ้น ไม่ว่าจะพัฒนาไปถึงระดับใดบุคคลที่เกี่ยวข้องในองค์กรเครือข่ายจะมีกรอบความคิดเกี่ยวกับองค์กรเครือข่ายใกล้เคียงกัน ในด้านความรู้ความสามารถและความต้องการ

2. เครือข่ายกิจกรรม เป็นเครือข่ายที่เน้นความช่วยเหลือร่วมมือกันในการทำกิจกรรม ส่วนมากจะเป็นเครือข่ายภายในชุมชนที่สมาชิกเครือข่ายมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการทำกิจกรรมร่วมกัน

3. เครือข่ายสนับสนุนทุน เป็นเครือข่ายที่ให้การสนับสนุนทุนแก่เครือข่ายอื่นๆ ในการดำเนินงาน ซึ่งอาจจะเป็นทั้งกลุ่มทุนภายในเครือข่ายและภายนอกเครือข่าย

นอกจากเครือข่ายจะมีลักษณะโดยทั่วไปแล้ว เสรี พงศ์พิศ (2548) สรุปไว้ว่า เครือข่ายทุกประเภท ทุกแบบ ทุกเครือข่าย มีลักษณะร่วมกัน 5 ประการ ดังนี้

1. เป็นกลุ่ม องค์กร หรือบุคคลที่มารวมกัน เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกัน

2. เป็นเวที เพื่อกิจกรรมทางสังคมโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3. ดำรงอยู่ได้ยาวนาน ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่ต้องเนื่อง ไม่ใช่แบบเฉพาะกิจ

4. สมาชิกมีความรู้สึกผูกพันกับ โครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกัน และร่วมรับผิดชอบ

5. มีฐานอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน

3. องค์ประกอบของเครือข่าย

องค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายมีอย่างน้อย 7 ประการ ดังนี้

1. มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน (common perception) สมาชิกในเครือข่าย ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่าย อาทิเช่น มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ประสบกับปัญหาอย่างเดียวกัน หรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าเริ่มต้นด้วยการรับรู้ที่ต่างกัน มีมุมมองหรือแนวคิดที่ไม่เหมือนกันแล้ว จะประสานงานและขอความร่วมมือยาก เพราะแต่ละคนจะคิดอยู่ในกรอบความคิดของตัวเอง มองปัญหาหรือความต้องการไปคนละทิศละทาง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายจะมีความเห็นที่ต่างกันไม่ได้ เพราะมุมมองที่แตกต่างช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ ในการทำงาน แต่ความแตกต่างนั้นต้องอยู่ในส่วนของ

กระบวนการ (process) ภายใต้การรับรู้ถึงปัญหาที่สมาชิกทุกคนยอมรับแล้ว มิฉะนั้นความเห็นที่ต่างกันจะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (common vision) หมายถึง การที่สมาชิกมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ในทางตรงกันข้าม ถ้าวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของสมาชิกบางกลุ่มขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่าย พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มนั้นก็จะเริ่มแตกต่างจากแนวปฏิบัติที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน ดังนั้น แม้ว่าจะต้องเสียเวลามากกับความพยายามในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แต่ก็จำเป็นจะต้องทำให้เกิดขึ้น หรือถ้าสมาชิกมีวิสัยทัศน์ส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเครือข่ายให้มากที่สุดแม้จะไม่ซ้อนทับกันแบบสนิทจนเป็นภาพเดียวกัน แต่อย่างน้อยก็ควรสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

3. มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests/benefits) คำว่าผลประโยชน์ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ไม่ใช่ตัวเงิน เป็นความต้องการ (need) ของมนุษย์ในเชิงปัจเจก (อ่านเรื่องแรงจูงใจในตอนท้าย) อาทิเช่นเกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับ โอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ สมาชิกของเครือข่ายเป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดาที่ต่างก็มีความต้องการเป็นของตัวเอง (human needs) ถ้าการเข้าร่วมในเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเขาหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เขามีส่วนร่วมในเครือข่ายมากขึ้น ดังนั้น ในการที่จะดึงใครสักคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่าย จำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม ถ้าจะให้ดีต้องพิจารณาล่วงหน้าก่อนที่เขาจะร้องขอ ลักษณะของผลประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับอาจแตกต่างกัน แต่ควรต้องให้ทุกคนและต้องเพียงพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เป็นเข้ามาเป็นเพียงไม้ประดับเนื่องจากมีตำแหน่งในเครือข่าย แต่ไม่ได้ร่วมปฏิบัติภารกิจ เมื่อใดก็ตามที่สมาชิกเห็นว่าเขาเสียประโยชน์มากกว่าได้ หรือเมื่อเขาได้ในสิ่งที่ต้องการเพียงพอแล้ว สมาชิกเหล่านั้นก็จะออกจากเครือข่ายไปในที่สุด

4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (stakeholders participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะ “หุ้นส่วน (partner)” ของเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ (horizontal relationship) คือความสัมพันธ์

ฉันทเพื่ออน มากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (vertical relationship) ในลักษณะเจ้านายลูกน้อง ซึ่งบางครั้งก็ทำได้ยากในทางปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกในเครือข่ายโดยการสร้างบริบทแวดล้อมอื่นๆ เข้ามาประกอบ แต่ถ้าทำได้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมาก

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกจะเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่ายนั้นมีพลังมากขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและพึ่งพากันมากขึ้น และในระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อให้งานที่เครือข่ายดำเนินการร่วมกันนั้นบรรลุถึงเป้าหมาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเป็นทั้งแนวคิด กระบวนการและวิธีการของการจัดการเครือข่าย เป็นกระบวนการสร้างข้อมูลต่อเนื่อง เพราะถ้าไม่มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่มาจากมีส่วนร่วมแล้ว พัฒนาการของเครือข่ายจะเป็นไปอย่างช้าๆ และอาจถดถอยลง ดังนั้น การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนจึงเสมือนกลไกที่เป็นแรงผลักดันให้ความเป็นเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

5. มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship) องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็สร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วทำให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณ ($1+1 > 2$) มากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่

6. มีการเกี่ยวพันพึ่งพากัน (interdependent) เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน การที่สมาชิกเครือข่ายตกอยู่ในสภาวะจำกัดทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากเครือข่าย จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การทำให้หุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น จำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่าคุณค่าหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลงได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของเครือข่าย การเกี่ยวพันพึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

7. มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน (interaction) หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันแล้ว ก็ไม่ต่างอะไรกับก้อนหินแต่ละก้อนที่รวมกันอยู่ในถุง แต่ละก้อนก็อยู่ในถุงอย่างเป็นอิสระ ดังนั้นสมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทาง การเขียน การพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกัน โดยที่ผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย ลักษณะของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (reciprocal exchange) มากกว่าการที่จะเป็นผู้ให้หรือเป็นผู้รับเพียงฝ่ายเดียว (unilateral exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะเกิดความผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้การเชื่อมโยงแน่นแฟ้นมากขึ้น มีการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย

องค์ประกอบข้างต้นแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่จะมีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายด้วย นอกจากนี้ ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่าย ได้แก่

1. หน่วยชีวิตหรือสมาชิก เป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของความเป็นเครือข่ายที่สร้างระบบปฏิสัมพันธ์โดยแต่ละหน่วยชีวิตและแต่ละปัจเจกบุคคล จะดำเนินการสานต่อเพื่อหาแนวร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ร่วมกันตามหลักธรรมชาติที่ทุกสรรพสิ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยและสร้างกระบวนการที่สืบเนื่องเพื่อรักษาความเป็นไปของชีวิต ดังนั้นหน่วยชีวิตหรือสมาชิกในองค์กรนั้น จะเป็นองค์ประกอบหลักที่ก่อให้เกิดความเป็นเครือข่าย

2. จุดมุ่งหมาย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะหากว่าบุคคล กลุ่มองค์กร มารวมกันเพียงเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยไร้ความมุ่งมั่นหรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอาจกล่าวได้ว่าเป็นเครือข่าย เพราะความเป็นเครือข่ายจะต้องมีความหมายถึง “การร่วมกันอย่างมีจุดหมาย” เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์และกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

3. การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก การที่แต่ละหน่วยชีวิตหรือการที่แต่ละบุคคลจะมารวมกันนั้น สิ่งที่จะยึดโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกัน และกระทำอย่างมีจิตสำนึก เพราะหากขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวมแล้ว กระบวนการนั้นจะเป็นเพียงการจัดตั้งและเรียกร้องหาผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น และการที่คนจะมารวมกลุ่มเป็นองค์กรเครือข่ายได้นั้น นอกจากจะมีความสนใจหรืออุปนิสัยใจคอที่คล้ายคลึงกันแล้ว บุคคลยังต้องมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม กล่าวคือ เมื่อพวกเขาเห็นปัญหาหรือต้องการที่จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จิตใจที่มุ่งมั่นซึ่งเป็นปัจจัยภายในของแต่ละบุคคล ย่อมเป็นแรงขับเคลื่อนที่นำไปสู่การคิดวิเคราะห์และการค้นหาวิธีเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ รวมทั้งแสวงหาแนวร่วมจากเพื่อนร่วมอุดมการณ์ เพื่อสร้างพลังอำนาจในการต่อรองหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน จนกลายเป็นองค์กรเครือข่ายที่ทุกฝ่ายต่างก็มีความไว้วางใจต่อกัน ทั้งนี้ เพราะความเป็นเครือข่าวนั้น สามารถที่จะตอบสนองกระบวนการแก้ไขปัญหาได้มากกว่า

4. ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร ถ้ากล่าวถึงเครือข่ายว่าเป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่าย คือ ข้อมูลและการสื่อสารระหว่างกัน นับตั้งแต่การ

สื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกระบวนการสื่อสารนั้นจะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดการรับรู้ เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงานและช่วยรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องเช่นนี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย ถ้าระบบความสัมพันธ์ไม่ได้รับการตอบสนองหรือขาดการติดต่อแล้ว ความเป็นเครือข่ายก็อยู่ในภาวะที่เสื่อมถอย ดังนั้น การพัฒนาระบบเครือข่ายจะต้องยึดหลักการของความสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกัน โดยมีกิจกรรมและข้อมูลเพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของเครือข่ายนั้นๆ

4. การสร้างเครือข่ายทางสังคม

การสร้างเครือข่าย (networking) หมายถึง กิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นกลุ่มองค์กร หรือกลุ่มบุคคล เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรม หรือการผลิตระหว่างองค์กรสมาชิก ต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนหน้าที่จะทำความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย (นฤมล นิราทร. 2543)

เหตุผลในการสร้างเครือข่ายทางสังคมนั้น นฤมล นิราทร (2543) ได้กล่าวไว้ว่า

1. ต้องการมีเพื่อนในการทำงาน ต้องการมีหมู่ มีพวก
2. ต้องการทรัพยากรในการทำงาน
3. ต้องการรับภาระความเสี่ยงในกิจกรรมร่วมกัน
4. ต้องการความชำนาญเฉพาะด้านในการแก้ไขปัญหา
5. ต้องการประหยัด
6. ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน รวมไปถึงมีปัจจัยเสริมที่เป็น

เงื่อนไขสำคัญ คือ ความเต็มใจที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่าย

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2547) ให้เหตุผลว่าการสร้างเครือข่ายทางสังคมเกิดจาก

1. สถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ซ้ำซ้อน หลากหลาย และขยายตัว จนเกินความสามารถของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่ม ที่จะดำเนินการแก้ไข
2. เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือยุทธศาสตร์ในการสร้างพื้นที่ทางสังคม
3. เพื่อให้การประสานผลประโยชน์เป็น ไปอย่างเท่าเทียม

จากที่กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นได้ว่าเหตุผลสำคัญของการสร้างเครือข่ายทางสังคม คือ การมุ่งที่จะบรรลุเป้าหมายของปัจเจกบุคคล ซึ่งไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองโดยลำพัง

แต่ต้องอาศัยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากร อันจะส่งผลให้สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย อันเป็นการประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

เครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างก็มีจุดเริ่มต้นหรือถูกสร้างมาได้ด้วยวิธีการต่างๆ กัน ซึ่งได้สรุปเป็นหลักๆ ไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ

เครือข่ายนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีความคิดตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกัน หรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน มารวมตัวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ ไปจนถึงร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า ในการดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิก อันเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มเอง เครือข่ายเช่นนี้ มักเกิดในพื้นที่ชุมชนที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มารวมกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรมก่อน ต่อเมื่อมีการเพิ่มขึ้นของสมาชิกมีการขยายพื้นที่ดำเนินการออกไป หรือมีการขยายเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของกลุ่มมากขึ้น กลุ่มก็มักจะพัฒนาขึ้นมาเป็นเครือข่าย เพื่อให้เกิดความครอบคลุมต่อความต้องการของสมาชิก เครือข่ายเช่นนี้ มักมีเวลาการก่อร่างสร้างเครือขายนาน แต่เมื่อเกิดแล้ว ก็มีความเข้มแข็งยั่งยืน และมีแนวโน้มที่เครือข่ายจะขยายตัวเพิ่ม เมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อเริ่มก่อตั้ง ซึ่งตัวอย่างเครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายอินแปงที่จังหวัดสกลนคร เป็นเครือข่ายที่เริ่มต้นจากครอบครัว เพียงไม่กี่ครอบครัว ในการมุ่งปลดภาระหนี้สิน จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ได้เกิดการขยายเครือข่ายออกไปสู่ หลายอำเภอ ในจังหวัดข้างเคียง และยังขยายวัตถุประสงค์ของเครือข่ายออกไปได้อีกหลายประการ

2. เครือข่ายจัดตั้ง

เครือข่ายจัดตั้งนี้ มักจะมีความเกี่ยวข้องกับนโยบาย หรือการดำเนินงาน ของภาครัฐอยู่เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ก็เป็นไปตามแนวคิดเดิมที่อาศัยกลไกของรัฐผลักดันให้เกิด รูปธรรมของงานโดยเร็ว และโดยมากเข้าไว้ก่อน ภาคีสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่าย มิได้มีพื้นฐาน ความต้องการ ความคิด ความเข้าใจที่ตรงกันมาก่อน การรวมตัวกัน จึงเป็นลักษณะชั่วคราวชั่วคราว เป็นการเฉพาะกิจ ไม่มีความต่อเนื่อง และมักจะจางหายไปในที่สุด ยกเว้นว่าเครือข่ายจะได้รับการชี้แนะที่ดี อย่างที่ควร จนสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายที่แท้จริงได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มจะยังคงรักษาสถานภาพเครือข่ายไว้ได้ แต่แนวโน้มเครือข่ายก็มักจะลดขนาดลง เมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อเริ่มก่อตั้ง

3. เครือข่ายวิวัฒนาการ

เครือข่ายวิวัฒนาการนี้ เป็นอีกรูปแบบการกำเนิดเครือข่าย ที่มีได้เป็นไปโดยธรรมชาติแต่แรกเริ่ม และก็มีได้ถูกจัดตั้งโดยตรง แต่จะเป็นไปในลักษณะของกระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กร มารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆ ในการที่จะสนับสนุนกัน และเรียนรู้ไปด้วยกันก่อน โดยอาจจะยังมีได้มีเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ ร่วมเฉพาะใดๆ อย่างชัดเจนนัก หรือในอีกลักษณะหนึ่ง ถูกจุดประกายความคิดจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟัง หรือการได้ไปเห็นเครือข่ายอื่นๆ แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกัน สร้างพันธะสัญญา เป็นเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือพัฒนาตนเองบ้าง เครือข่ายที่ว่านี้ แม้ว่าจะมีได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงแต่แรก แต่ถ้าหากสมาชิกมีความตั้งใจจริง ที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี ได้รับการกระตุ้น สามารถร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนได้ โดยสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกแล้ว เครือข่ายนี้ก็จะสามารถพัฒนาตนเองต่อไป จนสร้างเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง เหมือนเครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติได้เช่นเดียวกัน เครือข่ายวิวัฒนาการที่กำลังพัฒนาตนเองอยู่ในขณะนี้ มีตัวอย่างมากมาย เช่น เครือข่ายประชาคมหมู่บ้าน เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น

5. กระบวนการทำงานของเครือข่าย

เป็นการทำงานร่วมกันซึ่งถือได้ว่า เป็นภารกิจที่สำคัญของการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย กล่าวคือ ความเป็นเครือข่ายมีความสัมพันธ์กับงานและสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งงานหรือภารกิจ และความเป็นภาคีต่อกันนั้น จะนำไปสู่การเรียนรู้และการสร้างกระบวนการความเคลื่อนไหวทางสังคม ดังนั้นกระบวนการทำงานของเครือข่าย สามารถพิจารณาได้จากการทำงานสัมพันธ์ภาพ การเรียนรู้และความเคลื่อนไหวที่นำไปสู่การจัดการกับสิ่งต่างๆ ภายใต้บริบทที่เกิดขึ้น โดยแต่ละเครือข่ายก็มีกระบวนการทำงานที่แตกต่างกันไปตามสถานการณ์และเป้าหมายที่กำหนดในที่นี้ จะกล่าวถึง กระบวนการทำงานของเครือข่ายต่างๆ มีลักษณะร่วมกันใน 4 ประเด็น คือ

5.1 กระบวนการทำงานที่เชื่อมประสานจากจุดเล็กและขยายไปสู่หน่วยใหญ่

ในกระบวนการทำงานของเครือข่ายนั้น ไม่ว่าจะ เป็นเครือข่ายระดับใดหรือประเภทใด สิ่งที่เครือข่ายต่างๆ ดำเนินการในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ การทำงานที่เชื่อมประสานจากประเด็นเล็กๆ แล้วขยายไปสู่การทำงานที่หลากหลายขึ้น โดยเป็นการขยายทั้งกิจกรรม พื้นที่เป้าหมาย และการดำเนินการ กล่าวคือ เป็นกระบวนการทำงานที่ต่อ ยอดจากฐานงานเดิมที่กลุ่มเครือข่ายนั้นมีอยู่ และเป็นการแสวงหาแนวร่วมใหม่ เครือข่ายใหม่ ที่จะช่วยให้เครือข่ายนั้น ได้มี

ความรู้ ประสบการณ์ และมีพลังอำนาจในการต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ โดยเป็นการที่ทุกฝ่ายเข้ามาศึกษา เรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และพัฒนากิจกรรมร่วมกัน ตัวอย่างเช่น เครือข่ายวิทยุชุมชนในจังหวัดลำปาง ที่ได้สานต่อและดำเนินกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายการศึกษา กลุ่มเซรามิก กลุ่มทิวทัศน์ เครือข่ายสิ่งแวดล้อม เครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน และองค์กรประชาชนใน 13 อำเภอ ฯลฯ ร่วมกันจัดตั้งเป็น “องค์กรชุมชนคนลำปาง” ที่ได้ดำเนินการเพื่อพัฒนา กิจกรรมสื่อสารการพัฒนาชุมชน การเสริมสร้างการเรียนรู้ และกิจกรรมเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในจังหวัดลำปาง การเริ่มต้นจากจุดเล็กและขยายเป็นหน่วยใหญ่ดังกล่าว เป็นกระบวนการหนึ่งของการทำงานในเครือข่าย โดยเป็นทั้งขั้นตอนของการก่อตัวและกระบวนการทำงาน ซึ่งเครือข่ายที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีความเข้มแข็งนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการไม่มองข้ามในจุดเล็ก เริ่มต้นจากการทำงานในสิ่งที่รู้และเข้าใจแล้วค่อยๆ เชื่อมประสานกับองค์กรอื่น เครือข่ายอื่นในประเด็นกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งเป็นผลให้การทำงานของเครือข่ายนั้นมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่มากขึ้น และกระบวนการทำงานที่เชื่อมประสานของเครือข่ายในลักษณะนี้ เป็นการทำงานที่ควบคู่กันไปทั้งการทำงานในระดับพื้นที่และการสานต่อไปในระดับนโยบาย

นอกจากนี้ในกระบวนการทำงานของเครือข่ายนั้น เครือข่ายส่วนใหญ่จะใช้วิธีการทำงานที่หลากหลาย เช่น การใช้พื้นที่เป็นสถานที่ดำเนินการ การใช้ประเด็นปัญหาเป็นกิจกรรมในการขับเคลื่อนการใช้ศูนย์ประสานงานเป็นที่รวบรวมข้อมูล ฯลฯ ซึ่งกระบวนการทั้งหมดเน้นการใช้ความรู้ ประสบการณ์ที่มีอยู่ มาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ โดยมีการปรับเปลี่ยนวิธีการไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้อาจประยุกต์การใช้วิธีการต่างๆ ในแต่ละช่วงของเครือข่าย ดังนี้

1) ในช่วงการก่อตัวของเครือข่ายเพื่อหาแนวร่วมในการพัฒนากิจกรรมนั้น ผู้ประสานเครือข่ายหรือแกนนำกลุ่ม จะต้องใช้วิธีการค้นหาแกนนำ หาแนวร่วมอุดมการณ์ การแสวงหารูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสม และการจัดระบบองค์กร เพื่อให้กระบวนการก่อตัวนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ในระยะขยายตัว จะใช้วิธีการประสานความร่วมมือ การกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับความสัมพันธ์ รวมทั้งการหาความรู้ใหม่ เทคนิคใหม่ ในการพัฒนาเครือข่าย

3) ในช่วงการเคลื่อนไหวทางสังคมหรือการจัดกิจกรรม เครือข่ายจะต้องมีความพร้อมในเรื่องของข้อมูล ทูต การจัดการ และแนวร่วมที่หลากหลาย เพื่อให้การทำงานนั้นมีความต่อเนื่อง

4) ในช่วงหลังจากการดำเนินการตามเป้าหมายแล้ว จำเป็นต้องมีการรักษาพันธกรณี ความสัมพันธ์และการสื่อสารที่เป็นระบบ เพื่อให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวแบบใหม่ และ

เพื่อมิให้เครื่องข่ายอยู่ภาวะถดถอย โดยการเพิ่มเติมความรู้ การถอดบทเรียน หรือการประเมินตนเอง อยู่ตลอดเวลา ด้วยวิธีการทำงานที่หลากหลาย จะทำให้เครื่องข่ายมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สามารถปรับเปลี่ยนตนเอง เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ ในการใช้วิธีการที่หลากหลายของเครื่องข่ายนั้น ยังหมายถึงการใช้เทคนิค วิธีการ และเครื่องมือที่มีความแตกต่างในการจัดการกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งการจัดการเครื่องข่าย

5.2 การรักษาสัมพันธภาพที่สร้างความรู้ ความหมาย และโลกทัศน์ร่วมกัน

การที่เครื่องข่ายจะดำเนินการต่อไปได้นั้น การรักษาสัมพันธภาพระหว่างสมาชิก และภาคีในเครื่องข่ายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะถ้าไม่มีการรักษาสัมพันธภาพระหว่างกันแล้ว กิจกรรมและความเคลื่อนไหวของเครื่องข่ายอาจมีการยุติลง เพราะขาดภาคีร่วมดำเนินการ ดังนั้น ในกระบวนการทำงานและการจัดการเครื่องข่ายจะต้องคำนึงถึงการรักษาสัมพันธภาพที่สร้างความรู้ ความหมาย และโลกทัศน์ร่วม กล่าวคือ หลังจากที่ภาคีในเครื่องข่ายเห็นความจำเป็นของเครื่องข่ายว่ามีประโยชน์ต่อการพัฒนาเครื่องข่ายและการพัฒนาสังคม สิ่งที่คนในเครื่องข่ายนั้นจะพึงมีต่อกัน คือ การสร้างความรู้ และความหมายในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพราะคนในเครื่องข่ายเดียวกันย่อมจะรู้ความหมายของเครื่องข่ายมากกว่าคนอื่น ๆ การสร้างความรู้ ความหมายภายในเครื่องข่ายเป็นการสร้างโลกทัศน์หรือมุมมองในการพัฒนาเครื่องข่ายให้เข้มแข็ง และเป็นการขยายแนวคิดและกระบวนการให้กว้างขวางออกไป โดยการสื่อสารจะเป็นช่องทางที่นำไปสู่การสร้างพันธกรณีและการประสานผลประโยชน์ร่วมกัน การสื่อสารทั้งทางตรงและทางอ้อมของปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร จะทำให้เครื่องข่ายมองเห็นภาพความเคลื่อนไหว และการสร้างความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาความเป็นเครื่องข่ายให้มีความเข้มแข็งในการรักษาสัมพันธภาพเพื่อสร้างความรู้ ความหมาย และโลกทัศน์ร่วมนั้น สิ่งที่มีความสำคัญในการรักษาสัมพันธภาพ คือ การสื่อสารระหว่างสมาชิกและภาคีในเครื่องข่ายเพื่อให้ฝ่ายต่างๆ ได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการทำงานร่วมกัน ดังนี้

1) การสื่อสารจะทำให้สมาชิกในเครื่องข่ายมีโอกาสรับรู้ (perception) เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้ทั่วถึง

2) การสื่อสารเป็นส่วนสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจ (inspiration) ให้บุคคล ร่วมมือกันค้นหาเป้าหมายร่วมกัน (shared goal)

3) การสื่อสารเป็นแนวทางที่ทำให้สมาชิกในเครื่องข่ายได้มีโอกาสเรียนรู้ (learning) ความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ และพฤติกรรมของกันและกัน การแลกเปลี่ยน (exchange) ข้อมูลและข้อคิดต่างๆ การฝึกเปิดใจกว้าง (open mind) เพื่อยอมรับฟังความคิดเห็นและพฤติกรรม

ตลอดจนการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างกัน (relationship development) และร่วมมือกันทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

4) การสื่อสารมีส่วนสำคัญในการค้นหาและพัฒนา “อัตลักษณ์” (identity) และบุคลิกลักษณะ (character) ร่วมกันของสมาชิกในเครือข่ายและเป็นช่องทางในการนำเสนออัตลักษณ์และบุคลิกลักษณะดังกล่าวสู่สังคมภายนอก

5.3 การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัว

เมื่อเครือข่ายมีการทำงานและมีการรักษาสัมพันธภาพที่สร้างสื่อความหมายร่วมกันแล้ว การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวเข้าหากัน เป็นสิ่งที่เครือข่ายส่วนใหญ่ได้ดำเนินการ เพราะการเรียนรู้และการปรับบทบาทเข้าหากันนั้นเป็นทั้งแนวคิดและวิธีการปฏิบัติ กล่าวคือ การที่เครือข่ายจะมีความเติบโตและมีความมั่นคงจะต้องมีการแสวงหาความรู้ มีการสะสมประสบการณ์ และมีการปรับบทบาท ในการสร้างความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับกลุ่มองค์กร เครือข่าย และหน่วยงานอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งเพื่อให้เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงานที่หลากหลาย ซึ่งการเสริมสร้างกระบวนการการเรียนรู้นั้น สามารถใช้เทคนิคและวิธีการต่างๆ เช่น การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การพัฒนาผู้นำ การศึกษาแบบเจาะลึกในพื้นที่ และการถอดบทเรียนร่วมกัน เป็นต้น

กระบวนการดังกล่าว เป็นกระบวนการเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหมายของเครือข่ายที่จะต้องมีการศึกษาเรียนรู้ การประสานความร่วมมือ และการรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ในที่นี้หมายถึง การพึ่งพาอาศัยทั้งในด้านทุน ความรู้ ประสบการณ์ ที่สำคัญคือ ความร่วมมือ เพราะไม่มีเครือข่ายใดจะมีศักยภาพในการพัฒนาที่สมบูรณ์ ดังนั้น การเรียนรู้และการปรับบทบาทเข้าหากันจึงเป็นกระบวนการทำงานของเครือข่ายทางสังคม

5.4 การพัฒนากิจกรรมและความเคลื่อนไหวเพื่อสร้างขบวนการทางนวัตกรรมและนวัตกรรมในการพัฒนา

ความเป็นเครือข่ายในยุคใหม่ นอกจากจะเป็นการสร้างความเป็นภาคีร่วมบนเส้นทางของนวัตกรรมการเรียนรู้ เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ต เครือข่ายทางอากาศของวิทยุร่วมด้วยช่วยกันแล้ว การสร้างความเป็นเครือข่ายดังกล่าว ยังก่อให้เกิดกระบวนการทำงานรูปแบบใหม่ที่ผู้คนในสังคมไม่จำเป็นต้องเห็นหน้าตา และพบปะซึ่งกันและกันหรืออาศัยพื้นที่ดำเนินการ เพียงแต่มีความรู้สึกร่วมว่า จะต้องร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกัน ก็สามารสรสร้างความเป็นเพื่อน เป็นพี่ เป็นน้อง และความเป็นเครือข่ายได้ การเกิดขึ้นของนวัตกรรม เป็นกระบวนการทำงานของเครือข่ายใน

รูปแบบใหม่ ที่เน้นการประสานความร่วมมือและการช่วยเหลือพึ่งพาในคราวที่จำเป็นเท่านั้น โดยที่ต่างคนต่างอยู่และทำงานของตนแต่เมื่อมีปัญหาเกิดกับสังคมทุกฝ่ายก็มาร่วมมือกัน โดยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการติดต่อสื่อสาร กระบวนการดังกล่าว ก่อให้เกิดวาทกรรมในการพัฒนาที่จะนำไปสู่การสร้างความรู้ ความเข้าใจในสิ่งใหม่ โดยการใช้วาทกรรมใหม่ๆ ขึ้นมาทดแทนคำพูดเดิมๆ เช่น ประชาสังคม ประชารัฐ การบริหารแบบบูรณาการ เป็นต้น ซึ่งความหมายที่แท้จริง ก็คือ การจัดการที่มีประสิทธิภาพขององค์กร และการใช้ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม

กระบวนการทำงานของเครือข่ายดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า เครือข่ายเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการประสานความร่วมมือ เป็นการทำงานด้วยถ้อยทีถ้อยอาศัยระหว่างสมาชิกและภาคีร่วม โดยมีจุดเริ่มต้นจากการทำงานในพื้นที่และประเด็นเล็กๆ แล้วขยายกระบวนการเป็นเครือข่ายที่กว้างออกไป พร้อมทั้งแสวงหาความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ที่เหมาะสมกว่า โดยมีระบบการสื่อสารและนวัตกรรมใหม่เป็นเครื่องมือที่จะสร้างความหมายและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

6. ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม องค์กร และเครือข่าย

ชุมพล จันปุ่ม (2550) กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายว่า คนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่า เครือข่ายกับกลุ่ม เป็นสิ่งเดียวกัน เพราะมีลักษณะคล้ายกันมาก แต่เมื่อพิจารณาจากแนวความคิด ความหมาย ลักษณะ องค์กรประกอบ ขอบข่าย รูปแบบ และประเภทของเครือข่ายแล้ว พบว่าเครือข่ายมีความแตกต่างกับกลุ่มหลายประการตามตาราง ดังนี้

ตาราง 1 ความแตกต่างระหว่างกลุ่มกับเครือข่าย

ลักษณะที่แตกต่าง	กลุ่ม	เครือข่าย
1. สมาชิก	- ระดับเดียว คือ บุคคล	- หลายระดับ คือ บุคคล กลุ่ม องค์กรชุมชนระดับต่าง ๆ
2. คุณสมบัติของสมาชิก	- คล้ายคลึงกัน	- ทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกันมาก
3. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก	- แบบครอบครัวเดียวกัน - ไม่มีอิสระ - มีเอกลักษณ์ร่วมของกลุ่มเท่านั้น - ประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าส่วนตัว - สมาชิกเป็นไปตามคุณสมบัติที่กำหนด	- แบบเพื่อนร่วมงาน - มีอิสระ - ไม่สูญเสียเอกลักษณ์ - ประสานผลประโยชน์ระหว่างเครือข่ายและสมาชิก - ขยายสมาชิกอย่างกว้างขวาง
4. การบริหารจัดการ	- ไม่ยุ่งยากซับซ้อน - เน้นการดำเนินงานตามโครงสร้างกฎระเบียบของกลุ่ม - เน้นความสามารถของกลุ่มมากกว่าสมาชิก	- ไม่ยุ่งยากซับซ้อน - เน้นการประสานงานแบบภาคีหรือพันธมิตร หรือหุ้นส่วน - เน้นความสามารถของสมาชิก
5. เป้าหมายและความสำเร็จ	- เน้นความสำเร็จของกลุ่มมากกว่าของสมาชิก - มุ่งความสำเร็จของกลุ่มมากกว่ากลุ่มอื่นๆ	- ทั้งเป้าหมายและความสำเร็จของเครือข่ายและแต่ละภาคีสมาชิก - ขยายไปสู่ภาคีและสมาชิกใหม่ๆ
6. กระบวนการทำงาน	- เน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีมโดยศูนย์กลางเป็นผู้ประสานงาน - ไม่สลับซับซ้อน ขึ้นต่อน้อย	- เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีสมาชิกด้วยกันมีการประสานงานหลายระดับ - สลับซับซ้อน หลายชั้นน้อย

ที่มา : ชุมพล จันทุม (2550)

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่ม และเครือข่าย โดยมีลักษณะต่างๆ เป็นตัวกำหนดความแตกต่างของกลุ่มและเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นสมาชิก คุณสมบัติของสมาชิก ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ศูนย์กลางการดำเนินงาน การบริหารจัดการ เป้าหมาย และความสำเร็จ และกระบวนการทำงาน เป็นต้น

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายทางสังคม เพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งมีดังต่อไปนี้

ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์ (2536) ได้ศึกษาเรื่อง โครงสร้างและการเข้าถึงเครือข่ายทางเศรษฐกิจนอกระบบในชนบท: กรณีรับจ้างเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป ได้กล่าวถึง เครือข่ายสังคมในชนบทว่า มีกิจกรรมด้านการผลิตเพื่อจุนเจือครอบครัว มีการทำนาเป็นอาชีพหลัก และเป็นหลักประกันด้านอาหารที่จำเป็นแก่การบริโภคในครัวเรือน ความสัมพันธ์ทางสังคมในการผลิตจึงอยู่ในครอบครัว การดำเนินกิจกรรมใดๆ อาจจะเป็นกิจกรรมทางศาสนา เป็นผลมาจากการเกี่ยวข้องในเครือข่ายของความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น มีญาติพี่น้องอยู่ในเครือข่ายนี้ ชวนเข้าไปทำมักเป็นกรณีของคนที่มีความสัมพันธ์กับเครือญาติอย่างแน่นแฟ้น ญาติไปทำกิจกรรมอะไรก็จะตามไปด้วย โดยเฉพาะครอบครัวขยายในสังคมเกษตรกรรมที่มีความใกล้ชิดกันมากกว่าในสังคมเมือง

ชัยณรงค์ พุกพยากร (2540) ได้ศึกษาเรื่อง เครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในชุมชนชนบทภาคเหนือ พบว่า เครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ผลิตงานในชุมชนเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างลูกศิษย์ ความสัมพันธ์ทางความเป็นเครือญาติ ความสัมพันธ์ทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์ทางการซื้อขายสินค้ากัน ส่วนกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือระหว่างกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือระหว่างกลุ่ม เป็นแบบไม่เป็นทางการ มีการพบปะพูดคุยกันเสมอ ไม่มีขั้นตอนที่ตายตัว และมีความแลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือกันในด้านต่างๆ เช่น การเลือกซื้อและใช้วัสดุในการผลิตที่คุ้มค่า การเลือกแบบและการออกแบบงานแกะสลักที่เหมาะสม รวมทั้งการซื้อขายสินค้าและปัญหาด้านการตลาด นอกจากการช่วยเหลือระหว่างกลุ่มแล้ว กลุ่มยังได้รับและแสวงหาการช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนด้วย โดยเฉพาะหน่วยงานของราชการที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยของอริษา สโมสร (2554) ได้ศึกษาเรื่องการนิยามความหมายและการสร้างเครือข่ายทางสังคมของหอยไต้ดิน พบว่า หอยไต้ดินคือ การสร้างความหวังที่จะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพตามปกติในชีวิตประจำวันของผู้ซื้อหอยไต้ดิน การขายหอยไต้ดินนั้นเปรียบเสมือนกับอาชีพเสริมอีกหนึ่งอย่าง ให้กับบุคคลที่เป็นผู้ขายหอยไต้ดินและผู้ขายหอยไต้ดินเองก็มีความหวังที่จะได้เงินจากการถูกหอยไต้ดินเช่นกัน หอยไต้ดินในฐานะเป็นตัวกลางของการสร้างความสัมพันธ์และความเพลิดเพลินให้กับกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องแล้ว การสร้างเครือข่าย

ทางสังคมของหอยใต้ดินนั้น เกิดจากการที่บุคคลมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบอื่นมาก่อนมีการชักชวนแนะนำกันให้เข้ามาสู่เครือข่ายทางสังคมของหอยใต้ดินและการที่บุคคลในเครือข่ายหอยใต้ดินมีความสัมพันธ์ในรูปแบบอื่นที่มากกว่าเรื่องของหอยใต้ดินเพียงอย่างเดียว นั้น ส่งผลให้มีการไปทำกิจกรรมอื่นๆ ในสังคมเกิดขึ้นด้วย

Greve and Salaff (2003) ศึกษาเครือข่ายทางสังคมกับการเป็นผู้ประกอบการ โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับ ขนาดของเครือข่ายสนทนา การใช้เวลาในการรักษาความสัมพันธ์กับบุคคลในเครือข่าย และอิทธิพลของบุคคลในครอบครัว ต่อกระบวนการก่อตั้งธุรกิจของผู้ประกอบการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงจูงใจ ช่วงวางแผน และช่วงดำเนินธุรกิจ โดยกลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 477 ราย ผลการศึกษาพบว่า บุคคลในเครือข่ายทางสังคมมีบทบาทที่สำคัญต่อผู้ประกอบการในแต่ละช่วงของการก่อตั้งธุรกิจ โดยผู้ประกอบการจะเข้าถึงบุคคลในเครือข่ายเพื่อปรึกษา และขอคำแนะนำในการก่อตั้งธุรกิจ ซึ่งในช่วงวางแผนผู้ประกอบการจะพูดคุยกับบุคคลหลายคนในช่วงวางแผนมากกว่าในช่วงอื่นๆ รวมทั้งการใช้เวลาในการรักษาความสัมพันธ์กับบุคคลในเครือข่ายมากที่สุดในช่วงวางแผนเช่นกัน ในขณะที่บุคคลในครอบครัวมีอิทธิพลต่อผู้ประกอบการในทุกช่วงของการก่อตั้งธุรกิจ โดยเฉพาะช่วงจูงใจมีจำนวนของบุคคลในครอบครัวมีส่วนร่วมมากกว่าช่วงอื่นๆ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ประกอบการที่เป็นเพศหญิงจะมีขนาดของเครือข่ายที่เป็นสายสัมพันธ์แบบสนทนา มากกว่าเพศชายอีกด้วย

บอยด์ (Boyd, 2008) ศึกษาเรื่อง เพราะเหตุใดวัยรุ่นจึงรักเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม: บทบาทของเครือข่ายสาธารณะที่มีต่อการใช้ชีวิตของวัยรุ่น (Why youth [heart] social network sites: The role of networked publics in teenager social life) พบว่าวัยรุ่นให้ความสนใจกับการใช้งานเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม เนื่องจากมีรูปแบบและวิธีการใช้งานที่ดึงดูดใจ สามารถทำให้พบปะผู้คนจำนวนมากเพื่อผลประโยชน์ทางใดทางหนึ่ง เช่น การสื่อสาร การแสวงหาคนรัก เป็นต้น โดยสิ่งที่ถือเป็นหัวใจของการใช้งานเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมคือ การเขียนประวัติย่อแนะนำตนเอง การสร้างสังคมกับเพื่อน และการแสดงความคิดเห็น และเนื่องด้วยเป็นเครือข่ายแบบสาธารณะ จึงทำให้ขอบเขตของเครือข่ายและการพบปะกับผู้อื่นทำได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมยังช่วยในการแสดงความเป็นตัวตนหรือแสดงอัตลักษณ์ของตนเองให้ผู้อื่นได้รับรู้ผ่านการสร้างสรรค์หน้าตาเว็บไซต์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเองได้ สามารถบอกเล่าเรื่องราวหรือเขียนบันทึกประจำวันให้ผู้อื่นเข้ามาแสดงความคิดเห็น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นบนเครือข่ายส่งผลให้วัฒนธรรมการสื่อสารของวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมา จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายทางสังคม ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญ ที่จะนำข้อเสนอแนะเหล่านี้ ไปปรับใช้ในการศึกษา กระบวนการสร้าง

เครือข่ายทางสังคมจากหอยสัตว์ โดยแสดงให้เห็นว่าผลที่ได้มีความสัมพันธ์กับงานวิจัยที่เลือกศึกษาอย่างไร

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับแนวคิดการต่อรอง และแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม เพื่อหาคำตอบในสิ่งที่ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจ มาเป็นแนวคิดหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัย ดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการต่อรองของ มิเชล เดอ เซร์โต (de Certeau) ได้กล่าวถึงความสำคัญของชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นเรื่องของการแย่งชิงและการต่อรอง เนื่องจากในชีวิตประจำวันผู้คนจะต้องมีการปฏิสังสรรค์ทางสังคม อาจทำให้พบเจอกับการต่อรอง แข่งขัน และการควบคุมของอำนาจ การที่จะเข้าใจกลไกอำนาจและการต่อรองในสภาวะใหม่ จึงจำเป็นต้องให้ความสนใจกับเรื่องราวของชีวิตประจำวันในการใช้ไหวพริบปฏิภาณที่จะอยู่รอด เพื่อแสดงถึงการทำงานของ อูบาย สื่อถึงการเบียดแทรกเข้าไปในพื้นที่ของอำนาจ การเอาตัวรอด หรือการลักลอบ ซึ่งเป็นความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในสภาวะที่สถานการณ์บังคับหรือขบขัน ภายใต้กฎระเบียบ ข้อบังคับ ของโรงงานอุตสาหกรรม และพนักงานได้มีวิธีการต่อรองกับกฎระเบียบ ข้อบังคับ ของโรงงานอย่างไร ในการที่จะลักลอบเล่นหอยสัตว์

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของ พระมหาสุทิตย์ อากาศโร ได้อธิบายแนวคิดเครือข่ายทางสังคมว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย เครือข่ายทางสังคมจึงมีหลายระดับของความซิดไกลส์และความห่าง และช่วยให้เห็นพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลในสังคมที่มีความผูกพันซึ่งกันและกัน ในหลายๆ ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย และสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายทางสังคมของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผ่านพื้นที่ของ “หอยสัตว์”

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านหอยสัตว์ของ พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เน้นการวิจัยภาคสนาม (field research) ซึ่งต้องใช้ข้อมูลเชิงลึกที่มุ่งจะวิเคราะห์การต่อรอง และการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านพื้นที่ของหอยสัตว์

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

พื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการเล่นหอยสัตว์ทั้งพนักงานไปจนถึงผู้บริหารระดับหัวหน้าแผนก โรงงานแห่งนี้มีพนักงานทั้งหมด 548 คน พนักงานเพศชายมีจำนวน 310 คน พนักงานเพศหญิงจำนวน 238 คน มีจำนวนผู้เล่นหอยสัตว์คิดเป็นร้อยละ 75 เปอร์เซ็นต์ของพนักงานทั้งหมด ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเกิดความสงสัยว่า เพราะเหตุใดทั้งที่โรงงานแห่งนี้มีโรงงานที่มีกฎระเบียบ ข้อบังคับกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า ห้ามพนักงานทุกคนเล่นการพนันทุกชนิดในโรงงาน แต่พนักงานและผู้บริหารบางคนในโรงงานหันมาให้ความสนใจกับการเล่นหอยสัตว์จนทำให้เกิดเป็นการต่อรองและการสร้างเครือข่ายแพร่กระจายทั้งโรงงาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังได้ติดตามพนักงานที่เล่นหอยสัตว์ในพื้นที่สนามคือ ในโรงงานอุตสาหกรรมโดยตามพนักงานผู้เล่นหอยสัตว์ไปที่คนขายหอยสัตว์ เพื่อสัมภาษณ์และสังเกตสภาพแวดล้อมในโรงงาน

ผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายหอยสัตว์โดยตรง เช่น ผู้ขาย ผู้ซื้อที่เป็นพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 16 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ ผู้บริหารและพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ได้เล่นหวายสัตว์ เพื่อสอบถามความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการเล่นหวายสัตว์ จำนวน 6 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบบันทึกงานสนาม เป็นเพียงสมุดที่ใช้จดบันทึกงานสนาม ทั้งจากการเข้าไปสังเกตกิจกรรมการทำงาน กิจกรรมการซื้อขายหวายสัตว์ ของพนักงานในโรงงาน และพื้นที่ของโรงงาน

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยสร้างแนวคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร บทความ เอกสาร งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานศึกษาเรื่องหวายสัตว์ การต่อรอง และการสร้างเครือข่ายทางสังคม

2. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

2.1 สังเกตวิธีการซื้อหวายสัตว์ โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยเข้าร่วมกระบวนการเล่นหวายสัตว์กับพนักงานในโรงงาน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยจะสังเกตสภาพโดยทั่วไป ลักษณะการพูดคุย วิธีการต่อรองกับกฎระเบียบของโรงงาน และวิธีการสร้างเครือข่ายของผู้เล่น

2.2 สัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

- ผู้ขาย/คนเดินโพยที่เป็นพนักงานในโรงงาน โดยจะสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องของการนำหวายสัตว์ไปขายให้กับพนักงานในโรงงานได้อย่างไร และมีวิธีการต่อรองและวิธีการสร้างเครือข่ายอย่างไร

- ผู้ซื้อที่เป็นพนักงานในโรงงาน จะสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิธีการต่อรองและวิธีการสร้างเครือข่ายในกลุ่มของผู้ซื้ออย่างไร

- พนักงานในโรงงานที่ไม่เล่นหวายสัตว์ โดยสัมภาษณ์ทั่วไปมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการเล่นหวายสัตว์ในเรื่องของการต่อรองและการสร้างเครือข่าย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัย รวมถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องการสังเกต และการสัมภาษณ์พนักงานที่เป็นผู้ชาย พนักงานที่เป็นผู้หญิง และพนักงานทั่วไป มาจำแนกหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลไปถอดรหัสตีความสร้างข้อสรุป และนำเสนอผลงานวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 4

จากหอยสู่หอยสัตว์

ความเป็นมาของหอย

หอย ซึ่งเรียกว่าเป็นต้นตระกูลของลือตเตอร์ หรือสลากกินแบ่งรัฐบาลในปัจจุบัน ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากประเทศจีนมาก่อน คือ ประมาณปี พ.ศ.2364 – 2378 เรียกว่า ฮวยหอย เกิดขึ้นมาไม่นาน ก็แพร่หลายเข้ามาเมืองไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อราว พ.ศ.2378 (ประยูทธ สิทธิพันธ์. 2546)

จากพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้ทราบว่า เหตุที่หอยแพร่หลายเข้ามาในไทย เนื่องจากเมื่อปี พ.ศ.2375 ชาวขาดแคลน มีราคาแพงมาก ทำให้ต้องซื้อข้าวจากต่างประเทศเข้ามา แต่คนไม่มีเงินต้องมารับจ้างทำงาน โดยคิดเอาข้าวเป็นค่าจ้าง เจ้าภานายอากรก็ไม่มีเงินจะส่ง ต้องเอาสินค้ามาใช้ค่าเงินหลวงแทน

รัชกาลที่สาม ทรงมีพระราชดำริว่าเงินหายไปหมดสงสัยว่าจะเอาไปซื้อฝิ่นเก็บคุณไว้ จึงทรงสั่งให้เผาฝิ่นเสียให้หมด แต่ตัวเงินก็ยังไม่มีในตลาด จีนหง พระศรีไชยบาน จึงกราบทูลว่า เงินที่หายไปนั้นส่วนใหญ่ก็เพราะราษฎรเอาไปฝังดินไว้เป็นจำนวนมาก ไม่ยอมใช้จ่าย ถ้าเป็นอย่างนี้ที่เมืองจีน แก้ปัญหาโดยการตั้งหอย จึงโปรดเกล้าฯ ให้จีนหงตั้งหอยขึ้น

วิธีการเล่นหอยในจีนนั้นเขาทำแผ่นป้ายเล็กๆ 34 ป้าย เขียนชื่อคนโบราณที่มีชื่อเสียง ลงไปป้ายละชื่อ เช่น สามหอย งวยไต้ เป็นต้น เมื่อจะออกหอย เจ้ามือจะเลือกป้ายขึ้นมาอันหนึ่งหรือชื่อหนึ่ง ไล่ลงในกระบอกไม้ปิดปากไว้ แล้วแขวนไว้กับหลังคาโรงหอย นักแทงทั้งหลายก็จะทายกันว่าวดนี้จะออกชื่อใครใน 34 ป้ายนั้น ถ้าทายถูกเจ้ามือจะจ่าย 30 แต่ถ้าทายผิดเจ้ามือก็กินเดิมพัน ต่อมาผู้คิดเพิ่มเติมตัวหอยขึ้นอีกสองตัว รวมเป็น 36 ตัว แต่จ่าย 30 เหมือนเดิมเพื่อให้เข้าใจกันง่ายๆ และชัดเจน ตามโรงหอยในจีนเขาจึงมีการทำฉากไว้รอบๆ โรงหอย เขียนเครื่องหมายกำกับไว้ให้รู้จักสามแบบ คือ เขียนรูปภาพคน ซึ่งสมมุติขึ้นเป็นตัวหอยอย่างหนึ่ง เขียนหนังสือจีนกำกับบอกรูปภาพตัวหอยอีกอย่างหนึ่ง และเขียนรูปสัตว์ซึ่งสมมุติว่าเป็นชาติก่อนของตัวหอยกำกับไว้ให้สังเกตอีกอย่างหนึ่ง

เมื่อเอาหอยมาเล่นในเมืองไทย คนไทยอ่านหนังสือจีนไม่ออก พุดจีนก็ไม่ได้ เจ้าสัวหง ก็เลยคิดเอาตัวอักษรไทยเข้ามากำกับแทนหนังสือจีน อักษรไทยมี 44 ตัว ใช้เป็นตัวหอย 36 ตัว เหลือที่ไม่ได้เอามาใช้ 8 ตัว คือ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ศ และ ษ จึงเรียกกันว่า หอย ก ข ต่อมาก็มีเรื่อง

มีราวกัน จนสุดท้ายตัดลงเหลือ 34 ตัว คือ ตัดตัวหอยที่เกิดเรื่องออกสองตัว คือ ง.จิเกา กับ ข.ไห้เผง ออก

หอย ก ข ถือเป็นรายได้ของรัฐบาลอย่างหนึ่ง มีการประมูลกันทุกปี ใครให้ค่าอากรสูงสุดคนนั้นก็ได้ (สัมปทาน) ไป เรียกว่าเป็น นายอากรหอย ได้บรรดาศักดิ์เป็นขุนบานเบิกบุรีรัตน์ (บางแห่งบอกว่าขุนพัฒน์) เป็นบรรดาศักดิ์รายปี คือ ปีไหนประมูลไม่ได้ บรรดาศักดิ์นั้นก็หลุดไป ด้วย

ตอนที่เริ่มมีหอยกันใหม่ๆ ในสมัยรัชกาลที่ 3 ค่าอากรหอยสูงถึงปีละสองหมื่นบาท จนถึงรัชกาลที่ 4 ปรับเป็นปีละสองแสนบาท ต่อมาขึ้นสูงที่สุดในสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อปี พ.ศ.2454 ค่าอากรหอยในปีนั้น เป็นเงินถึง 3,849,600 ค่าเงินสมัยนั้น ไม่มีค่าของเงินแบบตรงๆ ปี มีแต่ปีที่ ไกล่เคียงให้พอมองเห็นภาพว่าอากรหอยมหาศาลแค่ไหน คือ ข้าราชการชั้นผู้น้อยในสมัยรัชกาลที่ 5 เงินเดือน เดือนละ 20 – 30 บาท ซึ่งพอใช้สบายๆ ทั้งเดือน และมีเหลือเก็บได้ด้วย (ปฏิบถ. 2546)

หอย ก ข ได้ยกเลิกในสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อปี พ.ศ.2459 ซึ่งเป็นการพนันที่ทั้งคนจน คนรวยต่างเสมอภาคในการลุ่มหลงหมกมุ่นกันถ้วนหน้า มีเงินทองเท่าไรก็ไหลลงกระบอกไม้ไผ่ ป้ายหอยกันหมด พร้อมใจกันจนลงเรื่อยๆ รัฐบาลเองก็เห็นผลร้ายที่ว่า พยายามเลิกอยู่หลายรัชกาล แต่ไม่สำเร็จได้ง่ายๆ เพราะเป็นอากรรายได้สำคัญอย่างหนึ่ง ถ้าจะยกเลิกก็ต้องหารายได้อื่นๆ มาชดเชย

เรื่องของความหมกมุ่นกับหอย ยังเป็นมรดกสืบทอดมาจนปัจจุบันมีถึงขนาดที่ว่า ยามหลับก็ฝัน แล้วเอาตีเป็นหอย ยามตื่นเห็นอะไร ก็ตีเป็นหอยอีกเช่นกัน เรียกว่าการทำมาหากิน ตามปกติเป็นงานอดิเรก แต่การตีหอยนี้เป็นอาชีพหลัก จะมักเขม้นเจริญก้าวหน้าเรื่องหอยกันทั้งยามหลับ ยามตื่น

เมื่อมีปริศนาจากการฝัน หรืออะไรก็ได้ยามตื่น ก็ย่อมต้องมีผู้เชี่ยวชาญที่จะตีความ จึงเกิดเจ้าพ่อเจ้าแม่เกจิอาจารย์ใบ้ห้วย ตีความทำนายฝัน ทายนิมิตกันแพร่หลาย ผิดมั่งถูกมั่ง เพราะมีแค่ 34 ตัว ก็ต้องมีถูกบ้าง แต่ที่สำคัญคือ ถ้าคนแทงหอยแทงผิด แทนที่จะไปเฒ่าอาจารย์ใบ้ห้วย กลับโทษตัวเองซะนี่ว่าตีความหมายอันลึกซึ้งของอาจารย์ผิดไปเอง

สมัยนั้นคนดีๆ ที่ไม่ได้สนใจเรื่องพวกนี้บางทีก็พลอยฟ้าพลอยฝนไปด้วย อย่างเช่น พระสงฆ์ที่มีคนนับถือกันมากๆ ถ้าทำอะไรผิดแผกไปบ้าง ก็จะมีคนเข้าใจว่าท่านใบ้หอยเป็นทาน ไปเสียอีก มีเรื่องเล่าว่าเคยมีพระราชกณะองค์หนึ่ง แต่งวัดรับกฐินเสด็จฯ เอาตุ๊กตารูปช้างมาตั้งราย กำแพงแก้ว พวกที่ไปทอดกฐินวันนั้น จึงพากันเอาไปแทงหอย และถูก

อีกครั้งหนึ่ง...พระครูซึ่งเป็นที่เลื่อมใสในทางวิปัสสนาธุระ พวกนักเลงหอยไปพูดจาเลียบๆเคียงๆท่าน ท่านก็สนทนาโดยซื่อ ไม่ทราบว่าเขาขอหอย หลังจากตีความประสานักเลงหอยกันแล้วก็ไปแทง จนถูก คราวนี้เลยรำลือกันไปใหญ่ ผู้คนแห่แห่นกันมาขอหอย ท่านพระครูจะพูดอะไร จะจับอะไร ก็เอาไปตีเป็นหอยกันหมด ตอนหลังท่านทราบก็จิตใจ โกรธมาทำนองนี้ท่านก็ไล่ไปจากกุฏิ คนโดนไล่ก็ตันอุตรจิตว่าเป็นปริศนาธรรมใบ้หอยว่า ล.พ. เสียอีก ก็เลยไม่เลิกรากัน ในที่สุดพระครูฉวยเอาพลองจะชูปักให้แล้ว ก็ยังคิดว่าท่านใบ้หอย ตัว ผ.พ.ภ. สุดท้ายท่านจึงปิดกุฏิลั่นคานไม่รับแขก พวกลูกศิษย์ต้องออกโรงห้ามปรามและขอร้องประชาชนชาวหอย จึงได้เลิกรากันไป (ปฏิบพ. 2546)

ปริศนาคำทาย เป็นภูมิปัญญาหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการสรรคสร้างรอยยิ้ม ความบันเทิง และความสนุกสนานให้กับชุมชน ปริศนาคำทาย สะท้อนถึงวิถีชีวิต และบ่งบอกลักษณะทั่วไปของธรรมชาติ ที่บรรจงเขียนไว้ในปริศนา กระทั่งกลุ่มชาวจีนได้อพยพ เข้ามาในชุมชนและได้คัดแปลงจากศิลปะการทายปริศนา มาเป็นการทายปริศนาเพื่อยังชีพ ซึ่งมีสาเหตุมาจากข้าวยากหมากแพงและความต้องการปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ ทำให้ปริศนาคำทายจากภูมิปัญญาเดินทางเข้าสู่การพนัน ที่เรียกกันว่า “หอยสัตว์” เป็นปรากฏการณ์การเสี่ยงโชคน้องใหม่ล่าสุดของปักษ์ใต้ (บางพื้นที่) แต่ไม่สามารถระบุชัดได้ว่าอุบัติขึ้นที่ใด โดยภาพรวมแล้ว "หอยสัตว์" ก็ไม่ต่างจากหอยธรรมดาทั่วไปนัก แต่หอยสัตว์ได้มีการนำเอาสัตว์ต่างๆ มาเป็นตัวปริศนาเสี่ยงทายแทนตัวเลขเริ่มแรกนั้น โรงหอยอยู่ใกล้ๆสะพานหัน ออกหอยตอนเช้าวันละครึ่ง ต่อมาเป็นผู้ขอตั้งโรงหอยอีกแห่งหนึ่งที่บางลำพู ออกหอยวันละครึ่งเหมือนกัน แต่เป็นเวลาค่ำ หอยจึงมีสองโรง ออกเช้าที่ ค่ำที่ ต่อมาพวกโรงหอยภาคค่ำ ทำงานไม่เรียบร้อยเลยยุบไปรวมกันที่สะพานหัน แต่ก็ยังออกวันละสองเวลาเหมือนเดิม และคนก็ยังเรียกหอยโรงเช้าหอยโรงค่ำอยู่ดังเก่า

มีหลักฐานว่าหอยโรงเช้าเคยได้วันละ 30,000 บาท หอยโรงค่ำราว 10,000 บาท รวมกันก็ตกราววันละสี่หมื่นบาท ถ้าเป็นวันตรุษจีน เดิมพันจะมากขึ้นถึงราว 60,000 บาท วันออกพรรษา คือ 14 และ 15 ค่ำ เดือน 11 จะขึ้นถึงวันละ 120,000 – 140,000 บาท (ปฏิบพ. 2546)

ปริศนาคำทายมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ หอยสัตว์มีที่มาจากชาวจีนที่อพยพเข้ามา และคิดการละเล่นปริศนาคำทายขึ้น ที่บ้านวังปริง อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลาและแพร่กระจายมายังบ้านทุ่งลุง บ้านพรุ และบ้านทุ่งรี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากการขายแรงงานแลกค่ายังชีพของชาวจีนซึ่งไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต จึงคิดการละเล่นขึ้นมาเพื่อเพิ่มรายได้ของตน โดยคิดปริศนาคำทายซึ่งมีลักษณะเป็นบทกลอน ใช้สัตว์ 4ชนิด คือ เสือ เรือ วัว และแพะ ให้เลือกตอบว่าเป็นสัตว์ชนิดใด (แก้วตา สังขชาติ และคณะ. 2553) ซึ่งปริศนาคำทายที่แต่งขึ้นล้วนแล้วเป็นปริศนาคำทายที่ต้องใช้ความคิดและภูมิปัญญา เจ้ามือ(ผู้ทายปริศนา) ต้องใช้ไหวพริบในการแต่ง และผู้เล่น

ต้องใช้ความฉลาดหลักแหลมในการตอบ การละเล่นปริศนาคำทายนี้ยังไม่เรียกว่าห่วย แต่เป็นการเสี่ยงทายแลกเงินเรียกว่า “ใช้ปัญญาหาเงิน” เพราะฉะนั้นการละเล่นปริศนาคำทายเป็นตัววัดความฉลาดและความสามารถระหว่างคน 2 กลุ่มคือ ผู้เล่นและเจ้ามือ ถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นพื้นบ้าน การผ่อนคลายอารมณ์โดยเฉพาะความสนุกสนานเพลิดเพลิน ประกอบกับการเล่นในพื้นที่ภาคใต้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสม เพราะ “ชาวใต้มีอัตลักษณ์เป็นคนใจสู้หยังทะนงต่อความสามารถ ชอบความท้าทาย กล้าคิด และมีความฉลาดหลักแหลม” (กลิ่น คงเหมือนเพชร. 2542) ทำให้การละเล่นปริศนาคำทายเป็นที่ถูกตาต้องใจต่ออัตลักษณ์ของชาวใต้

ในระยะเริ่มแรกปริศนาคำทายยังไม่ผิดกฎหมาย เพราะเล่นกันในหมู่คนจำนวนน้อย แต่เมื่อมีการแพร่กระจายการเล่นกันมากขึ้น การวางเงินเสี่ยงทายเริ่มมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่จากเดิมซึ่งดำรงชีพอย่างสุจริต ชาวบ้านกลับใช้เวลาการทำงานส่วนตัวมาเสี่ยงโชค เมื่อเกิดความนิยมเพิ่มมากขึ้น จากปริศนาคำทายจึงกลืนกลายเป็นสู่การพนันต้องห้ามที่มีผู้คนนิยมเล่นกันหลากหลายและเป็นที่รู้จักกันในนามของ “ห่วยสัตว์” ในอดีตมีจำนวนสัตว์ที่ใช้ในการเสี่ยงทายเพียงสี่ตัว แต่ปัจจุบันห่วยสัตว์ได้มีวิวัฒนาการเพิ่มขึ้น โดยมีจำนวนสัตว์ทั้งหมด 36 ตัว และจากเดิมที่มีการเสี่ยงทายสัตว์โดยการแก้ปริศนาคำทายต้องใช้ไหวพริบส่วนบุคคล แต่ในปัจจุบันยังมีการผนวกเรื่องความเชื่อในความฝันของแต่ละคน คือ หากฝันเห็นอะไรก็นำมาตีความเป็นสัตว์ชนิดนั้นๆ โดยมีวิธีการเล่นไม่ซับซ้อน ประกอบด้วยบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 3 กลุ่มคือ เจ้ามือ ผู้ขาย(คนเดินโพย)และผู้เล่น ดังนี้ (แก้วตา สังขชาติ และคณะ. 2553)

1 เจ้ามือ เป็นผู้จับฉลากเพื่อเลือกชนิดของสัตว์เพียง 1 ชนิดจาก 36 ชนิด จากนั้นเจ้ามือจะแขวนฉลากไว้ ณ จุดใดจุดหนึ่ง หรืออาจเป็นหน้าบ้านของเจ้ามือเอง และบางครั้ง อาจเป็นสถานที่ที่ได้กำหนดไว้ตามความสะดวก ต่อมาจึงนำชื่อสัตว์ในฉลากมาแต่งเป็นปริศนาคำทายเพื่อบอกใบ้ลักษณะพฤติกรรมของสัตว์ที่จับได้ โดยใช้สำนวนที่คล้องจอง และคำใบ้หนึ่งคำสามารถทำให้ผู้เล่นคาดเดาเป็นสัตว์ทั้ง 36 ชนิดได้ ด้วยเหตุนี้เจ้ามือจึงต้องเป็นคนที่มีความฉลาด รอบรู้ และมีความสามารถในการคาดเดาคำคิดของผู้เล่น เจ้ามือบางแห่งต้องจ้างคนเขียนปริศนาคำทายที่มีความชำนาญ และมีการประกอบพิธีกรรมในการบวงสรวงเทพ เทวดาตามความเชื่อเพื่อไม่ให้คนฝัน หรือเล่นไสยศาสตร์เพื่อดูคำตอบจากฉลากที่แขวนไว้ซึ่งเป็นความเชื่อส่วนบุคคล ห่วยสัตว์จะมีการเล่นทุกวัน และวันหนึ่งห่วยจะออก 2 ครั้งคือ ช่วงเที่ยง และ ช่วงเย็น หากซื้อ 1 บาท ถ้าตอบถูกต้องจะได้กลับคืน 30 บาท

2 ผู้ขาย/คนเดินโพล มีหน้าที่คล้ายนายหน้า หรือ เป็นพ่อค้าคนกลางระหว่าง เจ้ามือ และผู้ซื้อ โดยจะได้เปอร์เซ็นต์จากการขาย ผู้ขาย/คนเดินโพลเป็นคนเดียวกัน มีสองหน้าที่ คือ ขายหอย แจกรางวัล และนำปริศนาคำทายมาแพร่กระจายจากเจ้ามือสู่ชุมชนที่เล่น แต่ผู้ขายไม่มี ส่วนรู้เห็นกับค่าเฉลี่ยในหอยสัตว์มีเพียงเจ้ามือเท่านั้นที่รู้

3 ผู้เล่น เป็นกลุ่มผู้เสี่ยงทายที่อาศัยความฉลาดและไหวพริบเฉพาะตนในการ ตีความและไขปริศนา การซื้อของผู้เล่นนั้นแบ่งเป็นหลายรูปแบบ เช่น กลุ่มที่ใช้ไหวพริบแก้โจทย์ ปัญหาด้วยตัวเอง กลุ่มที่เชื่อความฝันในการ ไขหอย ซึ่งกลุ่มนี้เน้นประสบการณ์ของตัวเองหากคน ใดคนหนึ่งในชุมชนฝัน และนำมาตีเป็นหอยสัตว์เมื่อตรงกับหอยที่ออก บุคคลนั้นจะเป็นที่เชื่อถือใน การตีเลข และหากซื้อหอยตัวใดจะทำให้เกิดแรงจูงใจให้คนในชุมชนซื้อหอยตัวนั้นตาม

บริบทโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา



ภาพประกอบ 2 บริเวณทางเข้าโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 12 พฤษภาคม 2555

พื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การรายงานสถานการณ์อุตสาหกรรมจังหวัดสงขลาปี 2550 (2550) จังหวัดสงขลา เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เช่น สัตว์น้ำทะเล ยางพารา ฯลฯ จึงก่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ มากที่สุดของภาคใต้ ปัจจุบันจังหวัดสงขลา มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการทั้งสิ้น 1,965 โรงงาน (ในจำนวนนี้เป็นโรงสี ข้าว 535 โรงงาน) มีเงินลงทุนรวมทั้งสิ้น 64,078.591 ล้านบาท และสามารถจ้างแรงงาน 78,008 คน แยกเป็นคณงานชาย 32,510 คน คณงานหญิง 45,498 คน (สถิติ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2550) ขนาดของโรงงาน ส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็กซึ่งใช้เงินลงทุนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ล้านบาท มีจำนวน 1,562 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 79.25 ของโรงงานทั้งหมด โรงงานดังกล่าว ได้แก่ โรงสี ข้าว โรงกลึง-เชื่อมโลหะ อู่ซ่อมรถยนต์และจักรยานยนต์ ทำอิฐซีเมนต์บล็อกรทำวงกบประตู-หน้าต่างจากไม้ และโรงงานผลิตน้ำดื่ม ฯลฯ รองลงมาเป็นโรงงานขนาดกลาง ใช้เงินทุนมากกว่า 10 ล้านบาท ถึง 100 ล้านบาท มีจำนวน 334 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 16.95 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด โรงงานในกลุ่มนี้ ได้แก่ โรงงานแปรรูปอัด อบน้ำยาไม้ยางพารา ทำแผ่นรมควัน ทำน้ำยางข้น ทำชิ้นส่วนเครื่องเรือนและเฟอร์นิเจอร์จากไม้ยางพารา และทำปลาป่น ฯลฯ สำหรับโรงงานขนาดใหญ่ ใช้เงินลงทุนมากกว่า 100 ล้านบาท มีจำนวน 75 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 3.81 ของโรงงานทั้งหมด เช่น โรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง อาหารทะเลแช่แข็ง ทำถุงมือยาง ทำแผ่นปาร์ติเกิลบอร์ด ผลิตกล่องกระดาษลูกฟูก ทำน้ำอัดลม ผลิตกระแสไฟฟ้า และโรงแยกก๊าซ เป็นต้น

อัตราการกระจาย โรงงานส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ มีจำนวน 562 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 28.51 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองสงขลา มีจำนวน 213 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 10.81 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด และลำดับถัดมาได้แก่ อำเภอรัตนภูมิ 179 แห่ง อำเภอระโนด 165 แห่ง อำเภอสะเดาและอำเภอจะนะมีจำนวนเท่ากัน คือ 137 แห่ง ตามลำดับ

อุตสาหกรรมที่สำคัญของจังหวัดสงขลา เป็นอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากการเกษตรเกือบทั้งสิ้น และส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ได้แก่

1. อุตสาหกรรมจากการประมง เป็นโรงงานขนาดใหญ่ ใช้เงินลงทุนและมีการจ้างงานสูงกว่าอุตสาหกรรมหลายประเภท โดยกระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆ หนึ่งในนั้นคือ จังหวัดสงขลา ที่เป็นแหล่งทำการประมงที่สำคัญ อุตสาหกรรมจากการประมงในจังหวัดสงขลา ยกตัวอย่างเช่น การผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง อาหารทะเลแช่แข็งและห้องเย็น ผลิตปลาป่นและอาหารสัตว์ ผลผลิตเกือบทั้งหมดส่งไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ ซึ่งตลาดที่สำคัญของผลิตภัณฑ์อาหารทะเล

กระป๋องได้แก่ ตลาดในกลุ่มประเทศยุโรปและสหรัฐ-อเมริกา ส่วนผลิตภัณฑ์อาหารทะเลแช่แข็งได้แก่ ตลาดญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และตลาดในกลุ่ม ประชาคมยุโรป

2. อุตสาหกรรมจากยางพารา ส่วนใหญ่เป็นการลงทุนเพื่อการผลิตยางแผ่นรมควัน โดยจะเห็นได้จากปริมาณผลิตภัณฑ์ยางส่งออกเมื่อแยกตามประเภท ปรากฏว่าเกินกว่าร้อยละ 50 ของปริมาณยางส่งออกทั้งหมด เป็นการส่งออกยางแผ่นรมควัน รองลงมาคือ ยางแท่ง น้ำยางข้น ยางเครฟ และเป็นยางประเภทอื่น เช่น น้ำยางสด ยางแผ่นผึ่งแห้งและเศษยาง นอกจากนี้ยังนำยางพาราที่ได้มาแปรรูปในลักษณะต่างๆ เช่น ผลิตถุงมือยาง ถุงมือแพทย์ และอุตสาหกรรมจากไม้ยางพารา เช่น แปรรูป อัด อบน้ำยาไม้ยางพารา ผลิตเฟอร์นิเจอร์และเครื่องเรือน เครื่องใช้สำนักงาน ผลิตแผ่นปาร์ติเกิลบอร์ด ไม้อัดประสาน

3. อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องจากอุตสาหกรรมจากการประมงและอุตสาหกรรมจากยางพารา เช่น อุตสาหกรรมผลิตกระป๋อง ผลิตสิ่งพิมพ์ และกล่องกระดาษลูกฟูก ผลิตภัณฑ์จากพลาสติก ผลิตตะแกรงเหล็ก ผลิตแบบมือเซรามิกส์ ผลิตน้ำแข็งซอง และอุตสาหกรรมบริการ

4. อุตสาหกรรมอื่นๆ ที่ผลิตเพื่อสนองความต้องการภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง เช่น ผลิตน้ำอัดลม ผลิตท่อพีวีซี ผลิตภัณฑ์จากคอนกรีต(เสาเข็ม เสาไฟฟ้า แผ่นพื้นสำเร็จ ท่อคอนกรีตอัดแรง ฯลฯ) เป็นต้น

ปี 2550 จังหวัดสงขลา มีโรงงานได้รับอนุญาตประกอบกิจการ จำนวน 67 โรงงาน เงินลงทุนรวม 1,162.510 ล้านบาท สามารถจ้างแรงงานได้ 1,929 คน เป็นโรงงานขนาดใหญ่ที่มีเงินลงทุนมากกว่า 100 ล้านบาท

อำเภอหาดใหญ่ เป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมภาคใต้(ถลุง) ตั้งอยู่ 9/6 ม.4 ต.ถลุง อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา มีขนาดพื้นที่ 2,384 ไร่ มีจำนวนโรงงาน 25 โรงงาน เปิดดำเนินการแล้ว 8 โรงงาน กำลังก่อสร้างโรงงาน 3 โรงงาน และอยู่ในระหว่างเตรียมการ 14 โรงงาน โดยแยกเป็นเขตอุตสาหกรรมทั่วไป จำนวน 12 โรงงาน และเขตอุตสาหกรรมส่งออก 13 โรงงาน ซึ่งเป็นการลงทุนทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ เช่น ประเทศมาเลเซีย อเมริกา ญี่ปุ่น ฟิlipปินส์ ออสเตรเลีย และอินเดีย อุตสาหกรรมที่สำคัญที่เปิดดำเนินการแล้ว ได้แก่ การผลิตแผ่นยิปซัมบอร์ด ผลิตปะเก็น ผลิตถังเหล็ก ผลิตชิ้นส่วนรถยนต์กระบะ คัดแยกหมาก แบ่งและแบ่งบรรจุน้ำมันปาล์ม ผลิตถุงยางอนามัย ผลิตถุงมือแพทย์ ตะแกรงเหล็ก รถแทรกเตอร์ และที่อยู่ในระหว่างเตรียมการ เช่น ผลิตรถมอเตอร์ไซด์ ผลิตยางรถยนต์ เป็นต้น

พื้นที่โรงงานที่ศึกษา



ภาพประกอบ 3 แผนที่โรงงานที่ศึกษา

ที่มา : แผนที่นิคมอุตสาหกรรม 2555

จากภาพประกอบ 3 แสดงแผนที่ของโรงงานอุตสาหกรรมที่ศึกษา พนักงานสามารถเข้าออกได้สองเส้นทาง เส้นทางแรกจะเป็นถนนหอการค้ากาญจนาภิเษก เส้นทางเข้าโรงงานเส้นนี้จะไม่มีการตั้งด่านตรวจบริเวณทางเข้าโรงงาน ส่วนอีกเส้นทางก็จะเป็นเส้นทางที่ผู้คนแถวนี้นิยมเรียกว่า ซอยตรงกันข้ามสถานีตำรวจบ้านกลาง ในเส้นนี้ ช่วงแรกของเส้นทางเข้าไปประมาณ 1.2 กิโลเมตรจะเป็นชุมชนและจะมีผู้คนอาศัย แต่เมื่อผ่านชุมชนแล้วก่อนถึงโรงงานประมาณ 1 กิโลเมตร จะไม่มีผู้คนอาศัยอยู่และสองข้างทางจะเป็นป่ารก

โรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้เริ่มก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ.2541 มีเนื้อที่ 16 ไร่ ตั้งอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 1 กิโลเมตร ทางเข้าจากประตูใหญ่จะเป็นเส้นทางคอนกรีต ด้านซ้ายของทางเข้าจะเป็นรั้วของโรงงาน และด้านขวาจะเป็นป่ารก ดังภาพประกอบ 4



ภาพประกอบ 4 ถนนคอนกรีตทางเข้าก่อนถึงโรงงานอุตสาหกรรมที่ศึกษา
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 12 พฤษภาคม 2555

โรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้หันหน้าไปทางทิศตะวันออก เมื่อผู้วิจัยหันหน้าเข้าโรงงานก็จะพบกับประตูทางเข้า ภายหน้าโรงงานจะมีประตูทางเข้า-ออก เพียงประตูเดียว มีปั๊มน้ำมันอยู่ที่ประตูทางเข้า-ออก ซึ่งอยู่ทางขวามือ ดังภาพประกอบ 5



ภาพประกอบ 5 บริเวณด้านหน้าของโรงงานอุตสาหกรรมที่ศึกษา
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 3 มิถุนายน 2555

จากประตูทางเข้า-ออกของโรงงานประมาณสิบเมตรมองตรงเข้าไปจะเห็นลักษณะของโรงงานจะมีลักษณะเป็นเรือนยาวหกแถว สามแถวแรกระหว่างเรือนยาวกับประตูรั้วข้างด้านขวามือของโรงงาน จะเป็นโรงเรือนที่เก็บสินค้าหรือเรียกอีกชื่อคือ คลังสินค้า ถัดจากสามแถวแรกก็จะเป็นอาคารของแถวที่สี่ ซึ่งด้านหน้าของแถวที่สี่เป็นสำนักงานต้อนรับ และเป็นห้องของผู้จัดการโรงงาน ข้างหลังสำนักงานก็จะเป็นโรงผลิตสินค้า ถัดมาด้านซ้ายมือก็จะเป็นเรือนยาวแถวที่ห้า ระหว่างแถวที่สี่และแถวที่ห้าจะเป็นช่องทางเดินรถขนสินค้ามีลักษณะเป็นพื้นคอนกรีตความกว้าง 4 เมตร ด้านหน้าของเรือนยาวแถวที่ห้าจะเป็นโรงอาหารซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการซื้อ-ขายหอยสัตว์มากที่สุดภายในบริเวณโรงงาน ส่วนด้านหลังโรงอาหารจะเป็นเรือนยาวที่ใช้สำหรับการผลิตสินค้า และถัดมาระหว่างแถวที่ห้ากับแถวที่หกจะเป็นช่องทางเดินรถที่มีลักษณะเหมือนกับช่องทางที่อยู่ระหว่างแถวที่สี่และแถวที่ห้า ในแถวที่หกจะเป็นโรงเรือนยาวที่ใช้สำหรับการเก็บวัตถุดิบในการผลิตสินค้าของโรงงาน ส่วนด้านหน้าฝั่งตรงกันข้ามโรงงานก็จะเป็นพื้นที่กว้างสำหรับจอดรถมอเตอร์ไซด์และรถยนต์ได้ ดังภาพประกอบ 6



ภาพประกอบ 6 พื้นที่การเล่นหอยสัตว์
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 2 มิถุนายน 2555

โรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้มีพนักงานทั้งหมด 748 คน มีพนักงานเพศชายจำนวน 410 คน พนักงานเพศหญิงจำนวน 338 คน ภายในโรงงานประกอบด้วยฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายบุคคล ฝ่ายการตลาด ฝ่ายการเงิน ฝ่ายควบคุมการผลิต ฝ่าย ET (Electronic Testing) เป็นฝ่ายกระบวนการทดสอบไฟฟ้า ฝ่าย Foiling คือ ฝ่ายผลิตสินค้า และฝ่าย Packing คือ ฝ่ายบรรจุภัณฑ์ และการแต่งกายของพนักงานในโรงงานทั้งหญิงและชายมีลักษณะเหมือนกัน คือ สวมเสื้อโปโล กางเกงขาสั้น รองเท้าผ้าใบ และสามารถสวมชุดกาวน์มาทำงานได้เลยแต่มีข้อแม้ว่าทุกคนจะต้องใส่เสื้อโปโลและกางเกงขาสั้นไว้ข้างในก่อนสวมชุดกาวน์ทุกคน แต่หากเป็นพนักงานที่ต้องใช้แรงงานในการผลิตสินค้าเมื่อเข้ามาภายในโรงงานพนักงานทุกคนจะต้องสวมเสื้อกาวน์แขนยาว ขาวสีฟ้า และสวมหมวกสีฟ้าคลุมผมมิดชิด ส่วนรองเท้ายี่ห้อจะต้องสวมรองเท้าผ้าใบแบบมิดหลังเท้าอย่างเรียบร้อย พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่พื้นเพเป็นคนจังหวัดสงขลา และอยู่อาศัยอยู่ใกล้กับบริเวณโรงงาน พนักงานส่วนใหญ่ที่เล่นหอยสัตว์จะนับถือศาสนาพุทธ และมีระดับการศึกษาตั้งแต่มัธยมหรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพไปจนถึงระดับปริญญาตรี และส่วนใหญ่มีครอบครัวแล้ว ซึ่งอายุโดยเฉลี่ยของพนักงานที่เล่นหอยสัตว์จะมีอายุอยู่ที่ประมาณ 25-40 ปี และมีฐานะทางครอบครัวแตกต่างกันออกไปตามสถานภาพการณของงานที่ปฏิบัติ พนักงานที่ทำงานภายในสำนักงานจะมีฐานะปานกลาง ส่วนพนักงานที่ต้องใช้แรงงานจะมีฐานะค่อนข้างลำบาก และพนักงานที่เล่นหอยสัตว์จะมีทุกฐานะไม่ว่าจะรวยหรือจน แต่ส่วนใหญ่ที่เล่นหอยจะเป็นคนที่มีฐานะครอบครัวพอใช้ถึงปานกลางจะเล่นหอยมากที่สุด การใช้เวลาทำงานของพนักงานอยู่ที่มาตรฐานคือ 8 ชั่วโมง แต่จะแบ่งออกเป็น 2 เวลา ดังนี้ ช่วงเวลา 07.00-15.00 น. และช่วงเวลา 15.00-23.00 น. ซึ่งพนักงานที่เล่นหอยสัตว์ส่วนใหญ่จะซื้อหอยสัตว์เวลาพักกลางวันและเวลาเปลี่ยนกะ หรืออาจจะเจอผู้ชายตรงไหนก็จะซื้อตรงนั้น นอกจากนี้ พนักงานในโรงงานยังมีอาชีพเสริมที่นอกเหนือจากงานที่ทำอยู่ในโรงงาน ทั้งรับจ้างกรีดยางพารา และค้าขาย เป็นต้น โรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้ เป็นพื้นที่ที่มีการเล่นหอยสัตว์ตั้งแต่พนักงานระดับล่างจนถึงระดับหัวหน้าฝ่าย/แผนก ทั้งที่โรงงานเป็นสถานที่ที่มีกฎระเบียบอย่างรัดกุม แต่ก็ยังมีการเล่นหอยสัตว์ภายในโรงงาน

พื้นที่ภายใน โรงงานอุตสาหกรรมที่พนักงานใน โรงงานนิยมซื้อ-ขายหอยสัตว์จะเป็นพื้นที่ของโรงอาหารมากที่สุด รองลงมาจะเป็นพื้นที่โต๊ะม้าหินอ่อนใต้ต้นไม้ ที่จอดรถมอเตอร์ไซด์ และในโรงเรือนผลิตสินค้า แต่ไม่ว่าบริเวณใดๆ ภายในโรงงาน จากที่ผู้วิจัยได้สังเกตและสัมภาษณ์พนักงานแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าไปตรงมุมใดหรือส่วนใดของโรงงาน พนักงานล้วนแล้วแต่พูดคุยเรื่องหอยสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นการซื้อหอย การถูกหอย การเอาโพยหอยขึ้นมา แลกเปลี่ยนพูดคุยแสดงความคิดเห็นกัน การพบเห็นสิ่งต่างๆ หรือการเล่าเป็นความฝันของตนเอง แล้วให้เพื่อนพนักงานในโรงงานนำมาตีเป็นหอยสัตว์ และไม่เว้นแม้แต่ในห้องน้ำ ขนาดว่าผู้วิจัย

เข้าไปในห้องน้ำของโรงงานพนักงานหญิงที่เป็นวัยรุ่นก็ยังพูดคุยกันถึงเรื่องการเสี่ยงโรคจากหยา
สัตว์ จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาในพื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้

บทที่ 5

การต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมของหอยสัตว์

ผู้วิจัยลงพื้นที่ของ โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีพนักงานเล่นหอยสัตว์ภายในโรงงานเป็นจำนวนมาก ทำให้ทราบถึงวิธีการต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมของหอยสัตว์ และจากผลการวิจัย พบว่า

หอยสัตว์ถูกนำเข้าไปเล่นในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้ได้อย่างไร

จากการศึกษา พบว่า การเล่นหอยสัตว์ของพนักงานในโรงงานแห่งนี้ เริ่มมาจากการที่พี่อ้อยซึ่งเป็นพนักงานในโรงงานคนหนึ่ง ไปซื้อของที่ร้านค้าในชุมชนบริเวณทางเข้า ก่อนถึงโรงงานประมาณ 1 กิโลเมตร เจ้าของร้านชื่อ พี่เข่าว ในวันที่พี่อ้อยไปซื้อของ พี่เข่าวเขาจะไม่ค่อยสนใจลูกค้า เพราะในมือพี่เขาจะถือปากกาและก้มหน้าอยู่กับสมุดหอยสัตว์เพียงอย่างเดียว จนทำให้พี่อ้อยสงสัยว่าพี่เข่าวกำลังทำอะไรจึงพูดไปว่า

“...มัวแต่ก้มหน้าอยู่กับสมุดจดหอย ไม่สนใจลูกค้าเลยนะ ทำอะไรอยู่นั้น สงสัยขายหอยดีกว่าขายของแล้ว...”

พี่อ้อย (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2555)

“...พี่เข่าวตอบกลับมาว่า กำลังลงสมุดจดหอยสัตว์แล เดี่ยวนี้ลูกค้ามาก เอาไม่ค่อยทัน ต้องรีบลงก่อน เดี่ยวลืม ไม่สนใจมั้งหรือ พี่ง้าวารี พี่ง้าวราญ น่าจะเป็นสัตว์อะไรได้บ้าง เอาไปขายในโรงงาน ให้มั้งตะ เดี่ยวเราให้เปอร์เซ็นต์ ร้อยละ 10 ลองแลตะ เพื่อว่าจะเป็นรายได้เสริมอีกทาง...”

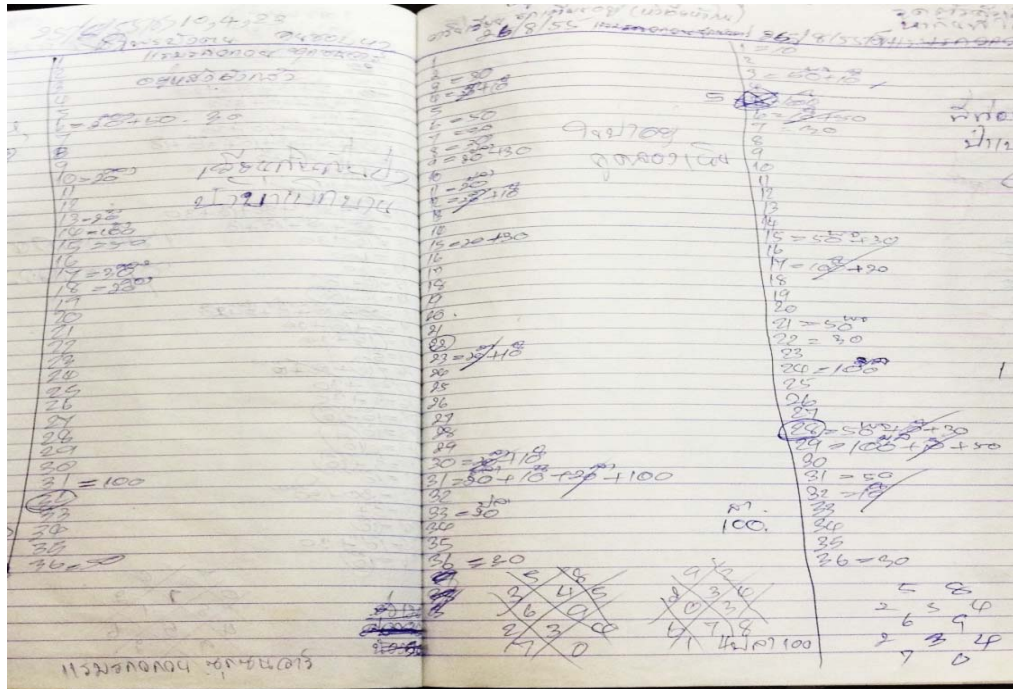
(พี่อ้อย (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2555)

จากคำสนทนาดังกล่าวข้างต้น ทำให้พี่อ้อยกลับบ้านไปคิดอยู่ประมาณสองวัน ก่อนจะตัดสินใจทดลองขายหอยสัตว์ก็ถามสามีที่บ้านก่อนแล้วว่า จะขายดีหรือไม่ สามีก็บอกว่าให้ลองขายดู หากไม่สำเร็จ ไม่มีกำไร ก็ค่อยเลิกขาย ด้วยความที่สามีอนุญาตและไม่ว่าอะไร และอีกสาเหตุที่ทำให้พี่อ้อยตัดสินใจขาย เนื่องจากพี่อ้อยคิดว่าทดลองขายก่อนเพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับ

ตัวเอง ถ้าขายไม่ได้ก็ไม่เป็นไร เพราะไม่ได้เสียหายอะไรเราแค่ใช้สมุดกับปากกาลงทุนไม่เท่าไร และยังได้เพื่อนเพิ่มขึ้นอีก ถ้าฟังเงินค่าจ้างที่ได้รับจากโรงงานแค่วันละ 300 บาท ก็พอแค่เช่าค้ำ ยังไม่มีเงินเหลือเก็บเลย ประกอบกับครอบครัวมีรายได้ไม่ค่อยพอกับรายจ่าย พี่อ้อยจึงตัดสินใจตอบตกลงกับพี่เขาว์ว่าจะทดลองขายหอยสัตว์คู่ และจะขายให้กับพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้เพียงอย่างเดียวแล้วค่อยส่งเงินให้พี่เขาว์

ต่อมาเมื่อพี่อ้อยได้นำหอยสัตว์เข้ามาขายในโรงงาน ช่วงแรกก็พอขายได้ พอนานเข้ายังมีคนซื้อเยอะขึ้น พี่อ้อยก็พอจะได้กำไรนิดหน่อยก็เลยขายต่อไป อีกอย่างพี่อ้อยก็พอที่จะรู้จักพนักงานในโรงงานบ้าง เพราะพี่อ้อยทำงานอยู่ที่โรงงานนี้ 6 ปีแล้ว และเป็นเพราะการพูดปากต่อปากของพนักงานในโรงงานว่าพอได้มีเงินบ้าง ลงทุน 10 บาท ได้คืนมาตั้ง 300 บาท ถึงไม่ถูกก็ไม่เป็นไร เพราะออกวันนึงออกตั้งสองรอบ เข้าหนึ่งครั้ง เย็นหนึ่งครั้ง ไม่ถูกตอนเช้า ก็ซื้อตอนเย็น ค่อยเอาคืน และพี่อ้อยยังเล่าถึงวิธีการเล่นหอยสัตว์ให้ฟังอีกว่า คนออกหอยสัตว์เป็นใครพี่ก็ไม่รู้ แต่พี่เขาว์บอกพี่ว่า คำใบ้และคำตอบนายเถาจะเป็นคนคิดขึ้นมาเองส่วนคำตอบหรือเฉลยก็จะเอาไปแขวนไว้บนต้นไม้และมีคนเฝ้าต้นไม้เพื่อไม่ให้ใครมาเปิดดู ช่วงเช้าจะเริ่มเฉลยตอนบ่ายโมงครึ่ง ส่วนช่วงเย็นก็จะเฉลยตอนห้าโมงครึ่ง คำตอบของหอยสัตว์จะมีเป็นตัวสัตว์กำหนดไว้ 36 ตัว และทุกตัวจะมีหมายเลขกำกับ ก็แล้วแต่ว่าใครจะแก้ปัญหาลูกหรือผิด เวลาพนักงานคนไหนเขาต้องการซื้อตัวสัตว์ตัวใดใน 36 ตัวนี้ เขาสามารถบอกชื่อตัวสัตว์หรือหมายเลขที่กำกับสัตว์ชนิดนั้นได้เลย หมายเลขที่กำกับตัวสัตว์จะเป็นหมายเลขที่กำหนดแบบตายตัว เช่น หมายเลข 1 คือ ปลาเงิน หมายเลข 2 คือ หอย หมายเลข 3 คือ ห่าน เป็นต้น

พี่อ้อยยังเล่าให้ผู้วิจัยฟังต่ออีกว่า สัตว์ทั้ง 36 ชนิดนี้ จะซื้อตัวอะไร ก็ตัว ก็บาทก็ได้ แต่ขั้นต่ำจะกำหนดอยู่ที่ 1 บาท พนักงานที่ซื้อจะจดหมายเลขที่ต้องการซื้อใส่กระดาษแล้วนำมาบอกหรือยื่นให้กับพี่อ้อย ส่วนพี่อ้อยก็จะนำมาลงในสมุดที่มีการเรียงลำดับตัวเลขตั้งแต่หมายเลข 1 จนถึงหมายเลข 36 โดยการเขียนจำนวนเงินพร้อมชื่อของพนักงานที่ซื้อกำกับไว้ด้านบนของจำนวนเงิน ดังภาพประกอบ 7



ภาพประกอบ 7 สมุดขายหวยสัตว์ที่มีการเรียงลำดับตัวเลข

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 1 กันยายน 2555

เมื่อพนักงานซื้อ 1 บาท แล้วทายถูกจะได้รับเงินจากที่อ้อยเป็นเงิน 30 บาท เงินที่อ้อยให้กับพนักงานก็จะมาจากที่เขาวีอีกที พนักงานส่วนใหญ่จะซื้อโดยเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณคนละ 20 – 50 บาท ต่อหนึ่งหมายเลข มีพนักงานที่เลขซื้อมากที่สุดก็จะเป็นเงินหลักพันบาท การซื้อของพนักงานในโรงงานบางครั้งก็มีถูกบ้างไม่ถูกบ้างแต่จะมีคนถูกทุกวัน ไม่มีวันไหนที่หมายเลข 1 – 36 เว้นว่างเลย เพราะบางคนที่ไม่ได้ตั้งใจมาซื้อแต่พอเห็นในสมุดมีหมายเลขที่ไม่มีคนซื้อเขาก็จะเป็นคนซื้อเอง และพนักงานส่วนใหญ่มักจะซื้อเป็นคู่ เพราะถ้าซื้อไม่ตรงคำตอบก็จะไม่ถูกต้องนั้น จึงต้องซื้อคู่ของมันด้วย เช่น ห่านคู่กับงู หมูคู่กับกบ ไก่คู่กับปลาไหล เป็นต้น สาเหตุที่ต้องซื้อเป็นคู่เพราะว่า ถ้านายเถาตั้งคำไปมา แต่คำตอบจริงๆ มันคือ หมู นายเถาจะเฉลยว่าเป็น กบ ก็ได้ไม่ผิด เพราะหมูกับกบจะเป็นตัวที่คู่กัน แต่บางวันก็เอาคำตอบของตนเข้ามาออกตอนเย็น เอาของตอนเย็นมาออกเช้าก็มี แล้วแต่นายเถาใหญ่เค้าจะออก

ในขณะที่ผู้วิจัยกำลังพูดคุยกับที่อ้อยอยู่ นั้น มีพนักงานในโรงงานเป็นผู้ชายกับผู้หญิงวัยกลางคน 2 คน แต่งกายเหมือนกัน สวมเสื้อโปโลสีฟ้า สวมกางเกงยีนส์ ใสรองเท้าผ้าใบ ผู้ชายอยู่ฝ่ายขนย้ายสินค้าส่วนผู้หญิงอยู่ฝ่ายบรรจุภัณฑ์ได้เดินตรงเข้ามาที่ที่อ้อยและบอกที่อ้อยว่า

เราซื้อกุ้ง 20 หอย 20 (พนักงานโรงงานที่เป็นผู้ชายพูด) ส่วนพนักงานที่เป็นผู้หญิงก็พูดต่อขึ้นมาว่า เมื่อคืนเราฝันว่าได้เงิน เราซื้อข้างกับแมวป่า ตัว 10 บาท เห็นพี่กุ้งบอกว่า ถ้าฝันว่าได้เงิน เงินใน หอยสัตว์จะแทนด้วยข้าง หลังจากทีพนักงานผู้หญิงคนนี้พูดจบ พี่กุ้งซึ่งเป็นพนักงานในโรงงานอยู่ ฝ่ายผลิตสินค้า มีรูปร่างสูง ผิวเหลือง ผูกผมยาว ผมดำหยักศก สวมเสื้อ โปโลสีฟ้า สวมกางเกงวอร์ม รองเท้าผ้าใบ เดินมาที่พี่อ้อยและบอกว่า เราซื้อตามน้องมด น้องมดฝันว่าได้เงิน เพื่อว่าได้พลอยลาก บ้าง ตัวละ 50 บาท เอาเหมือนน้องมด หลังจากนั้นพนักงานที่เป็นผู้ชายและผู้หญิงที่ซื้อมดก็ยิ้มและ จ่ายเงินให้กับพี่อ้อย และรอดูให้พี่อ้อยจดหมายเลขของตัวสัตว์พร้อมชื่อของพวกเขากำกับไว้ใน สมุดจดหอยสัตว์แล้วพวกเขาก็เดินจากไป จึงเหลือพี่อ้อย พี่กุ้งและผู้วิจัย พี่อ้อยได้แนะนำให้ผู้วิจัย รู้จักกับพี่กุ้งและบอกว่า น้องเขาเป็นนักศึกษามาจากม.อ. เรียนปริญญาโทอยู่ จะมาเก็บข้อมูลเรื่อง การสร้างเครือข่ายของหอยสัตว์ พี่กุ้งก็มองหน้าผู้วิจัยแล้วยิ้ม และถามต่อว่า ใครเป็นคนพามา พี่อ้อย ตอบแทนว่า เพื่อนน้องแนน น้องแนนเป็นคนพามา น้องแนนที่พี่อ้อยกล่าวถึงคือ เพื่อนของผู้วิจัย เอง แนนเป็นพนักงานที่ทำงานอยู่ในตัวสำนักงานของโรงงานและเป็นที่รู้จักของพนักงานใน โรงงานเป็นอย่างดี เพราะเขาเป็นพนักงานฝ่ายบุคคล แนนจึงเป็นที่รู้จักของพนักงานทุกคน หลังจากทีพี่อ้อยแนะนำผู้วิจัยให้พี่กุ้งรู้จักแล้ว พี่กุ้งจึงเปลี่ยนสายตาจากที่มองผู้วิจัยแบบคนไม่ คำนึง กลายมาเป็นสายตาที่เป็นมิตรทันที พี่อ้อยก็เลยบอกพี่กุ้งว่าฝากผู้วิจัยด้วยเดี๋ยวเราขอไปหา รายได้พิเศษก่อน ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์ผู้เล่นที่นับว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องหอยสัตว์คนหนึ่งในโรงงาน เพราะพี่อ้อยได้บอกกับผู้วิจัยไว้ก่อนหน้านี้แล้วว่า พี่กุ้งเป็นขาประจำ ที่ชำนาญเรื่องการเล่น หอยสัตว์มาก ไม่ว่าใครฝันอะไรแล้วมาเล่าให้พี่กุ้งฟัง พี่กุ้งก็จะซื้อหอยสัตว์และซื้อถูกเป็นประจำ พี่กุ้งจึงเป็นที่รู้จักของพนักงานในโรงงานแห่งนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้ชายหอยสัตว์ในพื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้ ทำให้ ผู้วิจัยได้ทราบถึงความเป็นมาของการนำหอยสัตว์เข้ามาขายในพื้นที่ของโรงงาน และได้สังเกต สภาพแวดล้อมทั่วไปในการซื้อขายหอยสัตว์ภายในโรงงานระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายที่เป็นพนักงาน ในโรงงาน ซึ่งเป็นสิ่งผิดกฎระเบียบของโรงงาน แต่ก็ยังมีพนักงานจำนวนไม่น้อยที่สนใจการเสี่ยง โขศประเภทนี้ จนทำให้เกิดเป็นการต่อรองกับกฎระเบียบ และการสร้างเครือข่ายหอยสัตว์เกิดขึ้น ภายในโรงงาน

กฎระเบียบในการห้ามเล่นหอยของโรงงานอุตสาหกรรม

ในแต่ละวันการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันของคนเราจะต้องมีการต่อรองเกิดขึ้นอยู่ เสมอ ไม่ว่าจะด้วยกลวิธีหรือกลยุทธ์ใดก็ตาม เพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากการถูกควบคุม ภายใต กฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบ ข้อบังคับ เนื่องจากในชีวิตประจำวันผู้คนจะต้องมีการปฏิสังสรรค์ทาง

สังคม อาจทำให้พบเจอกับการต่อรอง แข่งขัน และการควบคุมของอำนาจ การที่จะเข้าใจกลไกอำนาจและการต่อรองในสภาวะใหม่ จึงจำเป็นต้องให้ความสนใจกับเรื่องราวของชีวิตประจำวัน และเพื่อแสดงถึงการทำงานของ อูบาย สื่อถึงการเบียดแทรกเข้าไปในพื้นที่ของอำนาจ การเอาตัวรอด หรือการลักลอบ เหล่านี้เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในสภาวะที่สถานการณ์บังคับ de Certeau เห็นว่าสิ่งมีชีวิตใช้ อูบาย แบบนี้ในการอยู่รอดในสถานการณ์ซับซ้อนมานานแล้ว

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้ และได้สัมภาษณ์กับพี่วรรณ (หัวหน้าฝ่ายบุคคล) ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า เป็นโรงงานที่เข้มงวดเรื่องกฎระเบียบอย่างมาก เนื่องจากโรงงานแห่งนี้ต้องการให้สินค้าที่ผลิตใน โรงงานออกมามีคุณภาพและเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด แต่ภายในโรงงานก็ยังไม่มีการเบียดเบียนที่ชัดเจน และพี่วรรณได้บอกกับผู้วิจัยว่า การที่พนักงานเล่นหวยสัปดาห์ ก็เปรียบเสมือนพนักงานเล่นการพนัน หากพูดถึงการพนันมันก็เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย พนักงานต้องไม่เล่นการพนันในบริเวณโรงงาน ไม่ว่าจะเป็นเวลาทำงานหรือนอกเวลาทำงานก็ตาม และที่สำคัญห้ามเล่นการพนันในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นในโรงงานหรือนอกโรงงานก็ตาม และห้ามส่งเสริมให้มีการเล่นการพนัน หรือมีหนี้สินจากการเล่นการพนันภายในโรงงาน มิเช่นนั้นพนักงานจะถูกจับกุมและส่งให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป กฎข้อนี้จะมีบัญญัติไว้ในกฎระเบียบและข้อบังคับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในโรงงานหรือบริษัทฯ และเป็นสิ่งที่พนักงานทุกคนจะต้องรู้ว่า การพนันเป็นสิ่งผิดกฎหมายที่ห้ามปฏิบัติ แต่ด้วยความเห็นอกเห็นใจเพื่อนพนักงานด้วยกัน หากพี่วรรณพบเจอหรือเห็นการเล่นหวยสัปดาห์ก็จะมีกรเรียกไปตักเตือน ถ้าพนักงานผู้นั้นยังไม่เชื่อฟัง พี่วรรณก็ต้องมีการดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งเคยมีกรณี การนำไฟเข้ามาเล่นในโรงงานซึ่งมันเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม พี่วรรณเคยเรียกพนักงานผู้นั้นมาตักเตือนแล้วแต่เขาก็ยังไม่ฟัง พี่วรรณจึงดำเนินการตามกฎหมายและให้พ้นสภาพจากการเป็นพนักงานในโรงงาน ซึ่งพนักงานคนนั้นจะไม่มีสิทธิ์เข้ามาทำงานในโรงงานแห่งนี้ได้อีก

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลและสังเกตการณ์วิธีการต่อรองของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงวิธีการต่อรองกับกฎระเบียบของพนักงานในพื้นที่การเล่นหวยสัปดาห์ ซึ่งภายใต้การต่อรองกับกฎระเบียบของโรงงาน ยังมีการต่อรองกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย และผู้เล่นได้มีการสร้างพื้นที่ในโรงงานกับการซื้อขายหวยสัปดาห์ที่แตกต่างและหลากหลาย

หวยสัปดาห์กับการต่อรองกฎระเบียบของพนักงานในโรงงาน

ในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้มีกฎระเบียบในเรื่องของการห้ามเล่นการพนันทุกชนิดรวมถึงการห้ามไม่ให้เล่นหวยสัปดาห์ แต่พนักงานก็ยังมีกรต่อรองกับกฎระเบียบ คือ ยังมีการเล่น

หอยสัตว์ภายในโรงงานทุกวัน วันละสองเวลา ทั้งช่วงเช้า และช่วงเย็น นอกจากนี้พนักงานบางคน คิดว่าการเล่นหอยสัตว์เป็นกิจกรรมนันทนาการอย่างหนึ่งในชีวิตประจำวันของพวกเขา แต่พนักงาน เหล่านี้จะมีวิธีการต่างๆ มากมายที่นำมาใช้ในการต่อรองกับกฎระเบียบของโรงงาน ไม่ว่าจะเป็น วิธีการแอบสมุดหอย แอบโพยหอย ใช้โทรศัพท์ซื้อหอยสัตว์แทนจากการซื้อโดยตรง เป็นต้น ซึ่งวิธีการเหล่านี้พนักงานจะต้องใช้เทคนิคหรือวิธีการส่วนตัวของแต่ละบุคคลเพื่อไม่ให้ถูกจับได้ และเพื่อทำให้ตนเองรอดพ้นจากการถูกควบคุม ภายใต้กฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบ ข้อบังคับของ โรงงาน

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พนักงานใน โรงงานถึงวิธีการต่อรองกับกฎระเบียบของ โรงงาน ในการเล่นหอยสัตว์ โดยเริ่มสัมภาษณ์ที่อ้อยซึ่งเป็นผู้ชาย

“...ถ้าเป็นพนักงานทั่วไป พี่ไม่ค่อยแคร์เท่าไหร่นะ นอกจากคนที่ไม่ ถูกกันจริงๆ หรือเวลาระดับผู้จัดการลงมาตรวจโรงงานพี่ถึงจะเลียง โดยการเอา การปิดสมุดจุด แต่ส่วนใหญ่ถ้าผู้จัดการลงมาตรวจ โรงงานพี่ก็จะรู้ก่อนล่วงหน้า ว่าเขาจะตรวจอะไรตรงไหนเวลาไหน พี่ก็จะไม่ไปที่ที่เขาตรวจ...”

(ที่อ้อย (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2555)

จากการสัมภาษณ์ผู้ชายเจ้าแรกและเป็นผู้ที่นำหอยสัตว์เข้ามาใน โรงงาน ลักษณะ ท่าทางการตอบคำถามของที่อ้อยดูไม่ค่อยเกรงกลัวใคร ตอบแบบมั่นใจ ซึ่งกลวิธีที่อ้อยที่ใช้ในการ ต่อรองกับ กฎระเบียบของ โรงงานหรือใช้ในการเลียงผู้จัดการเวลามาตรวจ โรงงานก็คือ การปิดสมุด จุดและเลียงไปทางอื่น แต่ก็เชื่อว่า การขายหอยสัตว์ใน โรงงานจะขายได้ด้วย ความราบรื่น ที่อ้อยยัง เล่าให้ฟังถึงการถูกเรียกไปตักเตือนเกี่ยวกับการขายหอยสัตว์ ซึ่งหัวหน้าฝ่ายบุคคลเป็นผู้เรียกพบ แต่ ก่อนที่จะไปพบที่อ้อยก็พอจะรู้แล้วบ้างว่า เดี่ยวหัวหน้าฝ่ายบุคคลจะเรียกไปตักเตือน เพราะเป็น คำสั่งของผู้จัดการ โรงงาน วันที่ที่อ้อยเข้าไปพบกับหัวหน้าฝ่ายบุคคลชื่อ พี่วรรณ มีอายุประมาณ 50 ปี มีรูปร่างผอม อยู่ทะมัดทะแมง สูงประมาณ 168 เซนติเมตร ผิวดำแดง ใสแฉ่น ตัดหน้าม้าผมสั้น เสมอหู เป็นคนหน้าดู พูดตรง เลียงดั่ง แต่ใจดี พี่วรรณแกก็ถามพี่ว่ารู้แล้วใช่ไหมว่าเรียกมาทำไม ที่อ้อยก็บอกว่ารู้อแล้ว พี่วรรณก็พูดกับที่อ้อยว่า เวลาขายก็แอบๆ หน่อย พี่เข้าใจว่าน้องอ้อยต้องหา รายได้เสริมเพื่อเลี้ยงครอบครัว ไม่รู้ว่าผู้จัดการเขารู้มาได้ยังไง ถ้ายังไงช่วงนี้ก็อย่างเลียงดั่งแล้วกัน เห็นแก่หน้าพี่ด้วย เพราะผู้จัดการแกบอกมาให้เรียกน้องอ้อยมาตักเตือนก่อน เพราะผู้จัดการแกบอก ว่า น้องอ้อยทำงานที่นี้นานแล้ว ก็ไม่อยากจะถึงขั้นไล่ ออก ช่วงนั้นที่อ้อยบอกกับผู้วิจัยว่า หุดไป สองสามวัน หลังจากนั้น ลูกค้าที่เป็นพนักงานใน โรงงานก็เรียก้องให้พี่ชายอีก แต่การขายคราวนี้

หากพี่เจอกับคนที่เขาไม่ชอบให้เล่นห่วยสัตว์ พี่ก็จะพยายามหลบหลีก หรือเลี่ยงไปทางอื่นก่อน และจะสั่งกับพนักงานที่เป็นลูกค้ำว่าถ้าใครต้องการซื้อก็ให้จดใส่เศษกระดาษมาว่า เอาตัวอะไรบ้าง เลขอะไร ก็ตัว ก็บาท แล้วค่อยเอามาให้พี่ แล้วเดี๋ยวพี่จะพาไปจดลงสมุดเอง โดยสมุดจดห่วยสัตว์ของพี่จะอยู่ในลิ้นชักเกอร์ของโรงงานที่เขาให้พนักงานเช่าเป็นรายเดือน เดือนละ 300 บาทใครจะเช่าก็ได้ ไม่เช่าก็ได้แล้วแต่ แต่ของพี่จะเช่าทุกเดือน เพราะเอาไว้เก็บสมุดกับของใช้ต่างๆ

นอกจากนี้ พี่อ้อยยังแนะนำให้ผู้วิจัยรู้จักกับป้าพนักงานอีกหนึ่งที่คอยช่วยพี่อ้อยขายห่วยสัตว์ โดยพี่อ้อยจะแบ่งเปอร์เซ็นต์ให้ เขาชื่อ ป้าสาว มีอายุประมาณ 52 ปี ทำหน้าที่ฝ่ายผลิตสินค้า ฐานะทางบ้านของป้าสาวไม่ค่อยดีนัก เพราะสามีของป้าสาวเสียชีวิตแล้วและยังต้องเลี้ยงดูส่งเสียค่าเล่าเรียนของลูกสาวสองคนด้วยตนเอง บุคลิกของป้าสาวมีรูปร่างอวบ สูงประมาณ 168 เซนติเมตร ผิวดำแดง ผมฟูสั้นดำยาวประบามีหงอกเล็กน้อย ฟันบนข้างหน้าหักหนึ่งซี่ ในสายตาของผู้วิจัย ป้าสาวเป็นคนอ่อนน้อม พูดตรง ยิ้มเก่ง น่าสงสาร สาเหตุที่ป้าสาวได้มาขายห่วยสัตว์เนื่องจากว่าพี่อ้อยแนะนำ เพราะเห็นว่าป้าสาวมีฐานะทางบ้านไม่ค่อยดี พี่อ้อยก็อยากจะช่วยให้ป้าสาวมีรายได้เพิ่มขึ้นจากรายได้ที่ได้รับจากโรงงาน ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์ป้าสาว

“...เราก็ขายแล้วก็ส่งให้กับอ้อย อ้อยให้เราเรียบร้อยละหกบาท แต่เราจะแอบๆ ขาย เพราะเราก็มือใหม่ กลัวถูกจับได้ เวลาหัวหน้าลงมาโรงอาหารเราก็จะพาสมุดไปเก็บไว้ในลิ้นชักเกอร์ หรือไม่บางครั้งเราก็พากระดาษจดห่วยสัตว์ไปขายที่ม้าหินอ่อนที่อยู่ในโรงงานนี้แหละ ถ้าเกิดเห็นหัวหน้ามาก็พับเก็บใส่กระเป๋ากางเกง เพราะเกรงใจเขา มันน่าเกลียดถ้าเราขายแบบไม่เกรงใจ เดียวกลัวจะถูกเรียก...”

(ป้าสาว (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2555)

จากการสัมภาษณ์ป้าสาว ซึ่งเป็นผู้ขายรายย่อยที่ส่งเงินให้กับพี่อ้อย พบว่า วิธีการต่อรองกับกฎระเบียบของโรงงานคือ ถ้าอยู่ที่โรงอาหารก็จะใช้สมุดจดเพราะสามารถนำสมุดเก็บไว้ในลิ้นชักเกอร์ได้ หากมีหัวหน้านามาที่โรงอาหาร แต่ถ้าอยู่ภายนอกโรงอาหารก็จะใช้กระดาษจดแล้วพับเก็บใส่กระเป๋ากางเกงวอร์ม ซึ่งวันที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ป้าสาวใส่เสื้อโปโล ใส่กางเกงวอร์มนำเงิน สวมรองเท้าผ้าใบสีขาว

ในช่วงระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลของพี่อ้อยกับป้าสาว ทำให้ผู้วิจัยเป็นที่รู้จักของบรรดาพนักงานที่เล่นห่วยสัตว์ ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์ผู้ที่ซื้อห่วยสัตว์เกี่ยวกับวิธีการต่อรองกับกฎระเบียบของโรงงาน ซึ่งผู้วิจัยเริ่มสัมภาษณ์จากผู้ที่เล่นห่วยสัตว์เป็นประจำซึ่ง

เล่นกันเป็นจนเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันก่อนแล้วค่อยไปสัมภาษณ์ผู้ที่เล่นหอยสัตว์ บางวัน

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เล่นขาประจำอีกคนเขาชื่อ ป้าต้น สาเหตุที่ได้ชื่อป้าต้น เป็นเพราะว่าเขาซื้อหอยสัตว์เป็นประจำและซื้อครั้งละหลายบาท บุคลิกของป้าจะมีลักษณะใจใหญ่ โอ้อวดนิดๆ พูดเสียงดัง แต่งตัวมีฐานะ รูปร่างไม่ผอมและไม่อ้วนเกินไปแต่จะลงพุงนิดหน่อย มีอายุราวประมาณ 54 ปี ในวันที่ผู้วิจัยเข้าไปสัมภาษณ์ป้าที่โรงงานจากการแนะนำของพี่อ้อย ป้าเลี้ยงทั้งข้าว ขนม และน้ำ ให้ผู้วิจัยกินจนอิ่ม และป้าก็ยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการต่อรองกับ กฏระเบียบในโรงงานในพื้นที่ของหอยสัตว์ว่า ป้าไม่ค่อยกลัวเท่าไร เพราะป้าเป็นญาติกับเจ้าของ โรงงาน เขาก็รู้ว่าป้าเล่นหอยสัตว์ แต่ป้าเล่นเพื่อความสนุกสนาน มันไม่เครียด หน้าที่ของป้าใน โรงงานก็คือ ผู้ควบคุมหัวหน้าฝ่ายต่างๆ ทั้งหมด วิธีการซื้อของป้าส่วนใหญ่ก็จะโทรศัพท์หาอ้อย รู้เหมือนกันว่าโรงงานเขาไม่ให้เล่นการพนันเพราะมันผิดกฏระเบียบ แต่ก็คลายเครียด สนุกๆ แต่ก็ พยายามจะไม่ทำให้ลูกน้องเห็น บางคนเขาเห็นเขาก็ทำเป็นเฉยๆ

พี่แดง ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่เล่นหอยสัตว์ใน โรงงานเป็นประจำทุกวัน จากการบอกเล่าของพี่แดง ทำหน้าที่อยู่ฝ่ายผลิตสินค้า ครอบครัวจะมีฐานะพอกินพอใช้ พี่แดงจะเป็นคนพูดตลก อารมณ์ดี มีรูปร่างสูง ผสมสีทองซอยสั้น วิธีการที่พี่แดงใช้ในการต่อรองกับกฏระเบียบของโรงงาน เวลาเล่นหอยสัตว์ก็คือ พูดหยอกล้อกลบเกลื่อนพนักงานคนอื่นๆ เพื่อไม่ให้คนอื่นรู้ว่าตัวเองซื้อหอย สัตว์ แต่ในบางครั้งถ้าหัวหน้าอยู่ที่ใช้วิธีการหลบหลีก หรือเขียนเลขหอยสัตว์พร้อมชื่อกำกับใส่ กระดาษขยำๆ แล้วใส่ในมือพี่อ้อย

พี่ดา ทำหน้าที่อยู่ฝ่ายการตลาด เป็นผู้ให้ข้อมูลในฐานะผู้ที่ไม่มีข้องเกี่ยวกับ หอยสัตว์ ในเรื่องของการต่อรองกับกฏระเบียบของโรงงานของพนักงานที่เล่นหอยสัตว์ จากที่พี่ดา เห็นส่วนใหญ่พนักงานที่เล่นส่วนใหญ่จะเขียนใส่เศษกระดาษแล้วกำไว้ในมือ และส่งต่อให้อ้อย แต่ มีบางคนที่ไม่ไปกินข้าวที่โรงอาหารเห็นกระซิบบอกข้างหุ้อ้อยก็มี หรือบางคนก็ใช้โทรศัพท์ซื้อเอา เหมือนกับน้องที่ทำอยู่ฝ่ายเดียวกับพี่ เวลาเขาจะซื้อ เขาก็จะโทรศัพท์โทรหาอ้อยหรือไม่ก็พี่สาว เพื่อที่จะซื้อหอยสัตว์

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับหอยสัตว์อีกหนึ่งท่าน ก็คือ พี่วิทย์ เป็น หัวหน้าฝ่าย ET

วิธีการที่เห็นพนักงานต่อรองกับกฏระเบียบก็คือ บางคนเขาก็ส่งข้อความไปบอก อ้อยที่เป็นคนขาย ว่าเขาจะซื้อตัวอะไร เพราะลูกน้องพี่ที่ซื้อ โดยใช้วิธีส่งข้อความก็มี บางคนก็ใช้ โทรศัพท์โทร ไปซื้อ แต่พนักงานบางคนที่รู้จักพี่ พอเขาเห็นพี่วิทย์เดินผ่านเขาก็หยุดพูดและหัน ไป มองทางอื่น แล้วจะทำเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น

จากคำบอกเล่าข้างต้นของผู้ให้ข้อมูล ทำให้ผู้วิจัยได้พบว่า วิธีการของพนักงานที่เล่นหวยสัตว์กับการต่อรองถูกระเบียบของโรงงาน ซึ่งพนักงานที่เล่นหวยสัตว์จะมีวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการของแต่ละบุคคล เพื่อต้องการเอาตัวรอดต่อสถานการณ์ที่คับขัน ภายใต้การควบคุมจากกฎระเบียบของโรงงาน

การต่อรองกันระหว่างพนักงานที่เป็นผู้ซื้อและผู้ขายภายในโรงงาน

การต่อรองนี้เกิดขึ้นจากการที่พนักงานที่เป็นผู้ซื้อใช้โทรศัพท์โทรซื้อหรือซื้อกับที่อ้อยโดยตรงแต่ค่อยจ่ายเงินภายหลัง และมีพนักงานบางคนที่ไม่จ่ายเงินค่อยจ่ายเงินตอนสิ้นเดือนหรือบางคนก็จะจ่ายเมื่อถูก แต่ที่อ้อยซึ่งเป็นผู้ขายก็จะมีวิธีการต่อรองกับพนักงานที่ซื้อแล้วไม่ยอมจ่ายเงิน หากพนักงานคนนั้นซื้อหวยแล้วถูก ที่อ้อยก็จะไม่ให้เงินพนักงานคนนั้นเช่นกัน แต่จะหักเงินจากที่ติดค้างค่าซื้อหวยที่ยังไม่จ่ายให้หมดก่อน เหลือจากการหักค่าหวยหมดแล้ว จึงจะให้เงินส่วนที่เหลือกับพนักงานผู้นั้น

ที่อ้อย ได้บอกกับผู้วิจัยถึงการต่อรองระหว่างตัวเองกับพนักงานที่เป็นผู้ซื้อว่า โดยส่วนตัวที่อ้อยจะมีวิธีการในการจัดการกับผู้ซื้อที่ไม่ยอมจ่ายเงินหรือเบี้ยวนัดเวลาจ่ายเงิน หากคนไหนที่จ่ายตรงเวลาที่อ้อยก็มีเครดิตให้ ซึ่งผู้ซื้อคนนั้นจะได้รับความไว้วางใจจากที่อ้อย และจะโทรมาซื้อที่บาทหรือที่ตัวก็ได้ เพราะที่อ้อยเชื่อมั่นว่า ยังไงเขาก็ต้องมาจ่ายเงินแน่นอน แต่หากเขาไม่จ่ายหรือเบี้ยวนัด ที่อ้อยก็จะไม่ขายหวยสัตว์ให้กับพนักงานผู้นั้นจนกว่าเขาจะนำเงินของเก่ามาจ่ายก่อนที่อ้อยถึงจะให้ซื้อได้ ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์ผู้ซื้อที่มีการต่อรองในการซื้อหวยสัตว์กับที่อ้อย ดังนี้

พี่หนึ่ง เป็นผู้เล่นขาประจำที่ได้รับความเชื่อมั่นจากที่อ้อย ซึ่งเป็นเล่นหวยสัตว์ทุกวันทั้งตอนเช้าและตอนเย็น และจะซื้อหวยสัตว์ครั้งละหลายบาทต่อหวยสัตว์หนึ่งตัว ครอบครัวของพี่หนึ่งค่อนข้างมีฐานะ หน้าที่ในโรงงานของพี่หนึ่งคือ หัวหน้าฝ่ายควบคุมการผลิตสินค้า บุคลิกของพี่หนึ่งมีลักษณะคล้ายทอม ผมดำขอรองทรงเหมือนผู้ชาย ผิวดำแดง รูปร่างผอมสูง พี่หนึ่งได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงวิธีการซื้อหวยสัตว์ว่า ไม่มีใครรู้หรือกว่าที่ซื้อบ่อย พนักงานส่วนใหญ่เขาจะคิดว่าที่ซื้อเป็นบางครั้งที่อยากซื้อ แต่ความเป็นจริงแล้วที่ซื้อทุกวัน ถูกบ้างไม่ถูกบ้างก็แล้วแต่ดวงเวลาเสียก็เสียเยอะแต่ถ้าถูกก็ได้เยอะ พี่ก็เลยเล่นทุกวัน อีกอย่างพี่ไม่อยากเปิดเผยตัวมาก เพราะเราเป็นหัวหน้ามันจะเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้กับลูกน้องและมันเป็นเรื่องผิดกฎระเบียบของโรงงาน เดี่ยวจะไม่มีคนนับถือ แต่คนที่รู้จริงก็คือ พี่อ้อยกับป้าสาว สองคนนี่เขาจะไม่พูดเรื่องของพี่อยู่แล้ว เพราะเขาเกรงใจพี่ที่พี่เป็นหัวหน้า เวลาที่พี่ซื้อพี่จะใช้โทรศัพท์โทรไปซื้อและค่อยจ่ายเงินทีหลัง หรือไม่บางครั้งพี่ก็จะไปสถานที่ที่อ้อยเขาอยู่เป็นประจำก็คือ ที่โรงอาหาร แต่ส่วนใหญ่จะโทรมากกว่า

หรือไม่ถ้าวันไหนที่พี่ไม่ได้โทรไปอ้อยกับป้าสาวเขาก็จะโทรมาหาพี่เอง เพราะพี่สั่งเขาเอาไว้ ถ้าพี่ไม่ได้โทรไปก็ให้เค้าโทรมาเพื่อว่าพี่ลืม

ป้าต้น เป็นอีกคนหนึ่งที่มีการต่อรองในการซื้อหอยสัตว์กับพี่อ้อยจากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ป้าต้นนั้น ป้าได้บอกกับผู้วิจัยว่า โทรไปซื้อก่อนแล้วค่อยจ่ายให้อ้อย เพราะป้ามีเครดิตซื้อครั้งหนึ่งหลายบาท ไม่ต่ำกว่า 500 บาท เคยติดเงินอ้อยหลายพันเหมือนกัน แต่พอซื้อไปซื้อมาเดี๋ยวก็ถูก พอถูกก็หักลบกลบหนี้หมด แต่ถ้าหักไม่หมดป้าก็จ่ายเพิ่ม มีครั้งหนึ่งที่ป้าติดเงินอ้อยเกือบหมื่นแล้วไม่ได้จ่าย ช่วงนั้นไม่ค่อยว่างไปดูงานที่ต่างจังหวัด อ้อยเขาก็โทรมาหาป้า บอกว่า เจียบหายไปสองสามวันไม่ซื้อหอยบ้างเลย ตอนนี้นี้ยังมีค่าหอยที่ค้างอยู่เกือบหมื่นแล้วนะ ป้าก็เลยซื้อไปสองตัว ตัวละหนึ่งพันบาท ตกงถูกได้เงินกลับมาสามหมื่นบาท ก็เลยได้หักลบกลบหนี้หมดเลย และได้กลับมาสองหมื่น แต่ป้าก็คิดไว้แล้วถ้าไม่ถูกก็จะกลับไปจ่าย แต่บังเอิญดวงดีก็เลยได้เงินกลับมาด้วย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ พี่แดง ซึ่งเป็นผู้เล่นขาประจำเช่นกัน แต่วิธีการของพี่แดงจะนัดจ่ายเงินให้อ้อยทุกวันที 1 ของเดือน และพี่แดงก็จะจดไว้ส่วนตัวเช่นกันว่าซื้อไปที่บาทได้เงินมาที่บาท บางเดือนไม่ต้องจ่ายเลยก็มี บางเดือนก็จ่ายเล็กๆ น้อยๆ แต่เคยติดค้างกับพี่อ้อยมากที่สุด พันกว่าบาท แต่พี่แดงจะจ่ายเงินให้กับพี่อ้อยตรงเวลาทุกเดือน แต่ถ้าซื้อแล้วถูกก็จะหักลบกันเลย ถ้าไม่ถูกก็จะสะสมไว้จ่ายตอนวันที่ 1 ครั้งเดียว

จากการที่ได้พูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลในเรื่องของการต่อรองกันระหว่างพนักงานที่เป็นผู้ซื้อและผู้ขายภายในโรงงาน ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า นอกจากการที่พนักงานผู้เล่นหอยสัตว์จะต้องต่อรองกับกฎระเบียบของโรงงานแล้ว พวกเขายังมีการต่อรองระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายเช่นกัน โดยแต่ละคนไม่ว่าจะเป็นผู้ซื้อหรือผู้ขายจะมีวิธีการในการต่อรองซึ่งกันและกัน ขึ้นอยู่กับว่าจะตกลงกันไว้ว่าอย่างไร ก็ต้องปฏิบัติตามและยังต้องมีความซื่อสัตย์และความไวเนื้อเชื่อใจกันอีกด้วย

การสร้างพื้นที่ในโรงงานกับการซื้อขายหอยสัตว์

การสร้างพื้นที่ในการเล่นหอยโดยเฉพาะการใช้พื้นที่ต่างๆ เช่น โรงอาหาร โต๊ะหินอ่อนใต้ต้นไม้ ลานจอดรถ เป็นต้น พื้นที่ดังกล่าวนี้ เป็นพื้นที่ที่เล่นหอยในที่ลับตาของกฎระเบียบซึ่งเป็นการต่อรองโดยสร้างพื้นที่ของการเล่นหอย หากต้องเจอสถานการณ์กับขั้นที่ต้องถูกบีบบังคับพนักงานที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวก็จะมีวิธีการต่อรองโดยใช้ การหลีกเลี่ยง หลบหลีก หรือทำเป็นเหมือนว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น เพื่อเป็นการเอาตัวรอด และทำให้ตนเองรอดพ้นจากการถูกจับได้ นอกจากนี้ พื้นที่ภายในโรงงานอุตสาหกรรมที่พนักงานในโรงงานนิยมซื้อ – ขายหอยสัตว์ จะเป็น

พื้นที่ของโรงอาหารมากที่สุด รองลงมา ก็จะเป็นพื้นที่โต๊ะม้าหินอ่อนใต้ต้นไม้ ที่จอดรถจักรยานยนต์ และในโรงเรียนผลิตสินค้า ดังภาพประกอบ 8-10



ภาพประกอบ 8 พื้นที่ที่เล่นหอยสัตว์ (โรงอาหาร)

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 3 มิถุนายน 2555

จากภาพประกอบ 8 เป็นพื้นที่ของโรงอาหาร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่พนักงานใช้ในกิจกรรมการซื้อขายหอยสัตว์มากที่สุด และพี่อ้อยซึ่งเป็นพี่ขายจะมานั่งประจำอยู่ที่โรงอาหารเวลา 12.30 น. หากใครที่ต้องการซื้อหอยก็สามารถมาซื้อกับพี่อ้อยได้โดยตรง และช่วงเวลาที่พนักงานจะมาอยู่รวมตัวกันในการทำกิจกรรมนี้มากที่สุดจะอยู่ที่ช่วงเวลา 12.00-13.00น. เพื่อซื้อและขายหอยสัตว์ และใช้เป็นพื้นที่ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน



ภาพประกอบ 9 พื้นที่ที่เล่นหอยสัตว์ (เก้าอี้ม้าหินอ่อน)

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 16 มิถุนายน 2555

จากภาพประกอบ 9 เป็นพื้นที่ของเก้าอี้ม้าหินอ่อน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่พนักงานใช้ในกิจกรรมการซื้อขายหอยสัตว์มากเช่นกัน รองลงมาจากพื้นที่ของโรงอาหาร พี่อ้อยจะมานั่งอยู่ที่พื้นที่แห่งนี้บางเวลา เช่น เวลาที่หัวหน้าอยู่ในโรงอาหาร เวลาพัก และเวลาที่พนักงานเปลี่ยนกะ เป็นต้น หากพนักงานที่เป็นผู้ซื้อต้องการซื้อหอยส่วนใหญ่ถ้าไม่เจอพี่อ้อยที่โรงอาหารก็จะมาหาพี่อ้อยที่นี่เพื่อซื้อและขายหอยสัตว์ และใช้เป็นพื้นที่ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน



ภาพประกอบ 10 พื้นที่ที่เล่นหอยสัตว์ (ที่จอดรถจักรยานยนต์)

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 16 มิถุนายน 2555

จากภาพประกอบ 10 เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ใช้ในกิจกรรมการซื้อขายหอยสัตว์ ซึ่งจากภาพพนักงานจะมีการรวมกลุ่มกัน เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน และสถานที่แห่งนี้พนักงานส่วนใหญ่จะซื้อขายกันก็ต่อเมื่อพี่อ้อยซึ่งเป็นผู้ขายมาเอารถที่จอดไว้ ส่วนบางคนก็จะมีการใช้ที่จอดรถเป็นที่ฝากซื้อหอย ซึ่งเวลาที่ที่ใช้ในกิจกรรมการเล่นหอยสัตว์ของสถานที่แห่งนี้จะเป็นตอนเช้า – ออก กะจากการทำงานแล้ว

การสร้างเครือข่ายทางสังคม

การสร้างเครือข่ายทางสังคมเกิดจากสถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ซ้ำซ้อน หลากหลาย และขยายตัว จนเกินความสามารถของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่ม ที่จะดำเนินการแก้ไข นอกจากนี้ เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือยุทธศาสตร์ในการสร้างพื้นที่ทางสังคม และเป็นกิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นกลุ่มองค์กร หรือกลุ่มบุคคล เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรม การผลิตระหว่างองค์กรสมาชิก ความต้องการมีเพื่อนในการทำงาน ต้องการมีหมู่ มีพวก และต้องการรับภาระความเสี่ยงในกิจกรรมร่วมกัน เพื่อมุ่งที่จะบรรลุเป้าหมายของปัจเจกบุคคล ซึ่งไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองโดยลำพัง แต่ต้องอาศัยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากร อันจะส่งผลให้สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย อันเป็นการประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

ห่วยสัตว์ในฐานะสื่อของคนชอบเสี่ยงทาย

ห่วยสัตว์ เป็นกิจกรรมการเสี่ยงทายประเภทหนึ่ง ที่เป็นที่รู้จักกันในบรรดาบางชุมชนและบางสถานที่ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และในกิจกรรมการเล่นห่วยสัตว์ มีเงินเดิมพันเข้ามาเกี่ยวข้องจึงทำให้เป็นที่ชื่นชอบสำหรับผู้ที่ชอบเล่นการพนันหรือการเสี่ยงทาย ซึ่งทำให้เกิดเป็นความท้าทายกับผู้ที่สนใจ เนื่องจาก ห่วยสัตว์เป็นการพนันที่ต้องใช้ความคิดและไหวพริบปฏิภาณในการเล่น ทั้งยังใช้เงินในการเสี่ยงทายไม่มากนักก็สามารถซื้อได้ และจะไม่มีกำกัลดจำนวนเงินที่ตายตัวเหมือนการซื้อลอตเตอรี่ จึงทำให้คนที่ชอบเสี่ยงทายเกิดความสนใจ ไม่ว่าจะเป็นคนรวยหรือคนจน ก็สามารถซื้อห่วยสัตว์ได้เหมือนกัน ด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ จึงทำให้ห่วยสัตว์แพร่กระจายและเป็นที่รู้จักได้อย่างรวดเร็ว โดยผ่านการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มผู้ซื้อและกลุ่มผู้ขาย

การสร้างเครือข่ายทางสังคม เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม ของปัจเจกบุคคล กลุ่มหรือองค์กร ที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยผ่านรูปแบบของการปฏิสังสรรค์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน อันจะนำมาเพื่อผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์พนักงานที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล พบว่า

จากการสัมภาษณ์พี่อ้อยซึ่งเป็นผู้ขายห่วยสัตว์ในเรื่องของการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านห่วยสัตว์ พี่อ้อยได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ตอนแรกที่พี่ขายคนก็ซื้อไม่ค่อยเยอะเท่าไร แต่ด้วยนิสัยของคนได้ชอบความเสี่ยง ความท้าทาย และนิสัยคนไทยอยากรู้ อยากลอง จึงทำให้พนักงานบาง

คนเมื่อเห็นเพื่อนๆ ซื้อหวยสัตว์จากพี่อ้อยพวกเขาทีเลยลองเล่นดู ถูกบ้างไม่ถูกบ้างก็แล้วแต่ดวง ใครดวงดีก็ถูก ใครดวงไม่ดีก็ไม่ถูก แต่พี่อ้อยก็พอที่จะรู้จักคนบ้าง ประกอบกับพูดคุยเก่ง ก็ชักชวนไปเรื่อยๆ เพราะในการซื้อหวยสัตว์ใช้เงินไม่กี่บาทหรือถ้ามีเงินสิบบาทก็สามารถซื้อได้แล้ว ถ้าคนไหนซื้อครั้งแรกแล้วถูกเลย เขาก็ซื้ออีก ถ้าหากเพื่อนเค้ารู้จักซื้อตาม การเล่นหวยสัตว์ก็น่าจะมีลักษณะคล้ายกับลูกโซ่ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันไปเรื่อยๆ บางคนชักชวนญาติตัวเองที่อยู่ในโรงงานให้ซื้อก็มี บางคนเขาเพิ่งมาเล่นหวยสัตว์ครั้งแรก เป็นเด็กใหม่ที่เพิ่งเข้ามาทำงานซื้อหวยของพี่อ้อยแล้วถูกเลยก็มี พอถูกแล้วก็ซื้ออีก ตอนนี้น้องคนนั้นกลายเป็นลูกค้าประจำของพี่อ้อยเช่นกัน พนักงานบางคนซื้อของพี่อ้อยแล้วเขาไม่เคยถูกเลยก็มี และก็บอกกับพี่อ้อยว่าไม่ถูกคราวนี้ไม่เล่นแล้ว แต่พอสุดท้ายเมื่อเห็นคนอื่นซื้อก็กลับมาเล่นเหมือนเดิม

“...น้อง น้อง ซื้อสัตว์อะไรอะ บอกพี่มั้งคะ เมื่อวานเพื่อนพี่บอกว่า
น้องถูกทั้งเช้าทั้งเย็นเลยนะ...”

(พี่อ้อย (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม 2555)

วันนั้นเป็นวันที่ผู้วิจัยกำลังยื่นสังเกตการณ์อยู่บริเวณที่จอดรถภายในโรงงานกับพี่อ้อย และได้ยินเสียงของพี่อ้อยกำลังพูดคุยกับน้องมดพอดี ผู้วิจัยจึงเข้าไปขอสัมภาษณ์พี่อ้อย หน้าที่ในโรงงานของพี่อ้อยคือ เป็นพนักงานอยู่ฝ่ายการเงิน มีอายุราวประมาณ 35 ปี มีรูปร่างผอมสูงผิวสองสี ผมสีน้ำตาล ตรงยาวประมาณกลางหลัง คัดฟันสีส้ม จากการพูดคุยกับพี่อ้อย พี่อ้อยเล่นหวยสัตว์เป็นบางครั้ง ครั้งไหนที่เพื่อนๆ ในสำนักงานมันใจก็จะซื้อตาม แต่บางวันก็ไม่ได้ซื้อนะแล้วแต่อารมณ์ การเล่นหวยสัตว์ มันก็ช่วยให้พี่อ้อยรู้จักคนเยอะขึ้น เมื่อตะกี้ที่พี่อ้อยคุยกับน้องมดพี่อ้อยไม่เคยพูดคุยหรือว่ารู้จักกับน้องเขาหรอกนะ แต่บังเอิญเมื่อวานเพื่อนพี่อ้อยบอกว่าน้องมดซื้อหวยสัตว์ถูกทั้งเช้าทั้งเย็น พี่อ้อยก็เลยลองถามเล่นๆ ส่วนใหญ่คนที่เล่นหวยสัตว์บางคนเขาก็ไม่รู้จักกันหรอก แต่ก็พอจะรู้ว่าคนไหนซื้ออะไร คนไหนเล่นบ้าง บางครั้งก็รู้จักกันจากพี่อ้อยแนะนำว่าพี่คนนั้นเก่ง น้องคนนั้นซื้อแล้วถูก พี่อ้อยก็พูดคุยเป็นเรื่องธรรมดาคนเราทำงานที่เดียวกันก็ต้องพูดคุยกัน

“...ใช้วิธีบอกคำไปต่อๆ กัน ปากต่อปาก ถ้าในวงการหวยสัตว์ด้วยกัน รู้จักไม่รู้จักก็คุยกันได้ เราคนเล่นหวยสัตว์เหมือนกัน พูดคุยกันได้ ใครมีปัญหาอะไร ถ้าพี่ช่วยได้ก็จะช่วย...”

(พี่ชาย (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2555)

พี่ชายทำหน้าที่ฝ่ายขนย้ายสินค้า เป็นคนมีบุคลิกการพูดจาแบบนักเลง ใจใหญ่ ผิวขาว สูงประมาณ 160 เซนติเมตร พี่ชายได้บอกกับผู้วิจัยถึงวิธีการสร้างเครือข่ายในโรงงานคือวิธีการใช้ปากต่อปาก พูดต่อกันหรือบอกต่อกันไปเรื่อยๆ ไม่กี่ชั่วโมงเดี๋ยวก็รู้กันทั่วโรงงาน ในความคิดเห็นส่วนตัวของพี่ชาย แกบอกว่า หวยสัตว์ เป็นตัวที่ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ให้กับพนักงานในโรงงาน และเป็นเครือข่ายที่สร้างขึ้นได้ง่ายและเร็ว เพราะไม่ต้องใช้พิธีรีตองอะไรมาก บางครั้งถึงไม่รู้จักชื่อ ยืนชื่อหวยสัตว์พร้อมกัน ก็ยิ้มและพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันได้

“...ไม่ใช้รู้จักคนขายที่ ไปยืนดูเขา เวลาเขารวมกลุ่มกันซื้อที่โรงอาหาร เห็นเพื่อนซื้ออะไร ซื้อมั้ง พอซื้อหลายหนก็เลยรู้จักคนขาย เล่นหวยนี้ ทำให้มีเพื่อนเพิ่มขึ้นทั้งหญิงทั้งชาย...”

(พี่คม (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2555)

จากการสัมภาษณ์พี่คม ในโรงงานพี่คมทำหน้าที่อยู่ฝ่ายET มีบุคลิกดี สูงประมาณ 165 เซนติเมตร มีอายุประมาณ 42 ปี พี่คมเป็นอีกคนหนึ่งที่เล่นหวยสัตว์ เนื่องจากไปนั่งกินข้าวอยู่ที่โรงอาหารตอนกลางวัน และเห็นพนักงานในโรงงานยืนมุงดู ตัวเองจึงสงสัยว่าเขากำลังทำอะไรกัน ก็เลยเข้าไปยืนดู ในขณะนั้นพี่อ้อยกำลังจะส่งหวยสัตว์ให้กับพี่เข่าวพอดี และในช่วงที่พี่อ้อยกำลังส่งนั้นพนักงานจะยืนรวมกลุ่มกันดูพี่อ้อย เพื่อที่จะดูว่ามีใครซื้ออะไรเพิ่มบ้างถ้ามีคนซื้อเพิ่มบางคนเขาก็จะซื้อตาม ก่อนหน้านี้ตอนที่พี่คมไม่ได้เล่นหวยสัตว์ พี่เขาบอกกับผู้วิจัยว่าเขาก็ไม่ค่อยรู้จักใครขนาดว่าพี่อ้อยที่เป็นคนขายก็ไม่รู้จักกันแต่รู้ว่าพี่คนนี้เขาขายหวยสัตว์แต่ก็ไม่รู้จักชื่อ ซึ่งหลังจากที่พี่คมได้เข้ามาเล่นหวยสัตว์ทำให้พี่คมมีเพื่อนเพิ่มขึ้นมาก

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจะเห็นได้ว่า หวยสัตว์เป็นสื่อกลางในการช่วยให้คนที่ไม่รู้จักกันเกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน จนกลายเป็นความสนิทสนมและคุ้นเคย โดยผ่านการพูดคุย การสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จึงส่งผลทำให้เกิดเป็นการสร้างเครือข่ายขึ้น

หอยสัตว์ในฐานะเครื่องมือให้เพื่อนยอมรับ

นอกจากการที่หอยสัตว์จะเป็นสื่อที่ทำให้รู้จักผู้คนมากขึ้น ยังเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเป็นที่ยอมรับต่อกลุ่มเพื่อนและสังคมด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

“...เมื่อก่อนตอนเข้ามาทำงานแรกๆ ก็ไม่รู้จักหอยสัตว์หรอก แต่เห็นเพื่อนๆ ที่ทำงานแผนกเดียวกันเล่น เราก็ต้องเล่นด้วย เพื่อจะได้พูดคุยกับพวกเขาได้ ไม่งั้นก็ไม่มีวิธีเข้ากลุ่ม...”

(พี่เล็ก (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2555)

พี่เล็กมีบุคลิกอวบ สูงประมาณ 160 เซนติเมตร ผมดำหยักศกเล็กน้อย ตาโต มีผิวสองสี ทำหน้าที่ ฝ่ายผลิตสินค้า จากคำบอกเล่าของพี่เล็ก ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงวิธีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายของพนักงานอีกวิธีหนึ่ง โดยวิธีการของพี่เล็กคือ เข้าไปเล่นหอยสัตว์กับเพื่อนๆ ด้วย เพื่อให้ตนเองเป็นที่ยอมรับในกลุ่ม และสามารถพูดคุยกับเพื่อนๆ ในกลุ่มได้ และยังต้องการเพิ่มสัมพันธภาพในที่ทำงานจึงทำให้พี่เล็กเป็นอีกคนหนึ่งที่ต้องเล่นหอยสัตว์ เพื่อที่จะต้องการเข้ากลุ่มกับเพื่อนๆ ซึ่งการรวมกลุ่มก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดเป็นการสร้างเครือข่าย

“...น้องนี่ ไม่ซื้อบ้างหรือ ลองซื้อเล่นๆ แลตะ เพื่อจะได้เบียดกินหนมมั้ง ห้าบาทสิบบาทก็ได้ ไม่ต้องซื้อมากๆ ซื้อห้าบาทก็ได้เงิน 150 บาทนะ ไม่สนใจหรือ...”

(พี่อ้อย (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2555)

“...ลองดูก็ได้ เขาซื้อตัวอะไรกันมั้ง เพื่อว่าซื้อครั้งแรกแล้วถูกเลย ส่วนมากคนที่ซื้อครั้งแรกมักจะถูกไข่ม้อย นั้นน้องเอาตัวที่คนซื้อน้อยๆ ดึกว่าเคยได้ยินพี่กึ่งบอกว่า เอาตัวที่คนซื้อน้อยๆ บางทีก็ถูกเหมือนกัน...”

(น้องนี่ (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2555)

หลังจากน้องนี้ซื้อหอยสัตว์เสร็จ ผู้วิจัยจึงได้ขอสัมภาษณ์น้องนี้ และเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า โดยส่วนตัวจะไม่เล่นการพนันเลย ขนาดไปยิงเล่นไม่เป็น แต่ด้วยความที่รู้จักกับพี่อ้อย และยืนดูเขาเล่นกันบ่อยๆ วันนี้เห็นไม่ค่อยมีพนักงานเข้ามาดู และด้วยคำชักชวนของพี่อ้อย ก็เลยลองเสี่ยงดวงดู ถ้าซื้อถูกก็ถือว่าโชคดี แต่ถ้าซื้อไม่ถูกก็ไม่เป็นไร เพราะซื้อไป 20 บาท ซื้อสี่ตัวสัตว์ ตัวละ 5 บาท ลองซื้อเล่นๆ เพราะเป็นครั้งแรกไม่อยากจะเสียอะไร แต่เวลามายืนดูพนักงานคนอื่นเขาเล่นสนุกมากเพราะเขาจะโต้ตอบกันอย่างสนุกสนาน บางคนซื้อแล้วแต่มานั่งรอฟังผลออกประกอบกับดูเพื่อนซื้อ พอเพื่อนพูดแล้วเห็นด้วยก็ซื้อเพิ่มอีกก็มีเหมือนกัน แต่นึกไม่ซื้อเพิ่มแล้ว แต่ถ้าถูกครั้งหน้าก็จะลองซื้ออีก เพราะเราเล่นน้อยแต่เราได้เพื่อนเยอะ มันก็คุ้ม เพราะได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน

“...เมื่อคืนฝันเห็นนายมาที่บ้าน ไม่รู้จะซื้อตัวอะไรดี ครั้งก่อน เคยฝันแล้วไปถามพี่กึ่ง แก่ช่วยตีความฝันให้ก็เลยไปบอกเพื่อนๆ ครั้งนั้นเพื่อนที่ซื้อตามถูกคนหลายคน พอฝันครั้งนี้ไปถามพี่กึ่งผู้ชำนาญมาแล้ว แก่บอกให้ซื้อเบอร์ 17 คือ นกยาง ก็เลยไปบอกเพื่อนๆ เขาซื้อตามกันคนหลายคน...”

(พี่ศักดิ์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 25 สิงหาคม 2555)

จากการบอกเล่าของพี่ศักดิ์ ทำให้เห็นถึงวิธีการสร้างเครือข่ายโดยการที่ครั้งแรกที่เคยฝันตัวเองก็ไม่รู้จักพี่กึ่ง แต่ด้วยความที่พี่กึ่งเป็นคนชำนาญเรื่องการตีความฝันวิเคราะห์หอยสัตว์ จึงทำให้พี่ศักดิ์ต้องเข้าไปพูดคุยกับพี่กึ่งเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน หลังจากนั้นก็เลยรู้จักกัน มาครั้งนี้ฝันเห็นนาย ก็เลยไปถามพี่กึ่งขาประจำ แก่ก็บอกว่าให้ซื้อนกยาง และเมื่อตนได้รับคำตอบจากพี่กึ่ง จึงไปเล่าให้เพื่อนๆ และบอกให้เพื่อนๆ ซื้อตาม เพราะครั้งที่แล้วถูกครั้งนี้อาจจะถูกอีก ก็ต้องรอลุ้นกันต่อไป

หลังจากนั้น ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์พี่กึ่ง พี่กึ่งเล่าให้ฟังว่า ตอนที่มาอยู่โรงงานนี้แรกๆ ก็ไม่มีคนรู้จักที่หอก แต่พอที่เริ่มเล่นหอยสัตว์ พนักงานในโรงงานไม่ว่าจะเป็นรุ่นเล็กรุ่นใหญ่ก็รู้จักทั้งหมด และให้ฉายาพี่ว่า เจ้าแม่หอยสัตว์ เพราะว่าพี่ซื้อหอยแล้วเคยตีถูกทุกวันติดกันหนึ่งอาทิตย์เต็มๆ ทั้งเช้าและเย็น จนทำให้พนักงานในโรงงานเขาสื่อกันทั้งโรงงาน บางครั้งคนที่ไม่ได้รู้จักกันก็ยังมีมาถามพี่เลยว่าวันนี้ซื้อตัวอะไร ให้บอกกันบ้าง พี่ก็บอกเขาไป เขาก็ซื้อตามพี่แล้วก็ถูกเหมือนพี่เขาก็เลยไปพูดกับคนอื่นต่อ จากนั้นพี่ก็เริ่มที่จะรู้จักคนเยอะขึ้น เนื่องจากเวลาที่พนักงานคนอื่นเข้ามาถามพี่ส่วนใหญ่เขาจะมาถามเป็นกลุ่มแล้วก็เข้ามาถามพี่ บางคนฝันก็จะไรก็ตามมาให้พี่ พี่ก็เลยดีไปตามที่พี่คิด บังเอิญพนักงานคนนั้นเขาก็ถูกเยอะเขาก็มีมาแบ่งเงินให้พี่บ้าง ตอนนี้พี่ก็

พอจะมีเงินเก็บจากการเล่นหวยสัตว์บ้างเล็กๆ น้อยๆ พี่ก็เก็บสะสมเอาไว้ และพี่ก็ยังเล่าให้ฟังต่อไปอีกว่า บางคนที่เขาเล่นแบบทุ่มๆ จนเป็นหนี้เป็นสินก็มีนะ แต่เขาก็มีเพื่อนๆ ที่เล่นหวยสัตว์ด้วยกันให้หยิบยืมบ้าง หวยสัตว์มันก็มีลักษณะเหมือนเครือข่าย ต่อกันไปเป็นทอดๆ โดยผ่านการสื่อสารจากการพูดคุยกัน คนนั้นรู้จักคนนี้ คนนี้รู้จักคนนั้น มันเชื่อมโยงกันไปเรื่อยๆ จนทำให้เกิดเป็นการปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกันและยังเกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอีกด้วย

“...ที่อยู่ฝ่ายผลิตสินค้า คนเล่นหวยสัตว์กันเยอะมาก แต่พี่ไม่เคยเล่นหรือ หวยสัตว์ พี่ก็เคยเห็นเวลาเพื่อนซื้อ แต่ก็จากที่เห็นเพื่อนพี่ที่เขาซื้อ รู้สึกว่าเขาจะรู้จักพนักงานในโรงงานเยอะนะ เยอะกว่าพี่อีก ทั้งที่พี่เข้าทำงานก่อนตั้ง 2 ปี เพื่อนพี่เขาเพิ่งเข้ามาทำงานปีที่แล้วเอง...”

พี่ใจ (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555

“...ในฝ่ายบุคคล ก็มีคนเล่นเหมือนกัน แต่พี่ไม่เล่น เพราะกลัวจะติดกลัวว่าเล่นแล้วต้องเล่นอีก พี่ต้องใช้ความพยายามและความอดทนสูงมากที่จะไม่เล่น เพราะคนที่เล่นมีเยอะกว่าคนที่ไม่เล่น แต่พี่คิดว่าหวยสัตว์ช่วยสร้างเครือข่ายให้กับพนักงานในโรงงานได้จริง เพราะพี่เคยเห็นคนที่เล่นหวยสัตว์ เขาก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกันดีถึงแม้ว่าจะทำงานคนละฝ่ายกัน ไม่ใช่ญาติพี่น้องกัน เขาก็ช่วยเหลือกัน...”

(พี่หนู่ย (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...พี่ชื่อเปิ้ล ทำงานอยู่ฝ่ายการตลาดพี่ไม่เคยเล่น เพราะไม่อยากลงทุน แต่พี่ก็คิดนะว่าตัวเองเสียเปรียบที่รู้จักคนน้อย บางครั้งเพื่อนเขาพูดเราก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง แต่หวยสัตว์ช่วยให้เพื่อนพี่มีแฟน ที่จริงพวกเขาไม่รู้จักรักกัน แต่มารู้จักกันเพราะเล่นหวยสัตว์นี่แหละ...”

(พี่เปิ้ล (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...พี่บอย อยู่ฝ่ายขนย้ายสินค้า พี่ไม่เล่นเลยหวยสัตว์ เพราะไม่มีเวลา แต่เพื่อนพี่ที่เล่นเขาก็รู้จักกับพนักงานฝ่ายอื่นๆ เห็นชวนกันไปตกปลา กัน บ่อยๆ หวยสัตว์มันก็ช่วยสร้างเครือข่ายทำให้เกิดความสัมพันธ์ในรูปแบบอื่น ที่นอกเหนือจากการเล่นหวยสัตว์เพียงอย่างเดียว...”

(พี่บอย (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า หวยสัตว์เป็นพื้นที่สร้างเครือข่ายทางสังคม เป็นสิ่งเชื่อมโยงให้คนที่เป็นญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และคนที่ไม่รู้จักกัน เข้ามารวมกลุ่มกัน และมีการปฏิสัมพันธ์กัน ส่งผลทำให้เกิดความสัมพันธ์ของพนักงานในโรงงาน ทั้งนี้เนื่องจากหวยสัตว์ ใช้เงินจำนวนไม่มากนักในการซื้อขาย จึงทำให้พนักงานในโรงงานส่วนใหญ่หันไปซื้อขายหวยสัตว์ จนเป็นที่นิยม และสามารถดำรงอยู่ได้ในโรงงาน นอกจากนี้ จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กับพนักงานทั่วไปที่ไม่ได้เล่นหวยสัตว์ พบว่า หวยสัตว์ ถ้ามองในแง่ดีก็ทำให้เกิดประโยชน์เหมือนกัน เพราะพนักงานจะได้มีการปฏิสังสรรค์ พูดคุย สนทนากันเร็วกว่าปกติ และยังส่งผลให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ หวยสัตว์เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายได้อย่างรวดเร็วโดยผ่านการพูดคุยกันปากต่อปาก ถึงแม้บางคนที่แพ้หวยแล้วพูดว่าไม่เล่นแล้วๆ ก็ยังต้องเล่นหากเห็นผู้อื่นเล่นหรือถูกชักชวนจากเพื่อน และยังทำให้เกิดความสัมพันธ์กันในรูปแบบอื่นที่นอกเหนือจากการเล่นหวยสัตว์เพียงอย่างเดียว ซึ่งส่งผลทำให้เกิดกิจกรรมต่างๆ และพนักงานเหล่านี้ยังบอกอีกว่า สาเหตุที่เขาไม่เล่นกลัวติด และดูพนักงานคนอื่นเล่นแล้วสนุกกว่า พวกเขายอมรับว่า เพื่อนๆ ที่เล่นหวยสัตว์ส่วนใหญ่จะรู้จักกันจากการเล่นหวยสัตว์ถึงแม้บางครั้งไม่รู้จักกันก็ยังพูดคุยกัน

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านหอยสัตว์ของ พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษา ศึกษาการต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านการเล่นหอยสัตว์ของพนักงานใน โรงงานอุตสาหกรรม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการวิจัยภาคสนาม โดยการบันทึกงานสนาม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลได้แก่ พนักงานที่เป็นผู้ซื้อและผู้ขายหอยสัตว์ ตลอดจนพนักงานผู้ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับหอยสัตว์ทั้งหมด 22 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการ จำแนกหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา แล้วนำมาสร้างข้อสรุปผลการวิจัย พบว่า

1. วิธีการต่อรองของพนักงานในพื้นที่การเล่นหอยสัตว์ในโรงงานอุตสาหกรรม แห่งหนึ่งของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีทั้งการปิดสมุดจด เดินเลี้ยวไปทางอื่น เก็บสมุดจด ไว้ในลิ้นชักเกอร์ จดใส่กระดาษแล้วพับใส่กางเกง ใช้โทรศัพท์โทรไปซื้อ ส่งข้อความทางโทรศัพท์ ใช้วิธีการพูดคุยที่เล่นที่จริงกลบเกลื่อนแต่ผู้ซื้อและผู้ขายจะรู้กัน เขียนใส่เศษกระดาษขยำแล้วนำไป ใส่ในมือผู้ขาย การกระซิบข้างหูผู้ขาย และหากกำลังพูดคุยเรื่องหอยสัตว์กันเมื่อหัวหน้ากำลังเดิน ผ่านก็จะหยุดคุยและทำเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น

ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้ซื้อและผู้ขายจะรู้กันใช้วิธีง่ายๆ เพราะโรงงานไม่ให้พนักงาน นำสิ่งของติดตัวเข้าไป พนักงานที่เป็นผู้ซื้อและผู้ขายจึงทำเท่าที่ทำได้และส่งสัญญาณที่รู้กันในกลุ่ม ซึ่งวิธีการเหล่านี้อยู่ภายใต้การต่อรองกับกฎระเบียบของโรงงาน และยังมี การต่อรองกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย รวมถึงมีการต่อรองในการสร้างพื้นที่ของการซื้อขายหอยสัตว์ ซึ่งพนักงานจำเป็นต้อง กระทำ เพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากการถูกควบคุม ภายใต้กฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบ ข้อบังคับ เนื่องจากในชีวิตประจำวันผู้คนจะต้องมีการปฏิสังสรรค์ทางสังคม อาจทำให้พบเจอกับการต่อรอง แข่งขัน และการควบคุมของอำนาจ การที่จะเข้าใจกลไกอำนาจและการต่อรองในสภาวะใหม่ จึงจำเป็นต้องให้ความสนใจกับเรื่องราวของชีวิตประจำวัน และเพื่อแสดงถึงการทำงานของ อูบาย

สื่อถึงการเบียดแทรกเข้าไปในพื้นที่ของอำนาจ การเอาตัวรอด หรือการลักลอบ เหล่านี้เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในสถานะที่สถานการณ์บังคับ

2. การสร้างเครือข่ายทางสังคมการเล่นหอยสัตว์ของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จะต้องอาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในระยะแรกเริ่ม โดยผู้ขายได้ใช้ความรู้จักมักคุ้นสนิทสนม ญาติพี่น้อง และความเป็นเพื่อนขายให้กับพนักงานในโรงงาน จากนั้นก็จะใช้การบอกต่อ โดยผ่านการสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างกัน และใช้หอยสัตว์เป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงให้พนักงานเข้ามารวมกลุ่มกัน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดเป็นการสร้างเครือข่ายหอยสัตว์ นอกจากนี้ พนักงานยังได้มีการปฏิสัมพันธ์กัน โดยผ่านการรวมกลุ่ม ซึ่งทำให้พนักงานมีความสนิทสนมกันเร็วกว่าปกติ และส่งผลให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ หอยสัตว์เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายได้อย่างรวดเร็ว โดยผ่านการพูดคุยกันปากต่อปาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย มีข้อค้นพบ ในวิธีการต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่าการต่อรองในการเล่นหอยสัตว์ของพนักงานในโรงงานเป็นลักษณะการใช้อุบายหรือใช้เทคนิค ไม่ว่าจะเป็นการปิดสมุดจด เดินเลี้ยวไปทางอื่น จดใส่กระดาษแล้วพับใส่กางเกง ใช้โทรศัพท์โทรไปซื้อ ส่งข้อความทางโทรศัพท์ ใช้วิธีการพูดคุยที่เล่นที่จริงกลบเกลื่อนแต่ผู้ซื้อและผู้ขายจะรู้กัน เขียนใส่เศษกระดาษขยำแล้วนำไปใส่ในมือผู้ขาย การกระซิบข้างหูผู้ขาย เป็นต้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะพนักงานที่เป็นผู้ซื้อและผู้ขายจะรู้กันโดยใช้วิธีง่ายๆ เพราะโรงงานไม่ให้พนักงานนำสิ่งของติดตัวเข้าไป พนักงานที่เป็นผู้ซื้อและผู้ขายจึงทำเท่าที่ทำได้ และส่งสัญญาณที่รู้กันในกลุ่ม เนื่องจากพนักงานต้องใช้ไหวพริบปฏิภาณที่จะอยู่รอด เพื่อแสดงถึงการทำงานของผู้ขาย สื่อถึงการเบียดแทรกเข้าไปในพื้นที่ของอำนาจ การเอาตัวรอด หรือการลักลอบ ซึ่งเป็นความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในสถานะที่สถานการณ์ซับซ้อน ภายใต้อุปสรรคข้อบังคับ ของโรงงานอุตสาหกรรม ในการที่จะลักลอบเล่นหอยสัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการต่อรองในชีวิตประจำวัน (the practice of everyday life) ของ มิเชล เดอ เซอร์โต (1985) ซึ่งได้กล่าวถึง ความสำคัญของชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องของการแย่งชิงและการต่อรอง เนื่องจากในชีวิตประจำวันผู้คนจะต้องมีการปฏิสังสรรค์ทางสังคม อาจทำให้พบเจอกับการต่อรอง แย่งชิง และการควบคุมของอำนาจ การที่จะเข้าใจกลไกอำนาจและการต่อรองในสถานะใหม่ จึงจำเป็นต้องให้

ความสนใจกับเรื่องราวของชีวิตประจำวัน และเพื่อแสดงถึงการทำงานของ อูบาย สื่อถึงการเบียดแทรกเข้าไปในพื้นที่ของอำนาจ การเอาตัวรอด หรือการลักลอบ เหล่านี้เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในสภาวะที่สถานการณ์บังคับ de Certeau เห็นว่าสิ่งมีชีวิตใช้ อูบาย แบบนี้ในการอยู่รอดในสถานการณ์ซับซ้อนมานานแล้ว เขายกตัวอย่างต้นไม้ หรือปลา ที่เปลี่ยนลักษณะภายนอกให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เช่นเดียวกันกับพนักงานที่เล่นหวยสัตว์ไม่ว่าจะเป็นผู้ขายหรือผู้ซื้อก็ต้องใช้วิธีการต่างๆ เพื่อเป็นการต่อรองกับกฎระเบียบของโรงงาน และเพื่อต้องการเอาตัวรอดจากสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ถ้าจะเปรียบเทียบกับการทำสงคราม strategy ก็คงจะหมายถึง การรบที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า ในขณะที่ tactic คือ การรบแบบเล่นตามเพลง ที่ไม่อาจกำหนดยุทธศาสตร์ที่แน่นอนลงไปได้ ขึ้นอยู่กับว่าการฉวยโอกาสได้เมื่อไหร่ (อ้างถึงใน ลลิตทิพย์ ก้องพานิชกุล, 2554)

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ชีวิตประจำวันตามแนวคิดของ เดอ แซร์โต พยายามที่จะเชื่อมโยงความหมายของชีวิตประจำวันเข้ากับสถานการณ์ เฉพาะช่วงเวลา เฉพาะบริบท เพื่อให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของอำนาจได้หลากหลายขึ้น ซึ่งเป็นวงจรความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เชื่อมโยงและมีส่วนกำหนดความหมายซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ การต่อรองในชีวิตประจำวัน ยังเป็นการกระทำของคนในชีวิตประจำวันที่มีลักษณะการกระทำไปโดยไม่ตระหนักหรือตั้งคำถามว่าจะไร้อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจ เป็นการกระทำที่เกิดจากความเคยชิน ซึ่งความเคยชินเป็นพฤติกรรมซ้ำๆ เป็นผลของการบ่มเพาะของค่านิยมของสังคม และเรากระทำไปโดยธรรมชาติ ไม่ได้ตั้งใจตั้งคำถามถึงกรอบเบื้องหลังของการกระทำนั้น จึงทำให้เราไม่ได้มองการกระทำของตนนอกกรอบคิดของสังคม อีกด้านหนึ่งของการกระทำช่วยสร้างความสะดวกสบายในการใช้ชีวิต เมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ใหม่ๆ เราจะดึงความเคยชินจากประสบการณ์เก่าออกมาใช้เป็นทุนในการรับมือจัดการ ตีความเหตุการณ์ใหม่ๆ

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ ไม้สนธิ (2544) ได้ศึกษาเรื่องการต่อรองอำนาจของผู้หญิงจากการนำเสนอเรือนร่างผ่านสื่อวิทยุไทย จากผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของภาพตัวแทนของเรือนร่างผู้หญิงในวิทยุ ที่ผ่านกระบวนการใส่รหัสและการต่อรองด้วยตัวผู้หญิงเอง สอดคล้องกับแนวคิดการต่อรองเพื่อกำหนดภาพตัวแทนคือ การกลับทิศทางเสียใหม่ การนำภาพบวกไปใส่แทนภาพลบ และการอยู่กับภาพตัวแทนนั้น แต่เปลี่ยนความหมายใหม่ อย่างไรก็ตาม ลักษณะของการต่อรองเพื่อให้ได้ภาพตัวแทนผ่านการนำเสนอเรือนร่างตามที่ผู้หญิงต้องการประกอบด้วยการต่อรองกับเจ้าของทุน การต่อรองในกระบวนการผลิต และการต่อรองกับสังคม ซึ่งการต่อรองยังอยู่ภายใต้กรอบจำกัดของทุนนิยมและปีศาจปิตุ้ย ในลักษณะที่นางแบบไม่มีโอกาสเลือกที่จะไม่ถ่าย หรือไม่มีนางแบบคนใดกล่าวคำหยาบคายที่บริโภคนภาพดังกล่าว ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้มีความสอดคล้องกับวิธีการต่อรองกับกฎระเบียบของพนักงานในพื้นที่การเล่น

ห่วยสัตัว เนื่องจากพนักงานบางคนอยู่ภายใต้การครอบงำทางความคิดและการใช้ความรู้จัก สนิทสนม หรือใช้ความเป็นเพื่อน โดยที่ไม่สามารถปฏิเสธได้ จึงทำให้พวกเขาต้องหาวิธีการต่างๆ เพื่อให้ตนเองอยู่รอดต่อกฎระเบียบของโรงงานบนพื้นที่ของการเล่นห่วยสัตัว

ในงานวิจัยของ ลลิตทิพย์ ก้องพานิชกุล (2554) ได้ศึกษาเรื่อง กล้องวงจรปิด : พื้นที่การต่อรองในโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ในเรื่องของการต่อรองมีวิธีที่แตกต่างกันออกไป โดยที่ครูซึ่งเป็นกลุ่มที่อ่อนแอกว่าหาช่องทางในการต่อรอง เพื่อให้มีอำนาจเหนือกว่าผู้บริหาร นักเรียน และผู้ปกครอง แม้จะเป็นเพียงระยะเวลาที่สั้นก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการต่อรองของพนักงานในโรงงานผ่านพื้นที่ของห่วยสัตัวเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ขายหรือผู้ซื้อ ก็ย่อมที่จะต้องหาช่องทางหลบหลีกหรือหลีกเลี่ยง เพื่อใช้ในการต่อรองกับกฎระเบียบของโรงงานเช่นกัน

ดังนั้น จากผลการวิจัยที่มีข้อค้นพบ ในวิธีการต่อรองของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผ่านพื้นที่ห่วยสัตัว ทำให้ทราบว่า ในแต่ละวันการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันของคนเรา จะต้องมีการต่อรองเกิดขึ้นอยู่เสมอ ไม่ว่าจะด้วยกลวิธี หรือกลยุทธ์ใดก็ตาม เพื่อทำให้ตนเองรอดพ้นจากการถูกควบคุม ภายใต้กฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบ ข้อบังคับ ของโรงงาน

2. จากผลการวิจัยพบว่า การสร้างเครือข่ายอยู่ในรูปแบบความสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับปฐมภูมิ และมีลักษณะคล้ายกับเครือข่ายชุมชน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากพนักงานที่เล่นห่วยสัตัวในโรงงานเริ่มจากการชักชวนผู้ที่มีความรู้จักมักคุ้น สนิทสนม และเป็นญาติพี่น้องกันมาก่อน เข้ามาเล่นห่วยสัตัวโดยผ่านการรวมกลุ่ม การสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการนิยามความหมายของเครือข่ายชุมชนจากสำนักส่งเสริมศักยภาพชุมชน (2547) ได้ให้ความหมายเครือข่ายชุมชนว่า กลุ่ม องค์กร หลายกลุ่มมารวมตัวกัน ประสานเชื่อมโยง สร้างความสัมพันธ์ ถักทอ สร้างสรรค์กิจกรรมบนพื้นฐานของความเอื้ออาทร เกิดพลังในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายทุกองค์กรและให้ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีความรู้สึกเป็น พวกเรา มีการติดต่อใกล้ชิดกันและเป็นไปโดยตรง มีความสนิทสนมใกล้ชิดเป็นการส่วนตัว มีการติดต่อกันเป็นระยะยาว กระทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ช่วยเหลือกัน ซึ่งช่วยให้สมาชิกมีความเมตตาธรรมรักใคร่กันอย่างพี่น้องเพื่อนฝูงโดยไม่มีอะไรแอบแฝง ทั้งนี้ เนื่องจากพนักงานได้มีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความ ต้องการปัจจัยบางอย่างเหมือนกัน โดยผ่านการรวมกลุ่ม การสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ระหว่างกัน ซึ่งพื้นที่จะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ขึ้นอยู่กับการเกาะกลุ่มกัน และพื้นที่ทางกายภาพไม่แน่นอนและจะเปลี่ยนแปลงไปตามพื้นที่ทางสังคม เช่น ใน โรงอาหาร ที่จอจรด ใต้ต้นไม้หรือที่เก้าอี้ม้าหินอ่อน สำหรับประเด็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมของห่วยสัตัวนั้น มีการสร้างเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์อันสืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบของเครือ

ญาติ ซึ่งมีสายใยความสัมพันธ์ในรูปแบบความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสนิทสนมกันทางสังคม ทำให้การติดต่อสื่อสารภายในเครือข่ายของหอยสัตว์เป็นไปในลักษณะที่มีการพึ่งพาและเอื้อเฟื้อต่อกันมากกว่าเครือข่ายแบบธุรกิจตามแนวคิดของ เสรี พงศ์พิศ (2548) ที่ได้สรุปแนวคิดเรื่องเครือข่ายนิยมแพร่หลาย เกิดขึ้นในภาคธุรกิจ เป็นการผูกมัดทางสังคมระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับปัจเจกบุคคลและระดับองค์กรตามกฎหมายที่訂ไว้ร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนไหลเวียนทรัพยากรข้อมูลข่าวสารและเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เป็นองค์กรแบบเครือข่าย ทำให้เกิดความร่วมมือทั้งภายในหน่วยงานและภายนอกหน่วยงานโดยใช้ปรัชญาการเสริมศักยภาพคนให้เข้มแข็ง ซึ่งจะแตกต่างกับเครือข่ายหอยสัตว์ เนื่องจากเครือข่ายหอยสัตว์จะเป็นเครือข่ายที่ไม่มีแบบแผน แต่เครือข่ายทางธุรกิจจะมีแบบแผนวางไว้

นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายทางสังคมของพนักงานผ่านพื้นที่หอยสัตว์ยังสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2547) ได้ให้นิยามความหมายของเครือข่ายทางสังคมว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย และให้เหตุผลว่าการสร้างเครือข่ายทางสังคมเกิดจากสถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน หลากหลาย และขยายตัว จนเกินความสามารถของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มที่จะดำเนินการแก้ไข และเครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือยุทธศาสตร์ในการสร้างพื้นที่ทางสังคม เพื่อให้เกิดเป็นการประสานผลประโยชน์เป็นไปอย่างเท่าเทียม จะเห็นได้ว่าเหตุผลสำคัญของการสร้างเครือข่ายทางสังคมคือ การมุ่งที่จะบรรลุเป้าหมายของปัจเจกบุคคล ซึ่งไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองโดยลำพัง แต่ต้องอาศัยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากร อันจะส่งผลให้สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย อันเป็นการประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และพระมหาสุทิตย์ อากาศโร ได้กล่าวว่า เครือข่ายแต่ละเครือข่ายต่างก็มีจุดเริ่มต้นหรือถูกสร้างมาได้ด้วยวิธีการต่างๆ กัน ซึ่งได้สรุปเป็นหลักๆ ไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้ง และเครือข่ายที่เกิดจากวิวัฒนาการในงานวิจัยชิ้นนี้สอดคล้องกับเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เนื่องจากเครือข่ายนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีความคิดตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกัน หรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน มารวมตัวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ประสพการณ์ ไปจนถึงร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า ในการดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิก อันเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มเอง เครือข่ายเช่นนี้ มักเกิดในพื้นที่ชุมชนที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มารวมกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรมก่อน ต่อเมื่อมีการเพิ่มขึ้นของสมาชิกมีการขยายพื้นที่ดำเนินการออกไป หรือมีการขยายเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์

ของกลุ่มมากขึ้น กลุ่มก็มักจะพัฒนาขึ้นมาเป็นเครือข่าย เพื่อให้เกิดความครอบคลุมต่อความต้องการของสมาชิก เครือข่ายเช่นนี้ มักมีเวลาการก่อร่างสร้างเครือขายนาน แต่เมื่อเกิดแล้ว ก็จะมีความเข้มแข็งยั่งยืน และมีแนวโน้มที่เครือข่ายจะขยายตัวเพิ่ม เมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อเริ่มก่อตั้ง ซึ่งตัวอย่างเครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายอินแปงที่จังหวัดสกลนคร เป็นเครือข่ายที่เริ่มต้นจากครอบครัว เพียงไม่กี่ครอบครัว ในการมุ่งปลดภาระหนี้สิน จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ได้เกิดการขยายเครือข่ายออกไปสู่หลายอำเภอ ในจังหวัดข้างเคียง และยังขยายวัตถุประสงค์ของเครือข่ายออกไปได้อีกหลายประการ

ในกระบวนการทำงานของเครือข่ายห้วยสัตว์ มีลักษณะการทำงานที่เชื่อมประสานจากประเด็นเล็กๆ แล้วขยายไปสู่การทำงานที่หลากหลายขึ้น โดยเป็นการขยายทั้งกิจกรรม พื้นที่ เป้าหมาย และการดำเนินการ กล่าวคือ เป็นกระบวนการทำงานที่ต่อยอดจากฐานงานเดิมที่กลุ่มเครือข่ายนั้นมีอยู่ และเป็นการแสวงหาแนวร่วมใหม่ เครือข่ายใหม่ ที่จะช่วยให้เครือข่ายนั้น ได้มีความรู้ ประสบการณ์ และมีพลังอำนาจในการต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ โดยเป็นการที่ทุกฝ่ายเข้ามาศึกษา เรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และพัฒนากิจกรรมร่วมกัน ตัวอย่างเช่น เครือข่ายวิฑูชุมชนในจังหวัดลำปาง ที่ได้สานต่อและดำเนินกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายการศึกษาของกลุ่มชมรมรักกลุ่มทิพย์ช้าง เครือข่ายสิ่งแวดล้อม เครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน และองค์กรประชาชนใน 13 อำเภอ ฯลฯ ร่วมกันจัดตั้งเป็น “องค์กรชุมชนคนลำปาง” ที่ได้ดำเนินการเพื่อพัฒนากิจกรรมการสื่อสารการพัฒนาชุมชน การเสริมสร้างการเรียนรู้ และกิจกรรมเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในจังหวัดลำปาง การเริ่มต้นจากจุดเล็กและขยายเป็นหน่วยใหญ่ดังกล่าว เป็นกระบวนการหนึ่งของการทำงานในเครือข่าย โดยเป็นทั้งขั้นตอนของการก่อตัวและกระบวนการทำงาน ซึ่งเครือข่ายที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีความเข้มแข็งนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการไม่มองข้ามในจุดเล็ก เริ่มต้นจากการทำงานในสิ่งที่รู้และเข้าใจแล้วค่อยๆ เชื่อมประสานกับองค์กรอื่น เครือข่ายอื่นในประเด็นกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งเป็นผลให้การทำงานของเครือข่ายนั้น มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่มากขึ้น และกระบวนการทำงานที่เชื่อมประสานของเครือข่ายในลักษณะนี้ เป็นการทำงานที่ควบคู่กันไปทั้งการทำงานในระดับพื้นที่และการสานต่อไปในระดับนโยบาย (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. 2547)

ในงานวิจัยของงานวิจัยของอริสา สโมสร (2554) ที่ศึกษาเรื่องการให้ความหมายและการสร้างเครือข่ายทางสังคมของห้วยใต้ดิน ได้กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายทางสังคมของห้วยใต้ดินช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีให้กับคนในชุมชน และยังเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับห้วยสัตว์ที่ทำให้พนักงานในโรงงานที่เล่นห้วยสัตว์เกิดความสามัคคี มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันนำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ ชัยณรงค์ พุกษากร (2540) ได้ศึกษาเรื่อง เครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในชุมชนชนบทภาคเหนือ พบว่า เครือข่าย

ความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ผลิตงานในชุมชนเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างลูกศิษย์ ความสัมพันธ์ทางความเป็นเครือญาติ ความสัมพันธ์ทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์ทางการซื้อขายสินค้ากัน ส่วนกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือระหว่างกลุ่มผู้ผลิตงาน หัตถกรรมในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือระหว่างกลุ่ม เป็นแบบไม่เป็นทางการ มีการพบปะพูดคุยกันเสมอ ไม่มีขั้นตอนที่ตายตัว และมีความแลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือกันในด้านต่างๆ ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับงานวิจัยชิ้นนี้ เนื่องจากการสร้างเครือข่ายของหอยสัตว์มีลักษณะแบบไม่เป็นทางการ ไม่มีรูปแบบหรือขั้นตอนที่เป็นแบบแผน และพนักงานในโรงงานที่เล่นหอยสัตว์ก็ยังสามารถพูดคุย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างกัน จนทำให้เกิดกิจกรรมอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการเล่นหอยสัตว์เพียงอย่างเดียว

จากผลการวิจัยที่มีข้อค้นพบ ในเรื่องของ การสร้างเครือข่ายของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผ่านพื้นที่หอยสัตว์ ทำให้ทราบถึงวิธีการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านการซื้อขายหอยสัตว์ รวมถึงกลไกการเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายทางสังคมของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผ่านหอยสัตว์ ซึ่งสามารถนำการสร้างเครือข่ายทางสังคมมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และนอกจากนี้ สามารถนำข้อมูลที่ได้ มาเป็นแนวทางในการวางกฎระเบียบ ข้อบังคับในภาคอุตสาหกรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งผ่านพื้นที่หอยสัตว์ จึงได้มีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัย พบว่า พนักงานใน โรงงานอุตสาหกรรมที่ศึกษาไม่เกรงกลัวกับกฎระเบียบของโรงงาน เพราะฉะนั้นทางโรงงานควรมีป้ายกฎระเบียบภายในโรงงานให้ชัดเจน เพื่อพนักงานจะได้ตระหนักถึงการกระทำความผิด และบทลงโทษที่เห็นจากป้ายได้ชัดเจน

1.2 ผลจากการวิจัย พบว่า การซื้อขายหอยสัตว์เป็นการสร้างเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนควรใช้กลวิธีนี้ไปสร้างเครือข่ายให้กับชุมชน และผู้บริหารของโรงงานควรที่จะดูแลคนเหล่านี้ให้มีสวัสดิการ รวมถึงควรมุ่งถึงค่าครองชีพ เพื่อให้คนเหล่านี้ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยใช้รูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งจะเกิดเป็นการรวมกลุ่มได้ดีกว่า

1.3 ผลจากการวิจัย พบว่า พนักงานบางคนต้องการเล่นหอยสัตว์เพื่อคลายเครียดและเพื่อความสนุกสนาน ดังนั้น โรงงานควรหากิจกรรมนันทนาการ เพื่อพนักงานจะได้เกิดการผ่อนคลายความเครียดจากงานที่ปฏิบัติ และเพื่อเป็นการเสริมสร้างความสนุกสนานให้แก่พนักงาน เช่น การจัดให้มีกิจกรรมวันเล่นกีฬา 1 วันต่อสัปดาห์ หรืออาจเสริมสร้างแรงจูงใจเพิ่มเติม โดยการมีของรางวัลให้สำหรับผู้ประพฤติตนดี เพื่อให้เกิดเป็นแบบอย่างที่ดีกับพนักงานคนอื่นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความเสี่ยงหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเล่นหอยสัตว์

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านพื้นที่หอยสัตว์ในภาคใต้ และภาคอื่นๆ ของประเทศไทย

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ไม้สนธิ. 2544. การต่อรองอำนาจของผู้หญิงจากการนำเสนอเรือนร่างผ่านสื่อนิยายสารไทย. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กลิ่น คงเหมือนเพชร. 2542. คิดอย่างฉลาดลุย บนวัฒนธรรมทางการเมืองของคนใต้. *วารสารทักษิณคดี* : 96-103.
- กรมการพัฒนาชุมชน. 2547. *เอกสารวิชาการการจัดการความรู้การพัฒนาชุมชน : องค์ความรู้การพัฒนาชุมชน ชุดที่ 1*. กรุงเทพฯ : บริษัท บีทีเอส เพรส จำกัด.
- เกิดถวา บุญปรการ. 2551. ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนป่าดงเบงขาร์ไทย – มาเลเซีย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาโทศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- แก้วตา สังขชาติ และคณะ. 2553. ปริศนาคำทายจากภูมิปัญญาสู่การพนันหอยสัตว์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านควน อำเภอลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา. โครงการตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2543. *การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : การพิมพ์ซัสเซส มีเดีย.
- ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์. 2536. *โครงสร้างและการเข้าถึงเครือข่ายเศรษฐกิจนอกระบบในชนบท*. กรุงเทพมหานคร : วิญญชน.
- คลังปัญญาไทย. 2550. *โรงงานอุตสาหกรรม*. <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php> (สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2555)
- ชยุต พิริยะฤทธิ์. 2550. กระบวนการเล่นหอยใต้ดิน : ศึกษากรณีจังหวัดหนึ่งในภาคใต้. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- ชัยณรงค์ พุกษากร. 2540. เครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในชุมชนภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. 2533. *การบริหารการพัฒนาชนบทเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชินสัค สุวรรณอัจฉริย. 2549. *เครือข่ายทางสังคม*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ชุมพล จันปุม. 2550. เครือข่ายชุมชน. ใน เอกสารประกอบการสอนโครงการมหาวิทยาลัยชีวิต
หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น, สำนักงาน
พัฒนาชุมชนอำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ. [http://life.cpru.ac.th/CUL/14%
20Community% 20networks.doc](http://life.cpru.ac.th/CUL/14%20Community%20networks.doc) (สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2555)
- ธวัชพงษ์ พิทักษ์. 2552. การใช้เครือข่ายทางสังคมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบจัดการเนื้อหา
ทางการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ, มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีสุรนารี.
- นฤมล นิราทร. 2543. *การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพฯ :
โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก.
- นิคมอุตสาหกรรมภาคใต้. 2550. *แผนที่นิคมอุตสาหกรรม*. [http://www.southern-ieat.com/TH/
map.aspx](http://www.southern-ieat.com/TH/map.aspx) (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)
- ปฏิบัติ เขียนและเรียบเรียง หวยเมืองไทย ความจำเป็นต้องมีหวย พ.ศ. 2546. *หนังสือพระราช
ประเพณีและประเพณีชาวบ้าน* โดย ประยูทธ สิทธิพันธ์. [http://www. bondinonline.
com/ forums/index.php?topic=200.0](http://www.bondinonline.com/forums/index.php?topic=200.0) (สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2554).
- ประทานพร วัจสุริยนันท์. 2546. เครือข่ายทางสังคมและการเรียนรู้ของผู้รับหมากก่อสร้างใน
ชุมชนชนบท. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ บัณฑิต
วิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประยูทธ สิทธิพันธ์. 2546. *หนังสือพระราชประเพณีและประเพณีชาวบ้าน*. [http://xn--
r3cqop8a3j.blogspot.com/2010/01/blog-post.html](http://xn--r3cqop8a3j.blogspot.com/2010/01/blog-post.html) (สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2555).
- พระมหาสุทนต์ อากาศโร. 2547. *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลาคม.
- พระราชบัญญัติบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2502*. 2552. [http://www.
bannjomyut.com/library/law/02/110.html](http://www.bannjomyut.com/library/law/02/110.html) (สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2555).
- พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535*. 2552. [http://www.acfs.go.th/km/download/act_factory_2535.
pdf](http://www.acfs.go.th/km/download/act_factory_2535.pdf) (สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2555).
- พัชระ คงพินิจบรรจง. 2552. ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อหวยเดือนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่.
การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง บัณฑิต
วิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พัชรคม พรหมบุตร. 2553. งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเล่นหอยได้ดินนั้กศึกษามหาวิทยาลัย
อุบลราชธานี. สาขาเศรษฐกิจพอเพียง คณะบริหารศาสตร์, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- พัทธา สายหู. 2540. *กลไกของสังคม*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พันธวัศ สัมพันธ์พานิช. 2552. *ภูมิศาสตร์อุตสาหกรรม*. http://www.eric.chula.ac.th/eric/course/doc/Geo_Fact_week2.pdf (สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2555).
- ภูริทัต ไชยเศรษฐ์. 2547. ชุมชนป้อมมหากาฬ : การสร้างและการต่อรองความหมายในพื้นที่ทาง
สังคม. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาชุมชน, มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- มงคล ทิงลำพง. 2552. บทบาทของเครือข่ายทางสังคมในกระบวนการก่อตั้งธุรกิจของ
ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชา
เทคโนโลยีการจัดการ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรมาธิราช. 2552. *เศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม*. <http://www.stou.ac.th/STOUonline/sec/60472.html>. (สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2555).
- รายงานสถานการณ์อุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา ปี 2550. 2550. กรุงเทพฯ : บริษัท โสมาภา อิน
ฟอร์เมชั่น เทคโนโลยี.
- ลลิลทิพย์ ก้องพานิชกุล. 2554. กล้องวงจรปิด : พื้นที่การต่อรองในโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ตาม
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลา
นครินทร์.
- ฤทัยรัตน์ เขียวสะอาด. 2552. ความผูกพันในองค์กรของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัด
สิงห์บุรี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการทั่วไป,
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- สังคีต พิริยะรังสรรค์. 2544. เศรษฐกิจการพนัน : ทางเลือกเชิงนโยบายศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์
การเมือง. คณะเศรษฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ้างถึงในเศรษฐกิจการพนันที่
ผิดกฎหมาย : นัยต่อเศรษฐกิจการเมืองไทย. <http://www.midambell.net/ekonomiz/2003q1/article2003jan30p3.htm> (สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2555).
- สันติ บางอ้อ. 2540. “การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงาน”. *Productivity World*. 2(10) :
39 - 40.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเศรษฐกิจนอกระบบ. ในเอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. วันที่ 24 มิถุนายน 2547.
- สำนักส่งเสริมและพัฒนาศกยภาพชุมชน. 2547. เอกสารแนวคิด แนวทางและกรณีตัวอย่างการดำเนินงานศูนย์ประสานงานของเครือข่ายองค์กรชุมชน. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน.
- สุธาริน คุณผล. 2550. ชีวิตประจำวัน. *รัฐศาสตร์สาร*. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น. 125-126.
- สุมาลี โดกทอง. 2549. การให้ความหมายและการต่อรองในชีวิตคู่ของหญิงรักหญิง. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสตรีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสรี พงศ์พิศ. 2548. ความเรียงวิชาการเรื่อง เครือข่าย. <http://www.phongphit.com/content/view/84/2> (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2555).
- _____. 2548. เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาชนเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- อัญชลิตา สุวรรณะชญ. ปฏิบัติการของชีวิตประจำวัน. ในท่าพระจันทร์สหวิทยาการปริทัศน์ รวมบทความและข้อเขียนของนักศึกษาโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. พุทธที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2554. http://tpir53.blogspot.com/2011/03/blog-post_23.html (สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2555).
- Boissevain, Jeremy. 1974. *Friends of Friends : Network, Manipulators and Coalitions*. Oxford : Basil Blackwell.
- Boyd, D. M. and Ellison, N. B. 2008. *Social Network Sites : Definition, History, and Scholarship*. *Journal of Computer-Mediated Communication* 13 (2008) : 210–230.
- Bruce, Steve; and Yearley, Steven. 2006. *The SAGE Dictionary of Sociology*. London : SAGE Publication Ltd.
- Greve, A. and Salaff, J. W. 2003. *Social networks and entrepreneurship*. *Journal of Entrepreneurship Theory and Practice*. 28(1) : 1 – 22.
- Kilduff, Martin; and Tsai, Wenpin. 2003. *Social Networks and Organizations*. London : SAGE Publication Ltd.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Parkhe A. "Strategic Alliance Structuring : A Game Theoretic and Transaction Cost Examination of Interfirm Cooperation", *Academy of Management Journal*. 36(4) : 794-829; August, 1993.
- Rendall, Steven. (trans.). de Certeau, Michel. (1984). *The Practice of Everyday Life*. Berkeley, CA : University of California Press.

บุคลากรกรม (ต่อ)

- พี่เขาวัว (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ สัมภาษณ์วันที่ 24 สิงหาคม 2555
ณ โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่เล็ก (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ สัมภาษณ์วันที่ 24 สิงหาคม 2555
ณ โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่วรรณ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ สัมภาษณ์วันที่ 24 สิงหาคม 2555
ณ โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่วิทย์ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ สัมภาษณ์วันที่ 25 สิงหาคม 2555
ณ โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่ศักดิ์ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ สัมภาษณ์วันที่ 25 สิงหาคม 2555
ณ โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่หนึ่ง (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ สัมภาษณ์วันที่ 24 สิงหาคม 2555
ณ โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่นุ้ย (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ สัมภาษณ์วันที่ 1 กรกฎาคม 2555
ณ โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่อ้อย (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ สัมภาษณ์วันที่ 12 พฤษภาคม,
9 มิถุนายน, 24 สิงหาคม 2555 ณ โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่
จังหวัด สงขลา

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แนวทางการสัมภาษณ์

แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ขาย

1. ชื่อ นามสกุล

.....

2. หน้าที่ที่รับผิดชอบ

.....

.....

3. รายได้ภายในครอบครัว

.....

.....

4. นำหอยสัตว์เข้ามาภายในโรงงานได้อย่างไร

.....

.....

.....

5. มีวิธีการต่อรองกับกฎระเบียบของโรงงานและผู้ซื้อในการขายหอยสัตว์ภายในโรงงานอย่างไร

.....

.....

.....

.....

6. มีวิธีการสร้างเครือข่ายลูกค้าในการขายหอยสัตว์อย่างไร

.....

.....

.....

.....

แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ซื้อหอยสัตว์

1. ชื่อ นามสกุล

.....

2. หน้าที่รับผิดชอบ

.....

.....

3. รายได้ภายในครอบครัว

.....

.....

4. ทำไมจึงเล่นหอยสัตว์

.....

.....

5. ซื้อวันละกี่ครั้ง ครั้งละกี่บาท เคยได้เงินจากการเล่นหอยสัตว์หรือไม่

.....

.....

6. มีวิธีการต่อรองกับกฎระเบียบของโรงงานและผู้ขายในการซื้อหอยสัตว์ภายในโรงงาน
อย่างไร

.....

.....

.....

.....

7. วิธีการสร้างเครือข่ายการซื้อหอยสัตว์ภายในโรงงาน

.....

.....

.....

.....

แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับหอยสัตว์

1. ชื่อ นามสกุล

.....

2. หน้าที่ที่รับผิดชอบ

.....

.....

3. กลวิธีการต่อรองกับกฎระเบียบของพนักงานที่เล่นหอยสัตว์เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. วิธีการสร้างเครือข่ายของพนักงานที่เล่นหอยสัตว์เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

กฎระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

หมวด 8

วินัยและโทษทางวินัย

1. วัตถุประสงค์ บริษัทฯ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในหมวดนี้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1.1 เพื่อเป็นแนวทางของผู้บังคับบัญชาในการพิจารณา ส่งเสริม แก้ไข หรือปรับปรุงความประพฤติของผู้บังคับบัญชา

1.2 เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อพนักงานในเรื่องวินัยในการปฏิบัติของบริษัทฯ

1.3 เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับวินัย อันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของพนักงานและบริษัทฯ

1.4 เป็นส่วนช่วยส่งเสริมให้การดำเนินกิจการของบริษัทฯ บรรลุถึงวัตถุประสงค์ด้วยความมีระเบียบ เป็นธรรม ถูกต้องตามกฎหมายและก่อให้เกิดความสงบสุขในการทำงานร่วมกัน

2. นโยบาย บริษัทฯ ได้วางนโยบายในเรื่องวินัยของพนักงานไว้ดังนี้

2.1 ผู้บังคับบัญชาจะต้องพยายามป้องกันมิให้เกิดปัญหาในการลงโทษทางวินัย ด้วยการใช้หลักเกณฑ์การบริหารบุคคล หรือการปกครองที่ดี

2.2 ตามปกติแล้วการดำเนินการลงโทษทางวินัยจะเป็นขั้นตอน เพื่อให้พนักงานได้มีโอกาสปรับปรุงตนเอง นอกเสียจากความผิดนั้นมีลักษณะร้ายแรง

3. วินัยพนักงาน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน พนักงานจะต้องปฏิบัติตามระเบียบดังต่อไปนี้

3.1 วินัยทั่วไป

3.1.1 ประพฤติตนเป็นพลเมืองดีอยู่ในระเบียบและกฎเกณฑ์ของสังคมไม่ประพฤตชั่ว กระทำหรือร่วมกันกระทำการใด ๆ อันเป็นการผิดกฎหมายของบ้านเมืองทั้งในและนอกบริเวณบริษัทฯ

3.1.2 เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา

3.1.3 ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของบริษัทฯ ที่กำหนดไว้โดยเคร่งครัด

3.1.4 แจ้งการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของตนเองให้บริษัทฯ ทราบในกรณี เปลี่ยนชื่อ/นามสกุล ที่อยู่อาศัย สมรส/หย่าร้าง มีบุตร บุคคลในครอบครัวเสียชีวิต เปลี่ยนบัตร ประจำตัวประชาชน ทั้งนี้ภายในเจ็ดวันนับจากวันที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละกรณี

3.1.5 รักษาความสะอาด ไม่ทิ้งสิ่งของหรือสิ่งปฏิกูลใดๆ นอกภาชนะที่ บริษัทฯ จัดไว้

3.1.6 ช่วยกันดูแลประหยัดการใช้วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้พลังงานและ สิ่งอื่นๆ ให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุด

3.1.7 ไม่มาทำงานสาย ไม่กลับก่อนเวลา หรือไม่ลาหยุดงานโดยไม่มีเหตุ อันสมควร หรือเป็นการพำเพ็ญ

3.1.8 ไม่ช่วยเหลือ สนับสนุน ชักจูง รู้เห็นเป็นใจ หรือเพิกเฉยต่อการกระทำ ความผิดของพนักงานอื่น

3.1.9 ห้ามรับจ้างทำงานให้ผู้อื่นหรือดำเนินธุรกิจใดๆ อันอาจเป็นผล กระทบกระเทือนเวลาทำงานหรือกิจการของบริษัทฯ

3.1.10 ห้ามนำสิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ หรือผลิตภัณฑ์ของบริษัทฯ ไปใช้ ประโยชน์ส่วนตัวหรือใช้เพื่อการอื่น ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับกิจการของบริษัทฯ โดยไม่ได้รับอนุญาต

3.1.11 ไม่ประพฤติตนหรือกระทำการใดๆ ให้บริษัทฯ เสื่อมเสียชื่อเสียงหรือ อาจได้รับความเสียหาย

3.1.12 ระมัดระวังดูแลรักษาสิ่งของหรือทรัพย์สินของบริษัทฯ และต้องแจ้ง ให้ผู้บังคับบัญชาทราบเมื่อทำสิ่งของหรือทรัพย์สินของบริษัทฯ เสียหายหรือสูญหาย

3.1.13 ห้ามปิดประกาศ โฆษณา จิตเขียนข้อความ แจกใบปลิว เผยแพร่ เอกสาร หรือ สิ่งตีพิมพ์ใดๆ ในบริเวณของบริษัทฯ โดยมิได้รับอนุญาต รวมทั้งการปลด ทำลาย จิต เขียน เพิ่มเติมเอกสาร ประกาศ หรือคำสั่งใดๆ ของบริษัทฯ ด้วย

3.1.14 ไม่เปิดเผยข้อมูล หรือปกปิดข้อเท็จจริงอันอาจเป็นเหตุให้บริษัทฯ ได้รับความเสียหาย

3.1.15 ไม่คู่มั่นหรือหมิ่นประมาทบุคคลอื่น หรือเหยียดหยามผู้บังคับบัญชา หรือลูกค้า หรือผู้มาติดต่อ หรือกระทำการอื่น ๆ ที่เป็นการอันไม่สมควร

3.1.16 หากพนักงานหญิงตั้งครรภ์ให้แจ้งต่อผู้บังคับบัญชาเป็นลายลักษณ์ อักษร

3.1.17 พนักงานพิเศษ ไม่ยอมรับการตรวจโรคและตรวจสุขภาพโดยไม่มี เหตุผลอันสมควร

3.2 ระเบียบการเข้าหรือออกบริเวณบริษัทฯ

3.2.1 พนักงานที่บริษัทฯ กำหนดให้บันทึกเวลาทำงาน ต้องบันทึกเวลาด้วยตนเอง ทุกครั้งเมื่อเข้าทำงาน เลิกงาน และ/หรือ ตามระเบียบที่บริษัทฯ กำหนดห้ามบันทึกเวลาแทนผู้อื่น หรือรู้เห็นเป็นใจให้ผู้อื่นบันทึกเวลาให้

3.2.2 พนักงานที่เข้ามาในบริเวณของบริษัทฯ ต้องแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย

3.2.3 พนักงานที่จะออกจากสถานที่ทำงานในระหว่างเวลาทำงาน และเวลาพักของตนเอง ไม่ว่าจะกรณีใดต้องปฏิบัติตามระเบียบที่บริษัทฯ กำหนดทุกครั้ง และในกรณีที่เป็นการออกจากบริษัทฯ โดยไม่กลับมาอีกให้บันทึกเวลาด้วย

3.2.4 ต้องแสดงบัตรประจำตัวพนักงานต่อยามรักษาการณ์เมื่อผ่านเข้าบริษัทฯ หรือเมื่อยามรักษาการณ์ขอให้แสดง

3.2.5 นอกจากการทำงานตามหน้าที่ ห้ามเข้ามาหรืออยู่ภายในสถานที่ทำงาน โดยไม่ได้รับอนุญาต

3.2.6 การนำสิ่งของหรือทรัพย์สินของบริษัทฯ ออกจากบริษัทฯ ไม่ว่าจะกรณีใดก็ตามจะต้องแสดงใบอนุญาตนำสิ่งของหรือทรัพย์สินที่จะนำออกนั้นต่อยามรักษาการณ์ต้องให้ยามรักษาการณ์ตรวจสอบสิ่งของที่นำติดตัวเข้ามา หรือเมื่อออกจากบริษัทฯ

3.2.7 ไม่ใช่เวลาทำงานต้อนรับ หรือการพบปะผู้มาเยือนในธุรกิจส่วนตัวหากจำเป็น ต้องได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาก่อน และให้ใช้สถานที่ตามที่บริษัทฯ จัดไว้ โดยใช้เวลาเท่าที่จำเป็น

3.2.8 ห้ามนำกรพ่นเข้ามาภายในบริษัทฯ

3.2.9 ห้ามนำสัตว์เลี้ยงใด ๆ เข้ามาในบริเวณบริษัทฯ

3.2.10 ห้ามนำเข้าหรือใช้เสพ หรือมีไว้ครอบครองซึ่งอาวุธ ยาเสพติด สิ่งมีนเมา หรือสิ่งที่มีผิดกฎหมายภายในบริเวณบริษัทฯ

3.2.11 ห้ามพนักงานที่อยู่ในลักษณะมีนเมาเข้ามาภายในบริษัทฯ

3.3 การมาทำงาน

3.3.1 พนักงานต้องมาทำงานอย่างปกติและสม่ำเสมอตามวันเวลาทำงานที่บริษัทฯ กำหนด

3.3.2 พนักงานต้องปฏิบัติตามระเบียบในเรื่องการลงเวลาเข้าและออกงานโดยเคร่งครัด

3.3.3 พนักงานต้องปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการลา หรือการหยุดงานโดยเคร่งครัด

3.3.4 พนักงานต้องปฏิบัติตามกำหนดการและเวลาในเรื่องการเข้าทำงาน การออกไปและการกลับเข้ามาในการปฏิบัติงานนอกบริษัทฯ และการเลิกงาน

3.3.5 พนักงานห้ามทำบัตรบันทึกเวลาชำรุด สูญหาย หรือแก้ไขข้อความใด ๆ

3.4 การปฏิบัติหน้าที่

3.4.1 พนักงานต้องปฏิบัติตามคำสั่ง เมื่อบริษัทฯ มีคำสั่งให้โยกย้ายพนักงานไปประจำหน่วยงานใดไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือเป็นการถาวร

3.4.2 พนักงานต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตและขยันหมั่นเพียร

3.4.3 พนักงานต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจ สุขุมรอบคอบ และด้วยความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ

3.4.4 พนักงานต้องใช้เวลาในการทำงานทั้งหมดของตนให้เป็นประโยชน์ต่องานตามหน้าที่

3.4.5 พนักงานต้องไม่ทำงานให้กับบุคคลหรือองค์กรอื่นใด อันอาจกระทบต่อการทำงานให้แก่บริษัทฯ ทั้งนี้ไม่ว่าจะได้รับค่าจ้างหรือผลประโยชน์ตอบแทนหรือไม่

3.4.6 พนักงานต้องไม่เล่นการพนัน เสพสุรา หรือยาเสพติด หรืออยู่ในอาการมึนเมาภายในบริเวณบริษัทฯ หรือขณะปฏิบัติหน้าที่

3.4.7 ห้ามพนักงานปิดประกาศ นัดพบ ประชุม อภิปรายภายในบริษัทฯ รวมทั้งจำหน่ายแจกเอกสารภายในบริษัทฯ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากกรรมการผู้จัดการ

3.4.8 ห้ามนำบุคคลภายนอกเข้ามาภายในบริเวณบริษัทฯ โดยไม่ได้รับอนุญาต

3.4.9 ห้ามสูบบุหรี่ภายในบริเวณบริษัทฯ เว้นแต่สถานที่ที่บริษัทฯ กำหนดไว้

3.4.10 ห้ามฝ่าฝืนระเบียบการแต่งชุดทำงาน

3.4.11 ห้ามใช้เครื่องมือ เครื่องจักร โดยไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง

3.4.12 ห้ามรับประทานอาหาร หรือของขบเคี้ยวในเวลาทำงาน

3.4.13 ห้ามละทิ้งหน้าที่ หรือขาดงาน

3.4.14 ห้ามทำประการอื่นอันไม่สมควรแก่การปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ลู่วงไปโดยถูกต้องและสุจริต

3.4.15 พนักงานจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ หรือความรับผิดชอบตามที่ผู้บังคับบัญชา กำหนด

3.4.16 พนักงานจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ในกรณีที่เลื่อน ตำแหน่ง โยกย้าย หรือการมอบหมายงาน

3.4.17 พนักงานจะต้องพึงรักษาสุขภาพของตน ให้พร้อมที่จะทำงานให้กับ บริษัทฯ

3.4.18 พนักงานจะต้องปฏิบัติตามระเบียบของพนักงานรักษาความปลอดภัย

3.4.19 พนักงานจะต้องปฏิบัติตามที่ผู้บังคับบัญชากำหนด วิธีการใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการทำงาน

3.4.20 พนักงานจะต้องสวมใส่หรือใช้อุปกรณ์ความปลอดภัยและสุขอนามัย

3.4.21 กรณีที่พนักงานแสดงเจตนาที่จะทำงานล่วงเวลา หรือทำงานในวันหยุด แล้วแต่กรณีแต่ไม่มาปฏิบัติงานนั้นโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร และส่งผลให้บริษัทฯ ได้รับความเสียหาย บริษัทฯ อาจพิจารณาโทษทางวินัยตามข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน

3.5 การรักษาความลับของบริษัทฯ

3.5.1 พนักงานจะต้องรักษาความลับของลูกค้าของบริษัทฯ และพนักงานอื่น หรือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับบริษัทฯ

3.5.2 พนักงานต้องรักษาความลับและชื่อเสียงของบริษัทฯ

3.5.3 พนักงานต้องไม่เปิดเผยค่าจ้างหรือเงินเดือน อัตราการขึ้นเงินเดือนของตนเองหรือของผู้อื่นจะโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม ทำให้พนักงานผู้ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องได้ทราบ

3.6 การรักษาผลประโยชน์ของบริษัทฯ

3.6.1 พนักงานต้องไม่เข้าไปเกี่ยวข้องในการประกอบธุรกิจอื่นใด อันอาจมีผลกระทบต่อกระเทือนถึงประโยชน์ของบริษัทฯ หรือเป็นการแข่งขันกับบริษัทฯ

3.6.2 พนักงานต้องไม่ปฏิบัติสิ่งใดอันเป็นการขัดต่อผลประโยชน์ของบริษัทฯ ไม่ว่าทางตรงและทางอ้อม

3.6.3 พนักงานต้องรักษาและเสริมสร้างชื่อเสียงอันดีงามของบริษัทฯ

3.6.4 พนักงานต้องรักษาผลประโยชน์ของบริษัทฯ โดยถือเสมือนว่าเป็นผลประโยชน์ของตนเอง

3.7 การใช้และการระวังรักษาทรัพย์สินของบริษัทฯ

3.7.1 พนักงานต้องไม่สูบบุหรี่ หรือก่อให้เกิดประกายไฟในสถานที่ซึ่งเก็บวัตถุไวไฟหรือวัตถุซึ่งเป็นเชื้อเพลิงภายในบริเวณบริษัทฯ หรือขณะปฏิบัติหน้าที่ ยกเว้นสถานที่ซึ่งจัดไว้ให้

3.7.2 พนักงานต้องไม่นำอุปกรณ์ทรัพย์สินของบริษัทฯ ไปใช้นอกเหนือจากการทำงานให้แก่บริษัทฯ

3.7.3 พนักงานต้องระวังทรัพย์สินของบริษัทฯ มิให้สูญหายหรือถูกทำลายไป แม้จะไม่ใช่น้ำที่โดยตรงของตน

3.7.4 พนักงานต้องศึกษา และทำความเข้าใจถึงวิธีการใช้ และคำแนะนำในด้านความปลอดภัยของทรัพย์สินของบริษัทฯ ก่อนที่จะใช้เสมอ

3.7.5 พนักงานต้องใช้ และบำรุงรักษาทรัพย์สินของบริษัทฯ เสมือนบุคคลทั่วไปพึงใช้และบำรุงรักษาทรัพย์สินของตนเอง

3.7.6 พนักงานต้องปฏิบัติตามคำสั่ง หรือระเบียบเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน

3.8 ความซื่อสัตย์สุจริต

3.8.1 พนักงานต้องไม่เปลี่ยนแปลง ปลอม แก้ไข ตัดทอน หรือทำลายเอกสารต่าง ๆ ของบริษัทฯ หรือเอกสารที่มีการเกี่ยวข้องกับระหว่างบริษัทฯ กับพนักงาน โดยไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะกระทำการดังกล่าว

3.8.2 พนักงานต้องแจ้งข้อมูลส่วนตัวของตนตามที่บริษัทฯ ต้องการแก่บริษัทฯ ตามความเป็นจริงและถ้าข้อมูลที่ได้แจ้งไว้แล้ว ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงไม่ว่าด้วยเหตุผลใด พนักงานต้องรายงานข้อมูลที่ถูกต้องให้บริษัทฯ ทราบโดยเร็วที่สุด

3.8.3 พนักงานต้องให้ความร่วมมือกับบริษัทฯ ในการสอบสวนเรื่องราวต่าง ๆ ที่บริษัทฯ ต้องการ และในการร่วมมือดังกล่าวพนักงานจะต้องกระทำการต่าง ๆ ด้วยความสุจริต

3.8.4 พนักงานต้องไม่อาศัยอำนาจหน้าที่ หรือโอกาสในการทำงานกับบริษัทฯ เพื่อแสวงหาประโยชน์ใด ๆ อันขัดต่อจรรยาบรรณวิชาชีพของตน ระเบียบประเพณีในการทำงาน กฎหมาย หรือข้อตกลงผลประโยชน์ของบริษัทฯ

3.8.5 พนักงานต้องไม่แจ้งข้อความเท็จหรือลาป่วยเท็จต่อผู้บังคับบัญชาหรือบริษัทฯ

3.8.6 พนักงานต้องยินยอมให้ยามรักษาการณ์ของบริษัทฯ ตรวจสอบกรณีที่เกิดความสงสัยว่าจะมีสิ่งของที่ผิดกฎหมาย หรือได้มาจากการกระทำผิดกฎหมาย หรืออาวุธอยู่ในตัวพนักงาน

3.8.7 พนักงานต้องไม่ปกปิด หรือบิดเบือนความจริงเพื่อให้มาซึ่งประโยชน์ของตนและผู้อื่น

3.8.8 พนักงานต้องไม่แจ้งหรือให้ข้อความอันเป็นเท็จต่อผู้บังคับบัญชา

3.8.9 พนักงานต้องรักษาไว้ซึ่งงานในหน้าที่ในลักษณะสร้างเสริม หรือรักษาไว้ซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และไม่จงใจหรือเจตนาปฏิบัติงานให้ล่าช้า

3.8.10 พนักงานจะต้องบริการลูกค้าเต็มความสามารถ หรือจะต้องรักษาผลประโยชน์ของบริษัทฯ อย่างสูงสุด

3.9 ความประพฤติ

3.9.1 พนักงานต้องไม่ทำการทะเลาะวิวาท หรือใช้กำลังประทุษร้ายซึ่งกันและกันในบริเวณบริษัทฯ ความในข้อนี้หมายความว่ารวมถึงสถานที่อื่น เมื่อบริษัทฯ จัดงานหรือมีงานนอกสถานที่บริษัทฯ หรือในขณะที่ทำงานนอกสถานที่และรถรับ-ส่ง

3.9.2 พนักงานต้องเป็นผู้ตรงต่อเวลาในการนัดหมายอันเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน

3.9.3 พนักงานต้องใช้จ่ายเงินทองที่เหมาะสมกับสถานภาพทางการเงินของตน โดยไม่ปล่อยให้ตนเองมีหนี้สินล้นพ้นตัว

3.9.4 พนักงานต้องไม่พกอาวุธ หรือครอบครองสิ่งผิดกฎหมายเข้ามาภายในบริษัทฯ หรือในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่

3.9.5 พนักงานต้องประพฤติตนให้อยู่ในศีลธรรมอันดี หรือไม่ประพฤติชั่วร้ายอย่างร้ายแรงทั้งในและนอกบริเวณบริษัทฯ

3.9.6 พนักงานต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งอันชอบธรรมของผู้บังคับบัญชา หรือบริษัทฯ ทั้งคำสั่งด้วยวาจาโดยลักษณะอักษร และการสื่อข้อความอื่น ๆ

3.9.7 พนักงานต้องเป็นผู้มีสัมมาคารวะ ไม่พูดจาไม่สุภาพ ก้าวร้าว หรือแสดงข้อความหรือแสดงกิริยาอาการเป็นการส่อเสียด เหยียดหยาม ประนาม หรือดูหมิ่นพนักงานอื่น หรือผู้บังคับบัญชา

3.9.8 พนักงานต้องไม่ยุยง ส่งเสริม หรือสนับสนุนให้เกิดการแตกแยกความสามัคคี การทะเลาะวิวาท หรือการทำร้ายร่างกายในหมู่พนักงานของบริษัทฯ หรือระหว่างพนักงานของบริษัทฯ กับบุคคลภายนอก

3.9.9 พนักงานต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการผิดกฎหมายที่มีโทษทางอาญาโดยเจตนาถึงแม้ว่าจะไม่ถูกดำเนินคดีก็ตาม เช่น เล่นการพนัน

3.9.10 พนักงานต้องไม่เล่นการพนันในบริเวณบริษัทฯ หรือในบริเวณบ้านพักของบริษัทฯ ไม่ว่าจะเป็นเวลาทำงานหรือนอกเวลาทำงานก็ตาม หรือห้ามเล่นการพนันในขณะปฏิบัติหน้าที่ไม่ว่าในหรือนอกสถานที่ทำงาน หรือส่งเสริมให้มีการเล่นการพนัน หรือมีหนี้สินจากการเล่นการพนัน หรือถูกจับกุมเนื่องจากเล่นการพนันในสถานที่ทำงาน

3.9.11 พนักงานต้องไม่กระทำการล่วงเกินทางเพศซึ่งกันและกันในเวลาทำงาน หรือในสถานที่ทำงาน หรือในบริเวณบ้านพักของบริษัทฯ หรือบนรถรับ - ส่งพนักงาน

4. บทลงโทษ

วินัยของพนักงานตามที่ระบุนานี้พนักงานมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และอนุโลมบังคับใช้ถึงบ้านพักหรือรถรับ - ส่ง พนักงานด้วย ถ้าพนักงานผู้ใดปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติใด ๆ อันถือว่าการฝ่าฝืนวินัยดังกล่าวจะต้องถูกพิจารณาลงโทษทางวินัยตามลักษณะแห่งความผิด หรือความหนักเบาของการกระทำผิด หรือร้ายแรงเกิดขึ้น การลงโทษจะเป็นไปตามข้อหนึ่งข้อใด หรือหลายข้อรวมกันก็ได้ตามบทลงโทษทางวินัยบริษัทฯ กำหนดบทลงโทษทางวินัยไว้ 5 ประการดังนี้

- 4.1 การตักเตือนด้วยวาจา โดยบันทึกเป็นหนังสือไว้เป็นหลักฐาน
- 4.2 การตักเตือนเป็นหนังสือ
- 4.3 ลดตำแหน่ง
- 4.4 พักงานโดยไม่จ่ายค่าจ้าง และไม่จ่ายสวัสดิการ
- 4.5 การเลิกจ้างโดยไม่จ่ายค่าชดเชย

5. การเลิกจ้างโดยไม่จ่ายค่าชดเชย ผู้มีอำนาจลงโทษมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาพนักงานผู้กระทำผิด ดังนี้

- 5.1 ทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดอาญาโดยเจตนาแก่บริษัทฯ
- 5.2 จงใจทำให้บริษัทฯ ได้รับความเสียหาย
- 5.3 ประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้บริษัทฯ ได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง

5.4 ฝ่ายยื่นข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน หรือระเบียบ หรือคำสั่งของบริษัทฯ อันชอบด้วยกฎหมายและเป็นธรรม และบริษัทฯ ได้ตัดเตือนเป็นหนังสือแล้ว เว้นแต่กรณีที่ร้ายแรง นายจ้างไม่จำเป็นต้องตัดเตือน หนังสือเตือนให้มีผลบังคับได้ไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่ ลูกจ้างได้กระทำผิด

5.5 ละทิ้งหน้าที่เป็นเวลาสามวันทำงานติดต่อกัน ไม่ว่าจะมิวันหยุดคั่นหรือไม่ก็ตาม โดยไม่มีเหตุอันสมควร

5.6 ได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

6. ในกรณีที่พนักงานทำผิดวินัย บริษัทฯ จะมีคำสั่งพักงานระหว่างสอบสวนเป็นหนังสือโดยระบุนสาเหตุความผิด และกำหนดระยะเวลาพักงานเพื่อสอบสวนได้ไม่เกินเจ็ดวัน โดยจะแจ้งให้พนักงานทราบก่อนพักงานในระหว่างการพักงาน บริษัทฯ จะจ่ายเงินให้แก่พนักงานตามอัตราที่กำหนดไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบของค่าจ้างในวันทำงานเมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้น แล้วปรากฏว่าพนักงานไม่มีความผิด บริษัทฯ จะจ่ายค่าจ้างให้แก่พนักงานเท่ากับร้อยละห้าสิบของค่าจ้างในวันทำงานนับแต่วันที่พนักงานถูกสั่งพักงานพร้อมด้วยดอกเบี้ยร้อยละห้าต่อปี

7. ทางบริษัทฯ ขอสงวนสิทธิ์ที่จะเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมกฎระเบียบข้อบังคับในการทำงานของบริษัทฯ เพื่อความเหมาะสม ตามสภาพของสถานการณ์ภายนอก โดยบริษัทฯ จะปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายแรงงาน

8. ผู้มีอำนาจพิจารณาและดำเนินการลงโทษทางวินัย คือ กรรมการผู้จัดการ หรือผู้บังคับบัญชา แต่ละแผนกเป็นผู้ลงโทษ หรือ บุคคลที่ได้รับการมอบหมาย

ภาคผนวก ค

เอกสารเกี่ยวกับหน่วยสัตว์

1. ตัวสัตว์ทั้ง 36 ชนิด พร้อมหมายเลขกำกับไว้หน้าตัวสัตว์

1 ปลาเงิน	13 ช้าง	25 เขี้ยว
2 หอย	14 แมวป่า	26 พญานาค
3 ห่าน	15 หนู	27 เต่า
4 นกยูง	16 ผึ้ง	28 ไก่
5 สิงโต	17 นกยาง	29 ปลาไหล
6 เสือ	18 แมวทอง	30 ปลาทอง
7 หมู	19 ผีเสื้อ	31 กุ้ง
8 กระต่าย	20 ตะขาบ	32 งู
9 วัว	21 นกแอ่น(นกนางแอ่น)	33 แมงมุม
10 เรือ	22 นกพิราบ	34 กวางทอง
11 หมา	23 ลิง	35 แพะ
12 ม้า	24 กบ	36 มูสิง (ชะมด)

2. คู่ของสัตว์แต่ละชนิด

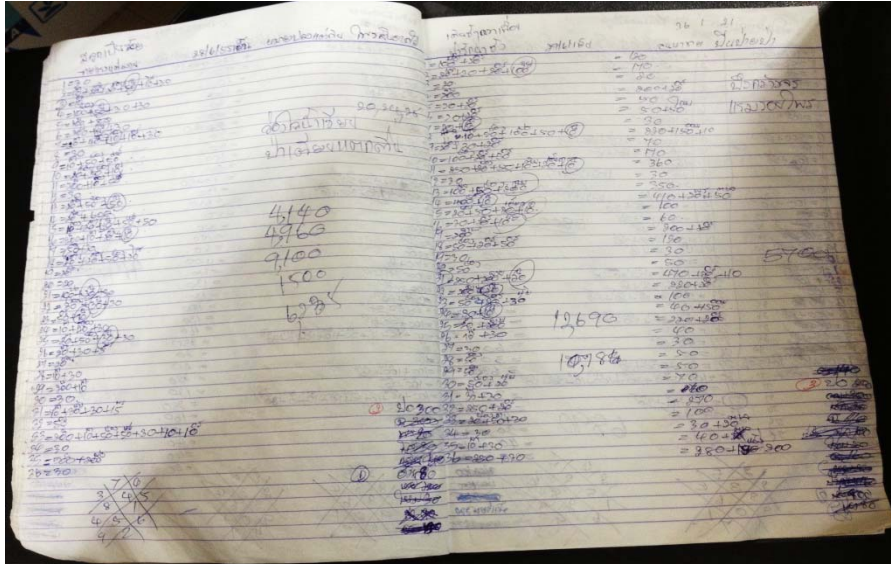
1 ปลาเงิน	คู่กับ	5 สิงโต	20 ตะขาบ	คู่กับ	8 กระจ่าง
2 หอย	คู่กับ	16 ผึ้ง	21 นกแอ่น	คู่กับ	22 นกพิราบ
3 ห่าน	คู่กับ	32 งู	22 นกพิราบ	คู่กับ	21 นกแอ่น
4 นกยูง	คู่กับ	12 ม้า	23 ลิง	คู่กับ	30 ปลาทอง
5 สิงโต	คู่กับ	1 ปลาเงิน	24 กบ	คู่กับ	7 หมู
6 เสือ	คู่กับ	17 นกยาง	25 เขี้ยว	คู่กับ	35 แพะ
7 หมู	คู่กับ	24 กบ	26 พญานาค	คู่กับ	31 กุ้ง
8 กระจ่าง	คู่กับ	20 ตะขาบ	27 เต่า	คู่กับ	19 ผีเสื้อ
9 วัว	คู่กับ	33 แมงมุม	28 ไก่	คู่กับ	29 ปลาไหล
10 เรือ	คู่กับ	18 แมวทอง	29 ปลาไหล	คู่กับ	28 ไก่
11 หมา	คู่กับ	15 หนู	30 ปลาทอง	คู่กับ	23 ลิง
12 ม้า	คู่กับ	4 นกยูง	31 กุ้ง	คู่กับ	26 พญานาค
13 ช้าง	คู่กับ	14 แมวป่า	32 งู	คู่กับ	3 ห่าน
15 หนู	คู่กับ	11 หมา	33 แมงมุม	คู่กับ	9 วัว
16 ผึ้ง	คู่กับ	2 หอย	34 กวางทอง	คู่กับ	36 มูตัง
17 นกยาง	คู่กับ	6 เสือ	35 แพะ	คู่กับ	25 เขี้ยว
18 แมวทอง	คู่กับ	10 เรือ	36 มูตัง	คู่กับ	34 กวางทอง

3. ตัวอย่างคำใบ้ของหอยสังข์

คำใบ้	มีพวกพัก รักที่อยู่	คำตอบ	หมายเลข 1 ปลาเงิน
คำใบ้	โคลนตมจมกาย เวียนว่ายวาริ	คำตอบ	หมายเลข 2 หอย
คำใบ้	รำเรียงแรมไพร ชอบใจวาริ	คำตอบ	หมายเลข 3 ห่าน
คำใบ้	ในไพรว่อง หมายปองชน	คำตอบ	หมายเลข 4 นกยูง
คำใบ้	ฟังป่าหากิน วารินแรมรอน	คำตอบ	หมายเลข 5 สิงโต
คำใบ้	วารินวนกิน ไพรถิ่นอาศัย	คำตอบ	หมายเลข 6 เสือ
คำใบ้	ขอไปไกล ยามภัยมา	คำตอบ	หมายเลข 7 หมู
คำใบ้	เที่ยวทุกถิ่น กินอยู่ป่า	คำตอบ	หมายเลข 8 กระจ่าง
คำใบ้	อยู่พนา ชอบพาคู่	คำตอบ	หมายเลข 9 วัว
คำใบ้	น้ำไหลหลากหลาย เวียนวนวาริ	คำตอบ	หมายเลข 10 เรือ
คำใบ้	มีหัวจាំที่ มีดีเขาอยู่	คำตอบ	หมายเลข 11 หมา
คำใบ้	เที่ยวอยู่คอน นอนตามดง	คำตอบ	หมายเลข 12 ม้า
คำใบ้	จำทางเดิน เพลินในไพร	คำตอบ	หมายเลข 13 ช้าง
คำใบ้	มีอยู่ทุกที่ พงพีอาศัย	คำตอบ	หมายเลข 14 แมวป่า
คำใบ้	ไปไวว่อง ท่องเที่ยวป่า	คำตอบ	หมายเลข 15 หนู
คำใบ้	อยู่จាំที่ มีอยู่ทั่ว	คำตอบ	หมายเลข 16 ผึ้ง
คำใบ้	พบเพียงพัก รักนที	คำตอบ	หมายเลข 17 นกยาง
คำใบ้	กินก่อนนอน ร้อนไม่ชอบ	คำตอบ	หมายเลข 18 แมวทอง
คำใบ้	แอบขอนนอน ดงคอนดิน	คำตอบ	หมายเลข 19 ผีเสื้อ
คำใบ้	ในป่าอยู่ รู้หลบหลีก	คำตอบ	หมายเลข 20 ตะขาบ
คำใบ้	ว่องไวล่องชล เวียนวนอยู่ป่า	คำตอบ	หมายเลข 21 นกแอ่น
คำใบ้	สอนลูกกิน ถิ่นป่านอน	คำตอบ	หมายเลข 22 นกพิราบ
คำใบ้	ในพงพี มีอยู่ทั่ว	คำตอบ	หมายเลข 23 ลิง
คำใบ้	ผ่านพุ่มพัก รักวาริ	คำตอบ	หมายเลข 24 กบ
คำใบ้	กินอยู่ไว ไปได้เร็ว	คำตอบ	หมายเลข 25 เขี้ยว

คำใบ้	วทวนเวียนไพร ว่องไวยารี	คำตอบ	หมายเลข 26 พญานาค
คำใบ้	รำเริงเพิงพัก ฐักรักรักรมรอน	คำตอบ	หมายเลข 27 เต่า
คำใบ้	อยู่ป่าหากิน ทุกถิ่นไปถึง	คำตอบ	หมายเลข 28 ไก่
คำใบ้	ผอมพีพิ้งไพร ว่องไวยารี	คำตอบ	หมายเลข 29 ปลาไหล
คำใบ้	รักับคู่ อยู่บายใจ	คำตอบ	หมายเลข 30 ปลาทอง
คำใบ้	ไวย่องเวียนวัง ป่าบั้งนิงบาย	คำตอบ	หมายเลข 31 กุ้ง
คำใบ้	เที่ยวทนวนกิน ทุกถิ่นอาศัย	คำตอบ	หมายเลข 32 งู
คำใบ้	รู้กลัวตาย ปีนป่าอยู่	คำตอบ	หมายเลข 33 แมงมุม
คำใบ้	ก้มหน้ากิน ถิ่นป่าอยู่	คำตอบ	หมายเลข 34 กวางทอง
คำใบ้	มีเนื้อหนัง ยังอยู่ป่า	คำตอบ	หมายเลข 35 แพะ
คำใบ้	รู้พาดน วนหากิน	คำตอบ	หมายเลข 36 มูฮั้ง

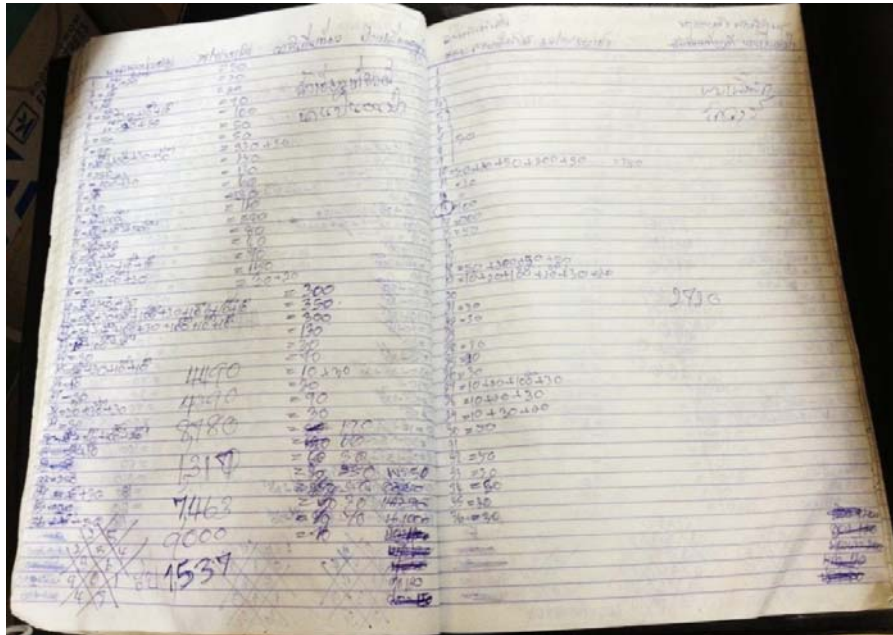
4. ภาพประกอบสมุดจดหวยสัตว์และเอกสารที่ใช้ในการเล่นหวยสัตว์



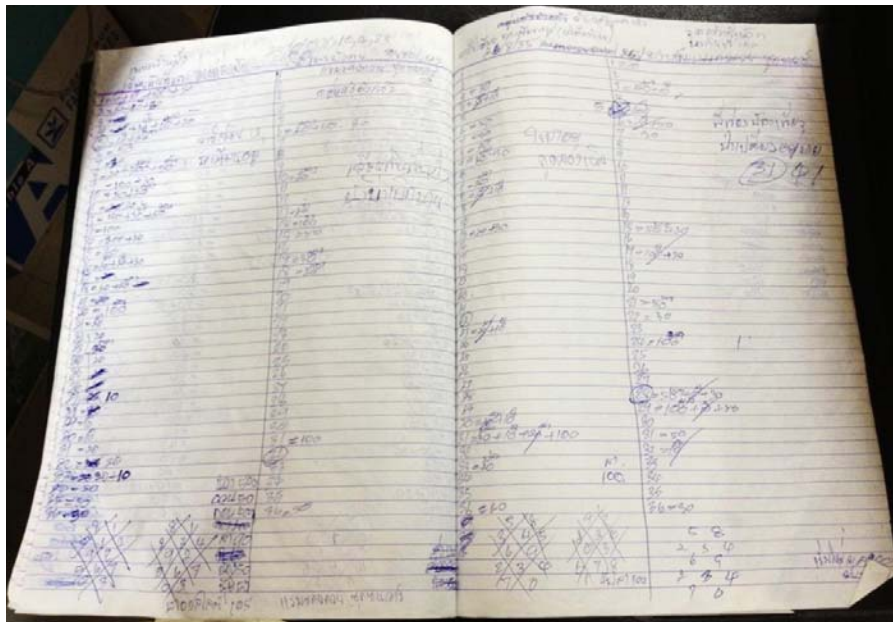
ภาพประกอบ 11 สมุดจดหวยสัตว์ทั้งตอนเช้าและตอนเย็นในวันที่ 26 มิถุนายน 2555



ภาพประกอบ 12 สมุดจดหวยสัตว์ทั้งตอนเช้าและตอนเย็นในวันที่ 11 กรกฎาคม 2555



ภาพประกอบ 13 สมุดจดหวยสัตว์ทั้งตอนเช้าและตอนเย็นในวันที่ 27 กรกฎาคม 2555



ภาพประกอบ 14 สมุดจดหวยสัตว์ทั้งตอนเช้าและตอนเย็นในวันที่ 26 สิงหาคม 2555

เลขประจำวัน						
วันเดือน	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์
16-20	4-22	29-34	17-24	34-37	23-26	1-18
17-19	23-27	28-17	33-20	10-21	23-25	34-17
18-6	25-26	20-12	22-30	17-21	13-19	29-7
19-23	29-1	2-32	8-4	7-15	7-15	23-13
19-23	10-13	18-16	18-16	29-13	16-29	27-31
22-12	10-24	15-28	10-28	9-35	10-33	30-28
23	21	21	18	22	31	19
24	14-15	8-11	8-11	16-21	9-11	32-11
				18	29	ขง
				19	36	ข
		8	3	7	14	ข
		22	33	1	29	ข
	5	26	1	13	32	ข
21	3	8	13	34	6	ข
	8	18	30	32	34	ข
	13	19	20	21	23	ข
	26	27	28	29	30	ข
	4	17	21	22	25	ข
10	15	19	26	28	33	ข
10	11	13	15	15	16	ข
	24	23	15	11	1	ข

ภาพประกอบ 17 ตารางเลขประจำวันที่ใช้เปรียบเทียบกับหมายเลขของตัวสัตว์

083-65...
175

ตั้ง กับ วิ และ เรือทุกหนี่ หอมเกาะเรือ บ้านพระวิมละ ออกตัว วิ่ง (เงิน, ทอง, นาค)
 1. ได้ออกเนอริใหญ่ ให้ชื่อ 3 ใน 3 ของเบอร์แล้วนั้น ได้ออกเลข สิงโต โห่ชื่อ 18, 14 และให้ระวิงพระคุณพระ 36
 2. ได้ออกเลขมา 12, 13, 26, 11, 15 หรือ 28, 36 2 ถ้า 25, 35 มาแล้ว 9, 33 จะตามมา หมวยหมักจะออก 28, 18
 3. ที่ 21, 22 ออก ให้ไม้ 28, 29, 12, 4 ได้เลข หมวยหมักในทวีจร 6, 5, 33 ได้ออก 18, 14 แล้ว 1, 5 จะจบ
 4. พระจันทร์ 8, 16 นำมีพระจันทร์ 21, 22 ให้มีมา 34 21 เมวแล้วอวก ได้ออกสูง 1, 5 แล้วไม้ค่า 36, 1
 5. ได้ออก 9, 33 ให้ไม้ชื่อ 6 ได้ออก 6 ให้ชื่อพระหรี 21 พนมัย 13, 14, 1, 5, 3, 32 โหรี 28, 29, 11, 15, 7, 24
 6. เบ็ด, โห, หมู 3, 28, 7 ถ้า 36 มาแล้วให้ไม้ 33 ได้เลข ได้เห็นตัญ งเห็นนมโห 28, 15, 4 ปากหมา 14, 18, 13, 33
 7. เบียด 13, 14, 1, 5, 3, 32

วิสันพันธุ 19, 8, 2, 12, 31, 35, 23, 29
 เกาะกลุ่ม 31, 15, 24
 ตัวเดียวกัน 19, 18-13, 30-30, 33-6, 28
 เชือกินหมา 6, 11
 เรือทุกหอม 10, 2
 มั่งคั่งกินโห 36, 28

วิธากลณี 10, 16
 ของนางวิธ 2, 10

0 9 2 6
 6 0 7 8
 1 3 4 8

8 11 8 5
 16 11 35
 10 18

ภาพประกอบ 18 คำนกลอนที่ใช้ทองเวลาจะซื้อหอยสัตว์

เลขที่	ชื่อพนักงาน	ตำแหน่ง	เงินเดือน	รวม
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45

ภาพประกอบ 21 โยขหายของพนักงานที่เล่นหวยสัตว์

เลขที่	ชื่อพนักงาน	ตำแหน่ง	เงินเดือน	รวม
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45

ภาพประกอบ 22 โยขหายของพนักงานที่เล่นหวยสัตว์

สมหมาย	สุกขมาศ (เรณู)	23	
พรวิมล	วชิรวิภา (อินท)	24	9
อนทยา	ปิ่นเพ็ญ	30	30
เลื่อนเพ็ญ	ปิ่นประไพ	23	
	พรวิมล	4	
บอชงดา	พรวิมล	4	
ปิ่นประไพ	ตนาหาชง	6	
	โรคนวดมนต์	2	
	งาม	21	
	ประจักษ์	13	
ปิ่นประไพ	ตงตง	6	
ตมตม	ปิ่นประไพ	12	
พรวิมล	ปิ่นประไพ (มาศ)	24	
อนทยา	ปิ่นประไพ (มาศ)	14	
ปิ่นประไพ	ปิ่นประไพ (มาศ)	4	
เข้ามาเต็ม	พรวิมล	31	
มาศ	ปิ่นประไพ	19	
พรวิมล	ปิ่นประไพ		
มาศ	ปิ่นประไพ	13	
มาศ	ปิ่นประไพ	14	
มาศ	ปิ่นประไพ	25	
มาศ	ปิ่นประไพ	1	

ภาพประกอบ 23 โยขวยของพนักงานที่เล่นหอยสัตว์

รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	24	(มาศ)
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	15	(ปิ่น)
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	1	
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	15	
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	14	
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	16	
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	15	
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	13	
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	15	
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	16	
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	10	
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	14	
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	12	
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	5	
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	7	
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	12	
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ		
รัตนประไพ	ปิ่นประไพ	11	

ภาพประกอบ 24 โยขวยของพนักงานที่เล่นหอยสัตว์

ภาคผนวก ง

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

บทนำ

ปัจจุบันเศรษฐกิจนอกระบบเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากสำหรับประเทศไทย เนื่องจากมีบทบาทอย่างสำคัญในการขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไม่น้อยกว่าเศรษฐกิจในระบบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547) จากการศึกษากิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบพบว่า เศรษฐกิจการพนันเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจนอกระบบ ซึ่งเศรษฐกิจการพนันที่ผิดกฎหมายมีขนาดใหญ่กว่าเศรษฐกิจการพนันที่ถูกกฎหมายทั้งในแง่ของจำนวนประชากรและขนาดของวงเงินที่เกี่ยวข้อง การพนันที่มีผู้นิยมเล่นในปี พ.ศ.2544 มีไม่น้อยกว่า 15 ประเภท จำนวนผู้เล่นการพนันทุกประเภทรวมกันเท่ากับ 83 ล้านคน (คนหนึ่งอาจเลือกเล่นการพนันได้มากกว่า 1 ประเภท) การพนันที่มีผู้นิยมเล่นมากที่สุดเรียงตามลำดับของจำนวนประชากรที่เข้าไปเกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) หวยใต้ดิน 23.7 ล้านคน 2) สลากกินแบ่งรัฐบาล 21.2 ล้านคน 3) หวยออสมิน 7.8 ล้านคน 4) การพนันในบ่อน 4.2 ล้านคน 5) หวย ธ.ก.ส. 36 ล้านคน 6) หวยหุ้น 2.0 ล้านคน 7) การพนันฟุตบอล 2.0 ล้านคน 8) กีฬาพื้นบ้าน 1.3 ล้านคน 9) มวยหรือมวยตู้ 8.1 แสนคน 10) จับยี่กี 2.6 แสนคน 11) หวยบิงปอง 2.3 แสนคน 12) ม้าแข่ง 8.0 หมื่นคน 13) การพนันอินเทอร์เน็ต 3.6 หมื่นคน 14) สลากจากต่างประเทศ 1.8 หมื่นคน และ 15) การพนันประเภทอื่นๆ ที่เหลือรวมกัน 2.9 แสนคน นอกจากนี้ จากการสำรวจขนาดของวงเงินกิจกรรมการพนันที่มีผู้นิยมเล่นมากที่สุด 7 ประเภท ในปี พ.ศ.2544 เรียงตามลำดับได้ดังต่อไปนี้คือ 1) การพนันในบ่อน 113,958 ล้านบาท 2) หวยใต้ดิน 92,073 ล้านบาท 3) การพนันฟุตบอล 51,085 ล้านบาท 4) สลากกินแบ่งรัฐบาล 38,700 ล้านบาท 5) หวยหุ้น 16,156 ล้านบาท 6) หวยออสมิน 9,341 ล้านบาท และ 7) หวย ธ.ก.ส. 3,471 ล้านบาท (สังคิด พิริยะรังสรรค์, 2544)

หวย เป็นการเสี่ยงทายประเภทหนึ่ง ที่รู้จักกันมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งเผยแพร่มาจากกลุ่มคนจีน เริ่มจากการเล่นโดยทายเป็นอักษรจีน ต่อมาเมื่อแพร่ระบาดสู่คนไทยจึงออกหวยเป็นอักษรไทย มีชื่อเรียกว่า หวย ก ข ในรัชกาลที่ 3 ต่อมาในสมัยของรัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริที่จะยกเลิกการเล่นพนัน แต่เนื่องจากอาการหวยเป็นรายได้หลักที่สำคัญมาก จึงได้ทรงยกเลิกการบ่อนเบี้ยก่อน และค่อยมีการยกเลิกอาการหวยในสมัยรัชกาลที่ 6 แต่ขณะเดียวกันในสมัยของ รัชกาลที่ 5 ได้มีการออกล็อตเตอรี่ขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อหารายได้บำรุงการกุศลและได้มีการออกล็อตเตอรี่ในวาระพิเศษอีกหลายครั้ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อบำรุงสาธารณกุศล จนกระทั่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 รัฐบาลได้ให้มีการออกล็อตเตอรี่เป็นประจำ จากนั้นในปี พ.ศ.2482 จึงได้มีการจัดตั้งสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลขึ้น โดยให้มีการออกล็อตเตอรี่เป็นประจำ ดังนั้นการเล่นหวยจึงได้เปลี่ยนมาใช้เลขท้ายของล็อตเตอรี่ เป็นการออกหวยแทนหวย ก ข แบบเดิม ซึ่งรูปแบบการเล่นหวยดังกล่าวได้กลายมาเป็นรูปแบบของหวยใต้ดินและหวยสัตว์ในปัจจุบัน “หวย” จึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย แต่ไม่ว่าหวยจะถูกมองไปในรูปแบบใด ก็คงยังเป็นที่ยอมรับกันในสังคมมาโดยตลอดตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน (พัชรคม พรหมบุตร, 2553) การเล่นหวย ซึ่งมีพัฒนาการอยู่ในสังคมไทยกว่าร้อยปี ได้พัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทางสังคม และวัฒนธรรมของคนไทย จะเห็นได้ชัดเจนจากกระบวนการหาตัวเลขนำโชคที่จะใช้แทงในแต่ละงวด ผู้เล่นอาจจะได้จากการตีความจากความฝันของตนเอง การเกิดเหตุการณ์ผิดปกติในชุมชนเช่นมีคนที่ถูกงูกัดเสียชีวิต การเกิดอุบัติเหตุ มีเด็กเกิดใหม่ ทะเบียนรถที่เพิ่งซื้อใหม่ หรือกระทั่งการขอจากพระหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น ซึ่งการได้ตัวเลขจากเหตุการณ์เหล่านี้จะต้องผ่านการตีความ เกิดพฤติกรรมแปลกเปลี่ยนความคิด และช่วยกันตีความในกลุ่มผู้เล่นหวย (ชยุต พิริยะฤทธิ์, 2550)

ปัจจุบัน “หวยสัตว์” เป็นการระดมทุนประเภทหนึ่งที่มีผู้นิยมเล่นกันอย่างแพร่หลาย มีการเล่นโดยการนำเอาสัตว์ชนิดต่างๆ มาตัดแปลงจากตัวเลข 0 – 9 เป็นตัวปริศนาเสี่ยงทายแทนตัวเลข และมีสัตว์ที่นำมา

เป็นตัวหายทั้งหมด 36 ชนิด ส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์ที่รู้จักกันดี เช่น หมู หมา แมว นก รวมถึงยังมีสัตว์อีกบางชนิดที่ไม่มีอยู่ในชีวิตจริง เช่น แมวทอง กวางทอง พญานาค ฯลฯ และหอยสัตว์จะมีกำหนดออกวันละ 2 ครั้ง เข้าหนึ่งครั้งและเป็นอีกหนึ่งครั้ง จึงทำให้ผู้ที่ชอบในเรื่องของการเลี้ยงโชคเกิดความสนใจกันเป็นจำนวนมาก

จากการสำรวจงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า หอยได้ดำเนินการสร้างเครือข่ายทางสังคม ซึ่งทำมาหาสู่ด้วยอากาศโร (2547) ได้กล่าวถึงเครือข่ายทางสังคมไว้ว่า เป็นความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งหอยสัตว์ มีลักษณะเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีความคิดตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกัน หรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน มารวมตัวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ไปจนถึงร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า เครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างก็มีจุดเริ่มต้นหรือถูกสร้างมาได้ด้วยวิธีการต่างๆ กัน ซึ่งได้สรุปเป็นหลักๆ ไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้ 1. เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ เครือข่ายนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีความคิดตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกัน หรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน มารวมตัวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ไปจนถึงร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า ในการดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิก อันเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มเอง เครือข่ายเช่นนี้ มักเกิดในพื้นที่ชุมชนที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มารวมกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรมก่อน ต่อเมื่อมีการเพิ่มขึ้นของสมาชิกมีการขยายพื้นที่ดำเนินการออกไป หรือมีการขยายเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของกลุ่มมากขึ้น กลุ่มก็มักจะพัฒนาขึ้นมาเป็นเครือข่าย เพื่อให้เกิดความครอบคลุมต่อความต้องการของสมาชิก เครือข่ายเช่นนี้ มักมีเวลาการก่อร่างสร้างเครือข่ายนาน แต่เมื่อเกิดแล้ว ก็จะมีความเข้มแข็งยั่งยืน และมีแนวโน้มที่เครือข่ายจะขยายตัวเพิ่ม เมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อเริ่มก่อตั้ง ซึ่งตัวอย่างเครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายอินแปงที่จังหวัดสกลนคร เป็นเครือข่ายที่เริ่มต้นจากครอบครัว เพียงไม่กี่ครอบครัว ในการมุ่งปลดภาระหนี้สิน จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ได้เกิดการขยายเครือข่ายออกไปสู่หลายอำเภอ ในจังหวัดข้างเคียง และยังขยายวัตถุประสงค์ของเครือข่ายออกไปได้อีกหลายประการ 2. เครือข่ายจัดตั้งมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับนโยบาย หรือการดำเนินงาน ของภาครัฐอยู่เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ก็เป็นไปตามแนวคิดเดิมที่อาศัยกลไกของรัฐผลักดันให้เกิดรูปธรรมของงานโดยเร็ว และโดยมากเข้าไว้ก่อน ภาคีสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่าย มิได้มีพื้นฐาน ความต้องการ ความคิด ความเข้าใจที่ตรงกันมาก่อน การรวมตัวกัน จึงเป็นลักษณะชั่วคราวชั่วคราว เป็นการเฉพาะกิจ ไม่มี ความต่อเนื่อง และมักจะจางหายไปที่สุด ยกเว้นว่าเครือข่ายจะได้รับการชี้แนะที่ดี อย่างที่ควร จนสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายที่แท้จริงได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มจะยังคงรักษาสถาบันภาพเครือข่ายไว้ได้ แต่แนวโน้มเครือข่ายก็มักจะลดขนาดลง เมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อเริ่มก่อตั้ง 3. เครือข่ายวิวัฒนาการเป็นอีกรูปแบบการกำเนิดเครือข่าย ที่มีได้เป็นไปโดยธรรมชาติแต่แรกเริ่ม และก็มีได้ถูกจัดตั้งโดยตรง แต่จะเป็นไปในลักษณะของกระบวนการพัฒนา ผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กร มารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆ ในการที่จะสนับสนุนกัน และเรียนรู้ไปด้วยกันก่อน โดยอาจจะยังมีได้มีเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ ร่วมเฉพาะใดๆ อย่างชัดเจนนัก หรือในอีกลักษณะหนึ่ง ถูกจุดประกายความคิดจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟัง หรือการได้ไปเห็นเครือข่ายอื่นๆ แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกัน สร้างพันธะสัญญา เป็นเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือพัฒนาตนเองบ้าง เครือข่ายที่ว่านี้ แม้ว่าจะมิได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงแต่แรก แต่ถ้าหากสมาชิกมีความตั้งใจจริง ที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี ได้รับการกระตุ้น สามารถร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนได้ โดยสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกแล้ว เครือข่ายนี้ก็จะสามารถพัฒนา

ตนเองต่อไป จนสร้างเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง เหมือนเครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติได้เช่นเดียวกัน เครือข่ายวิวัฒนาการที่กำลังพัฒนาตนเองอยู่ในขณะนี้ มีตัวอย่างมากมาย เช่น เครือข่ายประชาคมหมู่บ้าน เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น (พระมหาสุทนต์ อากาศโร, 2547) จึงทำให้มีการเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายได้อย่างเหนียวแน่นและช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีให้กับคนในชุมชน และยังเป็นที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับหอยสังข์

งานวิจัยของ ชยุต พิริยะฤทธิ์ (2550) ได้ศึกษากระบวนการเล่นหอยไต่ดิน ที่ศึกษาระดับจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ สะท้อนถึงกระบวนการให้เกิดการเล่นหอยไต่ดินเพื่อนำผลการศึกษาวិจัยไปเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการเล่นหอยไต่ดินของประชาชน ซึ่งพบว่า กระบวนการเล่นหอยของประชาชน ประกอบด้วย การซื้อหอย การขายหอย ส่วนเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการเล่นหอยของประชาชนคือ เงื่อนไขด้านเศรษฐกิจ โดยภาวะเศรษฐกิจที่ไม่ดี คนจะเล่นกันมากขึ้น เงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมคือ สิ่งแวดล้อมที่บ้านหรือที่ทำงาน ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่บ้าน ได้แก่ คนในครอบครัว หากบุคคลในครอบครัวมีการซื้อหอยเป็นประจำหรือภายในบ้านมีคนขายหอยสมาชิกภายในครอบครัว เงื่อนไขจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ที่มีการรับสินบนจากผู้ขายหอย ทำให้การปราบปรามไม่ได้ผล และเงื่อนไขด้านรางวัล หอยไต่ดินเมื่อมีการถูกเงินรางวัลที่ได้รับมากกว่าประชาชนจึงนิยมเล่นหอยไต่ดินมากกว่า เงื่อนไขด้านสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคนไทย มีลักษณะที่จำเพาะ มีระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยกัน ส่งผลให้มีการเล่นหอยไต่ดินมากขึ้น เพราะการส่งข้อมูลข่าวสารต่างไว้เนื้อเชื่อใจกัน

งานวิจัยของอนุชิต คนขยัน (2550) ได้ศึกษาเรื่อง "การสำรวจทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับปัญหาหอยไต่ดิน" โดยศึกษาถึงผลกระทบของประชาชนในการซื้อหอยไต่ดิน ภายใต้สมมติฐานคือ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพ ราคาและความสะดวกสบายมีอิทธิพลต่อการซื้อหอยไต่ดิน ความหลากหลาย ความรวดเร็ว และความพึงพอใจ มีอิทธิพลต่อการซื้อหอยไต่ดินของประชาชน ซึ่งพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่รู้จักหอยไต่ดิน และชอบซื้อหอยไต่ดิน ส่วนใหญ่ซื้อหอยไต่ดินแบบประเภท 3 ตัว ตรง โดยส่วนใหญ่คิดว่าหอยไต่ดินดีกว่าหอยบนดิน สาเหตุหลักที่ซื้อซื้อหอยไต่ดินเพราะชอบเสียงไซค์ และงานวิจัยของวรินทร์ สุวรรณเจรัส (2549) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมและความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเล่นหอยในเขตตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า การเล่นหอยเป็นพฤติกรรมของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่มีอุปนิสัยชอบความเสี่ยง นำไปสู่การเกิดปัญหาครอบครัว มีผลกระทบต่องานที่ทำ การเสียชื่อเสียงได้ และเป็นการยากที่จะเลิกพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งจากข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ได้มีการให้ข้อเสนอว่า รัฐบาลควรดำเนินมาตรการระเบียบในการเล่นหอยให้ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่า ในงานวิจัยของอริษา สโมสร (2554) ได้ศึกษาเรื่องการนิยามความหมายและการสร้างเครือข่ายทางสังคมของหอยไต่ดิน พบว่า หอยไต่ดินคือ การสร้างความหวังที่จะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพตามปกติในชีวิตประจำวันของผู้ซื้อหอยไต่ดิน การขายหอยไต่ดินนั้นเปรียบเสมือนกับอาชีพเสริมอีกหนึ่งอย่าง ให้กับบุคคลที่เป็นผู้ขายหอยไต่ดินและผู้ขายหอยไต่ดินเองก็มีความหวังที่จะได้เงินจากการถูกหอยไต่ดินเช่นกัน หอยไต่ดินในฐานะเป็นตัวกลางของการสร้างความสัมพันธ์และความเพลิดเพลินให้กับกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องแล้ว การสร้างเครือข่ายทางสังคมของหอยไต่ดินนั้น เกิดจากการที่บุคคลมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบอื่นมาก่อนมีการชักชวนและนำกันให้เข้ามาสู่เครือข่ายทางสังคมของหอยไต่ดินและการที่บุคคลในเครือข่ายหอยไต่ดินมีความสัมพันธ์ในรูปแบบอื่นที่มากกว่าเรื่องของหอยไต่ดินเพียงอย่างเดียว นั้นส่งผลให้มีการไปทำกิจกรรมอื่นๆ ในสังคมเกิดขึ้นด้วย

2. ผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นพนักงานที่ซื้อและขาย หวยสัตว์ในโรงงานอุตสาหกรรม และกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ ผู้บริหารและพนักงานในโรงงาน อุตสาหกรรมที่ไม่ได้เล่นหวยสัตว์ เพื่อสอบถามความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการเล่นหวยสัตว์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสังเกต เพื่อใช้บันทึกการสังเกตกิจกรรมการซื้อและ ขายหวยสัตว์ และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นแนวคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 เก็บรวบรวมข้อมูลและแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร บทความ เอกสาร งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานศึกษาเรื่องหวยสัตว์

4.2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการ

- สังเกตแบบมีส่วนร่วมคือ ผู้วิจัยเข้าร่วมในกระบวนการเล่นหวยสัตว์กับพนักงานใน โรงงาน พร้อมทั้งสังเกตวิธีการขายและวิธีการเล่นหวยสัตว์ และแบบไม่มีส่วนร่วมคือ สังเกตสภาพแวดล้อม โดยทั่วไป และกิจกรรมการซื้อขายหวยสัตว์ของพนักงาน ลักษณะการพูดคุยและวิธีการสร้างเครือข่ายของผู้เล่น
- สัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากผู้ให้ข้อมูลโดยสร้างแนวคำถามให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำแยกหมวดหมู่ตามประเด็นของการวิจัย นำมาถอดรหัส ตีความ และสังเคราะห์แล้ว มาเรียบเรียง และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีการพรรณนา

ผลการศึกษาและการวิเคราะห์

1. หวยสัตว์ถูกนำเข้าไปเล่นในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้ได้อย่างไร

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การเล่นหวยสัตว์ของพนักงานในโรงงานแห่งนี้เริ่มมาจากการที่มีพนักงาน ในโรงงานคนหนึ่งไปซื้อของที่ร้านค้าในชุมชนบริเวณข้างโรงงานซึ่งเป็นร้านขายของชำผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาย ที่เป็นผู้นำหวยสัตว์เข้ามาขายในโรงงานชื่อ พี่อ้อย เป็นพนักงานในโรงงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบสภาพ สินค้าได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า มีเจ้าของร้านค้าในชุมชนที่อยู่ข้างโรงงานชื่อ พี่เขี้ยวบุคคิกของพี่เขี้ยวจะเป็นคนหัว โมงผาง ผมดำยาว ผิวสองสี ในขณะที่ชื่อของ พี่เขี้ยวจะไม่สนใจลูกค้า เพราะในเมื่อถือปากกาและก้มหน้าอยู่กับ สมุดจดหอยเพียงอย่างเดียว พี่อ้อยจึงพูดหอยออกว่า

"...มีวแต่ก้มหน้าอยู่กับสมุดจดหอย ไม่สนใจลูกค้าเลยนะ สงสัยขายหอย

น่าจะขายได้ดีกว่าขายของแล้ว..."

(พี่อ้อย พนักงานตรวจสอบสภาพสินค้า(นามสมมติ), สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2555)

หลังจากนั้น พี่เขี้ยวก็ได้พูดขึ้นมาว่า

"...พี่พาวรี พงพิสารัญ น่าจะเป็นสัตว์อะไรได้บ้าง เอาไปขายในโรงงาน

ให้มันตะ เตียวเราให้เปอร์เซ็นต์ ร้อยละ 10 เตียวนี้กำลังเป็นที่นิยม ขายดี

มาก ลองเอาไปขายดูสิ..."

(พี่อ้อย พนักงานตรวจสอบสภาพสินค้า(นามสมมติ), สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2555)

จากคำสนทนาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พี่อ้อยตอบตกลงที่จะนำหวยสัตว์เข้าไปขายให้กับ พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้ เนื่องจาก พี่อ้อยคิดว่าทดลองขายก่อนเพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับตัวเอง

ถ้าขายไม่ได้ก็ไม่เป็นไร เพราะไม่ได้เสียหายอะไรเราแค่ใช้สมุดกับปากกา และยังได้เพื่อนเพิ่มขึ้นอีก ถ้าได้เงินค่าจ้างที่ได้รับจากโรงงานแคว้นละ 270 บาท ก็พอแค่เข้าค่า ยังไม่มีเงินเหลือเก็บเลย

ต่อมาเมื่อพี่อ้อยได้นำหอยสัตว์เข้ามาขายในโรงงาน ช่วงแรกก็พอขายได้ พอนานเข้ายังมีคนซื้อเยอะขึ้น เป็นเพราะการพูดปากต่อปากของพนักงานในโรงงานว่าพอได้ได้เงินบ้าง ลงทุน 10 บาท ได้คืนมาตั้ง 300 บาท ถึงไม่ถูกก็ไม่เป็นไร เพราะออกวันหนึ่งตั้งสองรอบ เข้าหนึ่งครั้ง เย็นหนึ่งครั้ง ไม่ถูกตอนเช้า ก็ซื้อต่อตอนเย็นค่อยเอาคืน และพี่อ้อยยังเล่าถึงวิธีการเล่นหอยสัตว์ให้ฟังอีกว่า คนออกหอยสัตว์เป็นใครพี่ก็ไม่รู้ แต่พี่เขยไว้บอกพี่ว่า ค่าไปและค่าตอบแทนเขาจะเป็นคนคิดขึ้นมาเองส่วนค่าตอบแทนหรือเฉลี่ยก็จะเอาไปแขวนไว้บนต้นไม้และมีคนผ่าต้นไม้เพื่อไม่ให้ใครมาเปิดดู ช่วงเช้าจะเริ่มเฉลยตอนบ่ายโมงครึ่ง ส่วนตอนเย็นก็เฉลยตอนห้าโมงครึ่ง ค่าตอบแทนของหอยสัตว์จะมีเป็นสัตว์ที่กำหนดไว้ 36 ตัว และทุกตัวจะมีตัวเลขกำกับ ดังนี้

1 ปลาเงิน	10 เรือ	19 ผีเสื้อ	28 ไก่
2 หอย	11 หมา	20 ตะขาบ	29 ปลาไหล
3 ห่าน	12 ม้า	21 นกแอ่น (นกนางแอ่น)	30 ปลาทอง
4 นกยูง	13 ช้าง	22 นกพิราบ	31 กุ้ง
5 สิงโต	14 แมวป่า	23 ลิง	32 งู
6 เสือ	15 หู	24 กบ	33 แมงมุม
7 หมู	16 ผึ้ง	25 เขี้ยวยาว	34 กวางทอง
8 กระต่าย	17 นกยาง	26 พญานาค	35 แพระ
9 วัว	18 แมวทอง	27 เต่า	36 มูสิ่ง (ชะมด)

พี่อ้อยยังเล่าให้ฟังต่ออีกว่า สัตว์ทั้ง 36 ชนิดนี้ จะซื้อตัวอะไร ก็ตัว ก็บาทก็ได้ แต่พนักงานในโรงงานส่วนใหญ่ก็จะซื้อเป็นคู่ เพราะถ้าซื้อไม่ตรงค่าตอบแทนก็จะไม่ถูก ดังนั้น จึงต้องซื้อคู่ของมันด้วย เช่น ห่านคู่กับงู หมูคู่กับกบ ไก่คู่กับปลาไหล เป็นต้น สาเหตุที่ต้องซื้อเป็นคู่เพราะว่า ถ้านายเอาตั้งค่าไปมา แต่ค่าตอบแทนจริงของมันคือ หมู นายเอาจะเฉลี่ยว่าเป็น กบ ก็ได้ไม่ผิด เพราะมันเป็นตัวที่คู่กัน ในขณะที่ผู้วิจัยกำลังสัมภาษณ์พี่อ้อยอยู่นั้น มีพนักงานในโรงงานเป็นผู้ขายกับผู้หญิงสามชุดพนักงานผลิตด้วยกลางคน 2 คน เดินตรงเข้ามาที่พี่อ้อยและบอกว่า เราซื้อกุ้ง 20 หอย 20 (พนักงานในโรงงานที่เป็นผู้ชายพูด) ส่วนพนักงานที่เป็นผู้หญิงก็พูดต่อขึ้นมาว่า เมื่อคืนเราฝันว่าได้เงิน เราซื้อช้างกับแมวป่า ตัว 10 บาท เห็นพี่กุ้งบอกว่า ถ้าฝันว่าได้เงิน เงินในหอยสัตว์จะแทนด้วยช้าง หลังจากพนักงานผู้หญิงคนนั้นพูดจบ พี่กุ้งซึ่งเป็นพนักงานผลิตในโรงงานนั้นเช่นกันก็เดินมาที่พี่อ้อยและบอกว่า เราซื้อคามาห้องมด ห้องมดฝันว่าได้เงิน เมื่อเราได้พลอยลากบ้าง ตัวละ 50 บาท เอาเหมือนห้องมด หลังจากนั้นพนักงานที่เป็นผู้ชายและผู้หญิงที่ชื่อมดก็ยิ้มและจ่ายเงินให้กับพี่อ้อยแล้วพวกเขาเดินออกไป จึงเหลือพี่อ้อย พี่กุ้งและผู้วิจัย พี่อ้อยได้แนะนำให้ผู้วิจัยรู้จักกับพี่กุ้งและบอกว่า น้องเขาเป็นนักศึกษามาจากม.อ. เรียนไทยอยู่ มาเก็บข้อมูลเรื่องการสร้างเครือข่ายจากหอยสัตว์ พี่กุ้งก็มองหน้าผู้วิจัยแล้วยิ้ม และถามต่อว่า ใครเป็นคนพามา พี่อ้อยตอบแทนว่า เพื่อนน้องฟา น้องฟาเป็นคนพามา น้องฟาที่พี่อ้อยกล่าวถึงคือ เพื่อนของผู้วิจัยเอง ฟาเป็นพนักงานที่ทำงานอยู่ในสำนักงานและเป็นรู้จักของพนักงานในโรงงานเป็นอย่างดี เพราะเขาเป็นถึงหัวหน้าฝ่ายบุคคล ไม่ว่าใครเขาใครออกในโรงงาน ก็จะต้องผ่านการสอบสัมภาษณ์จากฟาก่อน ฟาจึงเป็นที่รู้จักของพนักงานทุกคน หลังจากที่พี่อ้อยแนะนำผู้วิจัยให้พี่กุ้งรู้จักแล้ว พี่กุ้งจึงเปลี่ยนสายตาจากที่มองผู้วิจัยแบบคนไม่คุ้นเคย กลายเป็นสายตาที่เป็นมิตรทันที พี่อ้อยก็เลยบอกพี่กุ้งว่าฝากผู้วิจัยด้วยดีด้วยเราขอ

ไปหารายได้พิเศษก่อน ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์ผู้เล่นที่นับว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องหวยสัตว์คนหนึ่งในโรงงานงาน เพราะพี่อ้อยได้บอกกับผู้วิจัยไว้ก่อนหน้าแล้วว่า พี่กึ่งเป็นขาประจำ จะชานาญเรื่องเล่นหวยสัตว์มาก ไม่ว่าใคร ผันอะไรแล้วมาเล่าให้พี่กึ่งฟัง พี่กึ่งก็จะซื้อหวยสัตว์และซื้อถูกเป็นประจำ พี่กึ่งจึงเป็นที่รู้จักของพนักงานในโรงงานแห่งนี้

ดังนั้น หวยสัตว์จึงถูกนำเข้าไปเล่นในโรงงานอุตสาหกรรม โดยเริ่มจากพนักงานในโรงงานซึ่งเป็นผู้หญิง เป็นผู้นำหวยสัตว์เข้าไปขายในโรงงาน โดยมีเจ้าของร้านขายของชำชักชวน และได้เสนอส่วนแบ่งให้ร้อยละ 10 จึงทำให้พนักงานผู้นั้นตัดสินใจขายหวยสัตว์ในโรงงาน ซึ่งการเกิดขึ้นของเครือข่ายหวยสัตว์ในโรงงาน เกิดจากการที่บุคคลมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบอื่นมาก่อนมีการชักชวนแนะนำกันให้เข้ามาสู่เครือข่ายทางสังคมของหวยสัตว์

2. การสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านพื้นที่หวยสัตว์

การสร้างเครือข่ายทางสังคม เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม ของปัจเจกบุคคล กลุ่มหรือองค์กร ที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันโดยผ่านรูปแบบของการปฏิสังสรรค์ทางสังคม ในรูปแบบต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน อันจะนำมาเพื่อผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ซึ่งผู้วิจัยได้อาศัยการนิยามความหมายมาพิจารณาเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้ โดยพบว่า พี่อ้อยเป็นคนนำหวยสัตว์เข้ามาเล่นแต่พี่กึ่งเป็นคนชานาญในการเล่นหวยสัตว์

"...พี่อ้อยเป็นคนเอาหวยสัตว์เข้ามาในโรงงาน ซื้อกับพี่อ้อยนี่แหละดี บางทีติดไว้ก่อนค่อยจ่ายก็ได้ หรือไม่ก็ฝากพี่ที่เล่นหวยด้วยกันไปจ่ายให้..."

(พี่แมน พนักงานขับรถขนย้ายสินค้า(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2555)

"...ที่จริงไม่รู้จิกพี่กึ่งหรอก แต่เพื่อนบอกว่าพี่คนนี้เก่ง ซื้อถูกประจำ น้องก็เลยเข้าไปทำความรู้จัก เผื่อจะได้พลอยพี่กึ่งถูกบ้าง..."

(น้องหนึ่ง พนักงานผลิตสินค้า(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 13 พฤษภาคม 2555)

"...เห็นพี่กึ่งซื้อ ก็ซื้อตามไม่ต้องคิดอะไรมาก ซื้อเล่นๆ นี ตามทีละ 100 บาท คนที่เล่นหวยสัตว์ซื้อตามแกเยอะ..."

(น้ำคอง แม่บ้านในสำนักงานของโรงงาน (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2555)

"...ไม่ใช่รู้จักคนขายที่ ไปยืนดูเขา เวลาเขารวมกลุ่มกันซื้อที่โรงอาหาร เห็นเพื่อนซื้ออะไร ซ้อมึง พอซื้อหลายหนก็เลยรู้จักคนขาย เล่นหวยนี้ทำให้รู้จักคนเยอะขึ้น..."

(พี่ธรร พนักงานผลิตสินค้า(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2555)

"...พี่กึ่งเนีย แน่จริงจริง บอกเพื่อนแล้ววันนั้น พอเพื่อนัน เราบอกให้ไปถามพี่กึ่ง ตกกลางเพื่อนซื้อถูกเลยบอกเพื่อนๆ เพื่อนผมคนอื่นก็ซื้อตามแกก็ถูกอยู่หลายงวด ผมก็เลยเรียกกว่า เจ้าแม่..."

(พี่ชาย พนักงานผลิตสินค้า(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 24 พฤษภาคม 2555)

"...ใช้วิธีบอกต่อนิ ปากต่อปาก รู้จักไม่รู้จักก็คุยกันได้ เราคนเล่นหอยสัตว์
เหมือนกัน..."

(พี่ต้น พนักงานขนย้ายสินค้า(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 24 พฤษภาคม 2555)

"...หอยสัตว์นี้แหละ ทำให้เราได้มีเพื่อนมากขึ้น บางทีก็ขอช่วยเพื่อนที่รู้จักจาก
หอยสัตว์ให้เขาออกบัตรให้บ้าง..."

(พี่จ๋า พนักงานฝ่ายขาย(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 24 พฤษภาคม 2555)

นอกจากนั้น ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์พี่กึ่งพี่กึ่งเล่าให้ฟังว่า ตอนที่พี่มาอยู่โรงงานนี้แรกๆ ก็ไม่มีคนรู้จัก
พี่หรอก แต่พอพี่เริ่มเล่นหอยสัตว์ พนักงานในโรงงานไม่ว่าจะเป็นรุ่นเล็กรุ่นใหญ่ก็รู้จักพี่หมด และให้ฉายาพี่ว่า
เจ้าแม่หอยสัตว์ เพราะว่าพี่ซื้อหอยแล้วเคยติดทุกวันติดกันหนึ่งอาทิตย์เต็มๆ ทั้งเช้าและเย็น จนทำให้พนักงาน
ในโรงงานชาลือกันทั้งโรงงาน บางครั้งคนที่ไม่ได้รู้จักกันก็ยังมาถามพี่เลยว่าวันนี้ซื้อตัวอะไร ให้บอกกันบ้าง พี่ก็
บอกเขาไป เขาก็ซื้อตามพี่แล้วก็ถูกเหมือนพี่เขาก็เลยไปพูดกับคนอื่นต่อ จากนั้นพี่ก็จะรู้จักคนเยอะขึ้น
เนื่องจากเวลาที่พนักงานคนอื่นเข้ามาถามพี่ส่วนใหญ่เขาจะมากันเป็นกลุ่มแล้วก็เข้ามาถามพี่ บางคนนั้นก็อะไรก็
มาเล่าให้พี่ฟัง พี่ก็เลยไปไปตามที่พี่คิด บังเอิญพนักงานคนนั้นเขาก็ถูกเออะเขาก็มีมาแบ่งเงินให้พี่บ้าง ตอนที่พี่
พอจะมีเงินเก็บจากการเล่นหอยสัตว์บ้างเล็กๆ น้อยๆ พี่ก็เก็บสะสมเอาไว้ และพี่ก็ยังเล่าให้ฟังต่อไปอีกว่า บาง
คนที่เขาเล่นแบบหุ่มเออะๆ จนเป็นหนี้เป็นสินก็มีนะ แต่เขาก็มีเพื่อนๆ ที่เล่นหอยสัตว์ด้วยกันให้หยิบยืมบ้างหอย
สัตว์มันก็มีลักษณะเหมือนเครือข่าย ต่อกันไปเป็นทอดๆ โดยผ่านการสื่อสารจากการพูดคุยกัน คนนั้นรู้จักคนนี้
คนนี้รู้จักคนนั้น มันเชื่อมโยงกันไปเรื่อย ๆ จนทำให้เกิดเป็นการปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกันและยังเกิดการ
ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอีกด้วย

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า หอยสัตว์เป็นพื้นที่สร้างเครือข่ายทางสังคม เป็นสิ่ง
เชื่อมโยงให้คนที่เป็ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และคนที่ไม่รู้จักกัน เข้ามารวมกลุ่มกัน และมีการปฏิสัมพันธ์กันทั้งนี้
เนื่องจากหอยสัตว์ใช้เงินจำนวนไม่มากนักในการซื้อขาย จึงทำให้พนักงานในโรงงานส่วนใหญ่หันไปซื้อขายหอย
สัตว์ จนเป็นที่นิยม และสามารถดำรงอยู่ได้ในโรงงาน ซึ่งเครือข่ายของหอยสัตว์นั้นมีลักษณะเป็นเครือข่ายที่
เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ

3. การสร้างพื้นที่หอยสัตว์ในโรงงาน

พื้นที่หอยสัตว์เป็นพื้นที่ทางสังคมคือ มีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เล่นกับผู้ขายในโรงงาน ซึ่งพื้นที่
จะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ขึ้นอยู่กับภาวะกลุ่มกัน และพื้นที่ทางกายภาพไม่แน่นอนจะเปลี่ยนแปลงไปตาม
พื้นที่ทางสังคม เช่นในโรงอาหาร ที่จอดรถ ใต้ต้นไม้หรือที่เก้าอี้ม้าหินอ่อน นอกจากนี้ พื้นที่ของหอยสัตว์ยัง
เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของแต่ละสถานที่นั้นๆ ดังคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

"...ที่ประจำของพี่จะอยู่ที่เก้าอี้ม้าหินอ่อน และที่โรงอาหาร แต่ถ้าใครเจอ
ตรงไหนก็ซื้อได้ทั้งนั้น ได้หมดนี่..."

(พี่อ้อย พนักงานตรวจสอบสภาพสินค้า(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2555)

"...เจอตรงไหนก็ซื้อตรงนั้น แล้วคอยถามเอาว่าใครซื้ออะไรบ้าง บางทีผมอยู่
ที่จอดรถ พี่อ้อยกำลังจะกลับบ้าน ผมก็ซื้อตรงนั้นแลย..."

(วุฒิ หัวหน้าควบคุมพนักงานฝ่ายผลิต(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2555)

หนังสือรวมบทความ เล่มที่ 1 : ทลากหลายมิติแห่งวิถีทางสังคม
การสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 12 ปีการศึกษา 2555
ณ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

"...แต่ส่วนใหญ่ที่จะไปซื้อที่โรงอาหาร เพราะว่าได้คุยกับคนอื่น ๆ บ้าง ถึงแม้ว่าจะไม่รู้จักกันแต่เล่นหอยสัตว์เหมือนกันก็คุยกันได้แล้ว..."

(พีแอน พนักงานฝ่ายบุคคล(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2555)

"...ถ้าหาที่อ้อยไม่เจอ ก็ซื้อทางโทรศัพท์เอา แล้วก็ค่อยจ่ายทีหลังหรือไม่ก็ฝากเพื่อนไปจ่าย..."

(พีนา พนักงานทำความสะอาดของโรงงาน(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2555)

จากคำกล่าวข้างต้นเป็นเสียงสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างพื้นที่หอยสัตว์ในโรงงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการซื้อและการขายหอยสัตว์นั้น สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามพื้นที่และสถานการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นที่โรงอาหาร ที่จอดรถ หรือทางโทรศัพท์ และจากคำบอกเล่าข้างต้นยังสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างเครือข่ายทางสังคมจากพื้นที่หอยสัตว์ โดยผ่านการรวมกลุ่มการสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างกันซึ่งอยู่ในระดับปัจเจกบุคคล ถึงแม้จะอยู่ในสถานที่ต่างๆ ก็ยังสามารถซื้อหอยสัตว์ได้นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์กับพนักงานทั่วไปที่ไม่ได้เล่นหอยสัตว์ พวกเขาบอกว่า หอยสัตว์ ถ้ามองในแง่ดีก็ทำให้เกิดประโยชน์เหมือนกัน เพราะพนักงานจะได้มีการปฏิสังสรรค์ พูดคุย สนทนากันเร็วกว่าปกติ และยังส่งผลให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ หอยสัตว์เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายได้อย่างรวดเร็วโดยผ่านการพูดกันปากต่อปาก ถึงแม้บางคนที่ไม่หอยแล้วพูดว่าไม่เล่นแล้วๆ ก็ยังต้องเล่นหากเห็นผู้อื่นเล่น และพนักงานเหล่านี้ยังบอกอีกว่าสาเหตุที่เขาไม่เล่นกลัวติด และดูพนักงานคนอื่นเล่นแล้วสนุกกว่า พวกเขายอมรับว่า เพื่อนๆ ที่เล่นหอยสัตว์ส่วนใหญ่จะรู้จักกันผ่านพื้นที่ของหอยสัตว์และบางครั้งถึงแม้ไม่รู้จักกันก็ยังพูดคุยกัน

สรุปอภิปรายผล

หอยสัตว์ถูกนำเข้าไปเล่นในโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า หอยสัตว์ถูกนำเข้าไปเล่นในโรงงานอุตสาหกรรม โดยเริ่มจากพนักงานในโรงงานเป็นผู้นำหอยสัตว์เข้าไปขายในโรงงาน โดยมีเจ้าของร้านขายของชำซึกชวน และได้เสนอส่วนแบ่งให้ร้อยละ 10 จึงทำให้พนักงานผู้นั้นตัดสินใจขายหอยสัตว์ในโรงงานแห่งนี้ เนื่องจากต้องการรายได้เสริมและต้องการมีเพื่อนเพิ่มขึ้น

การสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านพื้นที่หอยสัตว์ของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นความสัมพันธ์ในระดับปฐมภูมิ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีความรู้สึกเป็น พวกเรา มีการติดต่อกันอยู่เสมอเป็นเวลายาวนาน มีการติดต่อใกล้ชิดกันและเป็นไปโดยตรง มีความสนิทสนมใกล้ชิดเป็นการส่วนตัว มีการติดต่อกันเป็นระยะยาว กระทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ช่วยเหลือกัน ซึ่งช่วยให้สมาชิกมีความเมตตาธรรมรักใคร่กันอย่างพี่น้องเพื่อนฝูงโดยไม่มีอะไรแอบแฝงทั้งนี้ เนื่องจากพนักงานได้มีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการปัจจัยบางอย่างเหมือนกัน โดยผ่านการรวมกลุ่ม การสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างกันซึ่งพื้นที่จะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ขึ้นอยู่กับการเกาะกลุ่มกัน และพื้นที่ทางกายภาพไม่แน่นอนและจะเปลี่ยนแปลงไปตามพื้นที่ทางสังคม เช่นในโรงอาหาร ที่จอดรถ ใต้ต้นไม้หรือที่เก้าอี้ม้าหินอ่อนสำหรับประเด็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมของหอยสัตว์นั้น มีการสร้างเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์อันสืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบของเครือญาติ ซึ่งมีสายใยความสัมพันธ์ในรูปแบบความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสนิทสนมกันทางสังคม ทำให้

การติดต่อสื่อสารภายในเครือข่ายของหอยสัตว์เป็นไปในลักษณะที่มีการพึ่งพาและเอื้อเฟื้อต่อกันมากกว่า เครือข่ายแบบธุรกิจ ทำให้สามารถดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายมาได้อย่างยาวนานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ งานวิจัยของอริชา ลโมสร (2554) ที่ศึกษาเรื่องการให้ความหมายและการสร้างเครือข่ายทางสังคมของหอยได้ ดิน ได้กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายทางสังคมของหอยได้ดินช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีให้กับคนในชุมชน และยัง เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับหอยสัตว์ที่ทำให้พนักงานในโรงงานที่ เล่นหอยสัตว์เกิดความสามัคคี มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันนำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น ในงานวิจัยของวรินทร์ สุวรรณเจริญ (2549) ที่ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเล่นหอยในเขตตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ที่ ประชาชนมองว่า หอยได้ดินนั้นนำพาไปสู่ความเดือดร้อนและการสูญเสียทรัพย์สินนั้น แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้ได้ ค้นพบข้อแตกต่างจากงานวิจัยของ วรินทร์ สุวรรณเจริญ (2549) ว่า โดยความจริงแล้วการซื้อหอยสัตว์ใน ความหมายของผู้ซื้อและผู้ขายหอยสัตว์นั้นคือ การสร้างความหวังในการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบ อาชีพหลัก และหอยสัตว์ยังทำให้เกิดการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลอื่นในโรงงานแห่งนี้ที่เล่นหอยสัตว์

นอกจากนี้ปรากฏการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาสุทนต์ญาณโก (2547) ได้ให้ นิยามความหมายของเครือข่ายทางสังคมว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่ เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็น ความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย และให้เหตุผลว่าการสร้างเครือข่ายทางสังคมเกิดจาก สถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ซ้ำซ้อน หลากหลาย และขยายตัว จนเกินความสามารถของปัจเจก บุคคล หรือกลุ่มที่จะดำเนินการแก้ไข และเครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือยุทธศาสตร์ในการสร้างพื้นที่ทางสังคม เพื่อให้เกิดเป็นการประสานผลประโยชน์เป็นไปอย่างเท่าเทียม จะเห็นได้ว่าเหตุผลสำคัญของการสร้างเครือข่าย ทางสังคมคือ การมุ่งที่จะบรรลุเป้าหมายของปัจเจกบุคคล ซึ่งไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองโดยลำพัง แต่ต้อง อาศัยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากร อันจะส่งผลให้สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย อัน เป็นการประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และพระมหาสุทนต์ญาณโก ได้กล่าวว่า เครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างก็มีจุดเริ่มต้นหรือถูกสร้างมาได้ด้วยวิธีการต่างๆ กัน ซึ่งได้สรุปเป็นหลักๆ ไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้ เครือข่ายที่ เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้ง และเครือข่ายที่เกิดจากวิวัฒนาการ ในงานวิจัยชิ้นนี้ สอดคล้องกับเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เนื่องจากเครือข่ายนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีความคิดตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกัน หรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน มารวมตัวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ประสพการณ์ ไปจนถึงร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า ในการดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิก อันเป็นแรงกระตุ้นที่ เกิดขึ้นภายในกลุ่มเอง เครือข่ายเช่นนี้ มักเกิดในพื้นที่ชุมชนที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มารวมกัน เป็นกลุ่ม เป็นชมรมก่อน ต่อเมื่อมีการเพิ่มขึ้นของสมาชิกมีการขยายพื้นที่ดำเนินการออกไป หรือมีการขยาย เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของกลุ่มมากขึ้น กลุ่มก็มักจะพัฒนาขึ้นมาเป็นเครือข่าย เพื่อให้เกิดความครอบคลุม ต่อความต้องการของสมาชิก เครือข่ายเช่นนี้ มักมีเวลาการก่อร่างสร้างเครือชายนาน แต่เมื่อเกิดแล้ว ก็จะมี ความเข้มแข็งยั่งยืน และมีแนวโน้มที่เครือข่ายจะขยายตัวเพิ่ม เมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อเริ่มก่อตั้ง ซึ่งตัวอย่าง เครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายอินแปงที่จังหวัดสกลนคร เป็นเครือข่ายที่เริ่มต้นจากครอบครัว เพียงไม่กี่ครอบครัว ใน การมุ่งปลดภาระหนี้สิน จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ได้เกิดการขยายเครือข่ายออกไปสู่หลายอำเภอในจังหวัดข้างเคียง และยังคงขยายวัตถุประสงค์ของเครือข่ายออกไปได้อีกหลายประการ

ในกระบวนการทำงานของเครือข่ายหอยสัตว์ มีลักษณะการทำงานที่เชื่อมประสานจากประเด็นเล็ก ๆ แล้วขยายไปสู่การทำงานที่หลากหลายขึ้น โดยเป็นการขยายทั้งกิจกรรม พื้นที่ เป้าหมาย และการดำเนินการ กล่าวคือ เป็นกระบวนการทำงานที่ต่อยอดจากฐานงานเดิมที่กลุ่มเครือข่ายนั้นมีอยู่ และเป็นการแสวงหาแนวร่วมใหม่ เครือข่ายใหม่ ที่จะช่วยให้เครือข่ายนั้นได้มีความรู้ ประสบการณ์ และมีพลังอำนาจในการต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ โดยเป็นการที่ทุกฝ่ายเข้ามาศึกษา เรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และพัฒนากิจกรรมร่วมกัน ตัวอย่างเช่น เครือข่ายวิทย์ชุมชนในจังหวัดลำปาง ที่ได้สานต่อและดำเนินกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายการศึกษากลุ่มเซรามิก กลุ่มทอผ้าไหม เครือข่ายสิ่งแวดล้อม เครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน และองค์กรประชาชนใน 13 อำเภอ ฯลฯ ร่วมกันจัดตั้งเป็น "องค์กรชุมชนคนลำปาง" ที่ได้ดำเนินการเพื่อพัฒนา กิจกรรมการสื่อสารการพัฒนาชุมชน การเสริมสร้างการเรียนรู้ และกิจกรรมเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในจังหวัดลำปางการเริ่มต้นจากจุดเล็กและขยายเป็นหน่วยใหญ่ดังกล่าว เป็นกระบวนการหนึ่งของการทำงานในเครือข่าย โดยเป็นทั้งขั้นตอนของการก่อตัวและกระบวนการทำงาน ซึ่งเครือข่ายที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีความเข้มแข็งนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการไม่มองข้ามในจุดเล็ก เริ่มต้นจากการทำงานในสิ่งที่รู้และเข้าใจแล้วค่อยๆ เชื่อมประสานกับองค์กรอื่น เครือข่ายอื่นในประเด็นกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งเป็นผลให้การทำงานของเครือข่ายนั้นมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่มากขึ้น และกระบวนการทำงานที่เชื่อมประสานของเครือข่ายในลักษณะนี้ เป็นการทำงานที่ควบคู่กันไปทั้งการทำงานในระดับพื้นที่และการสานต่อไปในระดับนโยบาย (พระมหาสุทนต์ อากาศโร. 2547)

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาพบว่า คนที่เล่นหอยสัตว์เป็นคนหาเช้ากินค่ำ มีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย มีหนี้สิน ดังนั้น ผู้บริหารของโรงงานควรที่จะดูแลคนเหล่านี้ให้มีสวัสดิการ และควรรำพึงถึงค่าครองชีพ เพื่อให้คนเหล่านี้ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
2. การสร้างเครือข่าย พบว่า การซื้อขายหอยสัตว์เป็นพื้นที่สร้างเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนควรใช้กลวิธีนี้ไปสร้างเครือข่ายให้กับชุมชน โดยใช้รูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งจะเกิดเป็นการรวมกลุ่มได้ดีกว่าแบบเป็นทางการ
3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาหอยสัตว์ในพื้นที่อื่น เช่น พื้นที่ชุมชน ตลาด หรือศึกษาเปรียบเทียบการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านพื้นที่หอยสัตว์ในภาคใต้ และภาคอื่นๆ ของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- ชยุต พิริยะฤทธิ์. 2550. กระบวนการเล่นหอยไต้ดิน : ศึกษากรณีจังหวัดหนึ่งในภาคใต้. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- บ้านจอมยุทธ. 2543. สังคมวิทยา. แหล่งที่มา http://www.baanjomuyut.com/library/social_sciences/20.html (18มีนาคม 2556)
- พระมหาสุทนต์ญาณโกโร. 2547. เครือข่าย: ชุมชนชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลาคม.
- พัชรคม พรหมบุตร. 2553. งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเล่นหอยไต้ดินนักศึกษามหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. สาขาเศรษฐกิจพอเพียง คณะบริหารศาสตร์, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- พัชระ คงพินิจบรรจง. 2552. ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อขายเก็อนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรินทร์ สุวรรณจรัส. 2549. พฤติกรรมและความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเล่นหอย ในเขตตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชานโยบายสาธารณะ, มหาวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สังคีต พิริยะวังสรรค์. 2544. เศรษฐกิจการพนัน : ทางเลือกเชิงนโยบายศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง. คณะเศรษฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ้างถึงในเศรษฐกิจการพนันที่ผิดกฎหมาย: นัยต่อเศรษฐกิจการเมืองไทย.
แหล่งที่มา <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2003q1/article2003jan30p3.htm> (30 ตุลาคม 2555)
- สันติ บางอ้อ. 2540. "การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงาน". Productivity World.2(10): 39-40.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2547. "ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเศรษฐกิจนอกระบบเอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ" วันที่ 24 มิถุนายน 2547.
- อนุชิต คนขยัน. 2550. การสำรวจทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับปัญหาหอยไต้ดิน. วิทยานิพนธ์สาขาการจัดการทั่วไป คณะบริหารธุรกิจบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- อริษา สโมสร. 2554. การนิยามความหมายและการสร้างเครือข่ายทางสังคมของหอยไต้ดิน. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

บุคลากรกรม

- น้องหนึ่ง (นามสมมติ), (2555, 13 พฤษภาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่
โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- น้ำคอง (นามสมมติ), (2555, 20 พฤษภาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่
โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่กุง (นามสมมติ), (2555, 19 พฤษภาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงงาน
อุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

หนังสือรวมบทความ เล่มที่ 1 : หลากหลายมิติแห่งวิถีทางสังคม
 การศึกษาเพื่อขบวนการระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 12 ปีการศึกษา 2555
 ณ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

- พีจำ (นามสมมติ), (2555, 24 พฤษภาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงงาน
 อุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่ชาย (นามสมมติ), (2555, 24 พฤษภาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่
 โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่ตั้น (นามสมมติ), (2555, 24 พฤษภาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่
 โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่ธร (นามสมมติ), (2555, 20 พฤษภาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงงาน
 อุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่นา (นามสมมติ), (2555, 20 พฤษภาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่
 โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่แมน (นามสมมติ), (2555, 12 พฤษภาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่
 โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่อ้อย (นามสมมติ), (2555, 12 พฤษภาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่
 โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่แอน (นามสมมติ), (2555, 20 พฤษภาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่
 โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- วุฒิ (นามสมมติ), (2555, 20 พฤษภาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, กนกเรขา จันทรวงศ์กิติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงงาน
 อุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา



คณะกรรมการสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ ๑๒

มอบเกียรติบัตรนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า

กนกเรขา อันทารวงศ์กิติ

เป็นผู้นำเสนอผลงานทางวิชาการ

ในงานสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ ๑๒
ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕

ระหว่างวันที่ ๑๖ - ๑๗ มีนาคม ๒๕๕๖

ณ อาคารประชาสังคมอุดมพัฒน์ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

นล อรรถกุล

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิมลพรณ อัครภักดี)
ประธานคณะกรรมการ
โครงการสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ ๑๒

สศส

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุรียพร พันธุ์)
ผู้อำนวยการ
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

Meanings and Social Network Creation of the Animal Lottery in an Industrial Factory

1. Miss Kanokraekha Chantarawongkitti, M.A. student in Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University
2. Asst. Prof. Kettawa Boonprakan, Assistant Professor, Ed.D., Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

Abstract

The objectives of this study were to investigate: 1) meanings given to an animal lottery by workers in an industrial factory, and 2) social network creation among workers in an industrial factory through an animal lottery space. The data of this qualitative study were collected through observations and in-depth interviews with informants. In data analysis, the data were classified into topics, decoded, interpreted, and arranged. The results of the study could be grouped into two aspects. The first aspect was on the meaning of the animal lottery given by workers in the industrial factory which was a way of making income for workers who were sellers and buyers who hoped to have more income. The second aspect was that the creation of the animal lottery social network took place among workers and began from people who knew each other, friends, and relatives who worked in the same factory, and used the animal lottery as a medium to link workers into groups and to have interactions through getting into groups, communication, talking, and exchanging opinions and experiences. They had interactions and became closer to each other faster than they normally would, and this resulted in unity of the group. The animal lottery made the social network creation rapid through a word of mouth.

Keywords: defining meaning, social network, animal lottery

Introduction

Presently, informal economy is crucially important for Thailand as it plays an important role in driving the economic growth of the country not any less than the formal economy (The Office of National Economic and Social Development Board, 2004). Studies on informal economic activities found that economics of gambling is part of the informal economy and the size of the economy of illegal gambling is larger than that of legal gambling in terms of population and the amount of money involved. There were at least 14 categories of gambling that were popular in 2001 with a total of 83 million gamblers (one gambler could choose to gamble in more than one category). The popularity of gambling in the order of the number of the population involved was: 1) the underground lottery (23.7 million), 2) the government lottery (21.2 million), 3) the Government Savings Bank lottery (7.8 million), 4) gambling in gambling dens (4.2 million), 5) the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives lottery (36 million), 6) the Thai Stock lottery (2.0 million), 7) Football betting (2.0 million), 8) folk games (1.3 million), 9) boxing or TV boxing (8.1 hundred thousand), 10) Chap-Yi-Ki, a Chinese gambling game (2.6 hundred thousand), 11) Pingpong lottery (2.3 hundred thousand), 12) Horseracing (80 thousand), 13) Internet gambling (30.6 thousand), 14) lotteries from other countries (10.8 thousand), and 15) other categories of gambling (2.9 hundred thousand). In addition, surveys of the amounts of money involved in gambling revealed that the seven most popular categories of gambling in 2001 in the order of the amount of money involved were: 1) gambling in gambling dens (113,958 million baht), 2) underground lottery (92,073 million baht), 3) Football betting (51,085 million baht), 5) the Thai Stock lottery (16,156 million baht), 6) the Government Savings Bank lottery (9,341 million baht), and 7) the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives lottery (3,471 million baht), (Sangsith Piriyanangsan, 2001). Nowadays, the animal lottery which is a type of betting is very popular in the southern part of Thailand, in communities, in government and private organizations, on the Internet, and in industrial factories. In the animal lottery, many kinds of animals are used to represent the numbers from 0 to 9, and the kinds of animals are used for betting instead of numbers. There are 36 kinds of animals used in the lottery, most of which are common such as the pig, the dog, the cat, and the bird. However, there are also animals that do not actually exist such as a golden cat, a golden deer, a dragon, etc. Results of the animal lottery are announced twice a day, once in the morning and the other in the evening. This makes the lottery very popular among a lot of people who are fond of gambling.

From reviewing research literature, it was found that underground lotteries had built social networks. According to a study by Arisa Samosorn (2011) which studied meanings of the underground lottery and social network creation, the underground lottery refers to hope to have extra income in addition to the income from the regular occupation in the daily life the lottery tickets buyers. Selling underground lottery tickets is a second job and there is also hope for the seller to win the underground lottery at the same time. The underground lottery is a medium that builds relationship, and provides entertainment for groups of people involved. The underground lottery also creates social networks that are derived from other types of relationship that have already exist among people who are involved in the underground lottery, and as a result, other types of social activities take place among them.

Chayut Piriyarit (2007) conducted a study on the process of playing the underground lottery, a case study of a southern province reflecting the process of playing the underground lottery in order to use the results of the study to solve the problem of underground lottery gambling. The study found that the process of playing the underground lottery consisted of buying lottery tickets, and selling lottery tickets. Some conditions were found to affect people involved in lottery gambling. For the economic condition, when the economy was down, more people were found to be involved in the underground lottery. For the environmental condition either at home or at work, if any member buys lottery tickets regularly, then there is a member who sells them. For the condition concerning government officials, suppression of illegal lottery business is not effective because government officials take bribes from lottery tickets sellers. For the reward condition, when winning the underground lottery, buyers get more money than when winning the government lottery, therefore, people prefer the underground lottery. As for the condition concerning socio-culture and the Thai way of life, people have close family relationships and do a lot of activities together, and as a result, more people were involved in the underground lottery because they trust each other in relaying messages.

Even though many studies have tried to reflect on various problems arising from the underground lottery, the Thai society which is known to be a Buddhist society is faced with such problems that are entirely in contrast with the Buddhist way of life while more types of underground lottery have emerged.

These phenomena have prompted the researcher to have questions about what meanings workers in industrial factories give to the animal lottery, and how the animal lottery social networks have been created. The data obtained would provide understanding of the meanings of the animal lottery from the perspective of workers and how the social networks

have been formed among workers involved in the animal lottery in an industrial factory in Hat Yai District, Songkhla Province. The data would also provide the entrepreneur with reflection on the workers' quality of life and cost of living so that the entrepreneur could review and give more importance to the workers' living condition.

Research Questions

1. How do workers in an industrial factory define the animal lottery?
2. How do workers in an industrial factory create social networks through the animal lottery space?

Definitions of Terms

Social network creation refers to workers in an industrial factory creating relationships and linking them with their involvement in the animal lottery through communication, opinion exchange, interdependency and help among them.

Animal lottery refers to a type of betting similar to the underground lottery but it includes guessing riddles, and when the guess is correct, a certain amount of money is paid.

Scope of the study

For this study, the main concept used is the concept on social networks by Phra Maha Suthit Aphakaro who describes that a social network is relationship in human society that can be at the individual level or relationship between individuals and groups, or groups and groups, or groups and networks. He describes human behavior and relationship with other things such as activities, communication, cooperation, interdependency, and knowledge exchange. These are relationships with many different structures and forms. Therefore, social networks exist at different levels of proximity and illustrate different behaviors of people in the society who have various types of relationship with each other. This is in accordance with this study and can be used in analyzing social networks of workers in the factory.

According to a study by Panithee Suksomboon (2002) on Social networks and adjustment of women street vendors: a case study of North-East women street vendors living in Nang Leuang Community, social relationships that the street vendors had with persons or groups of people were in the form of contact, information exchange, food, trading and service, and interdependency. The social networks affected their living, and families living in Nang Leuang Community had interdependency and help among them. In addition, the social

networks of the women street vendors in Nang Leuang Community indicated that the emergence of the social networks was related to illegal shares, gambling, and lotteries among the street vendors themselves. However, their relationships were flexible; they could borrow money from each other because they were from the same hometowns or were relatives.

The researcher of this study, therefore, employs the concept on the social networks in analyzing the phenomena related to the animal lottery taking place in this industrial factory including the social network creation in order to know what forms of relationship have emerged and what good effects the animal lottery social networks have.

Research Methodology

This study is a qualitative study for which the data were collected mainly from the field employing the following research procedure.

1. The study area was an industrial factory in Hat Yai District, Songkhla Province where an animal lottery took place, and the people involved ranging from workers to executives who were department heads. The factory had 548 employees: 310 males and 238 females. Seventy-five percent (75%) of all the employees were involved in the animal lottery.

2. The informants of the study were divided into two groups. The first group was key informants who were employees that bought and sold the animal lottery tickets in the industrial factory. The second group was the secondary informants consisting of executives and employees who were not involved in the animal lottery. They were asked for their general opinions on the animal lottery.

3. The research instruments were:

- 3.1 Observation forms to record the observations of the selling and buying of the animal lottery tickets.

- 3.2 Interview forms used as guidelines for questions asking for information from the informants

4. Data collection

- 4.1 Data were collected from documents on concepts and theories including books, journals, articles, research papers and theses related to studies on animal lotteries.

- 4.2 Data were collected from the field:

- Participatory observations where the researcher participated in the animal lottery process with workers in the factory while at the same time observing the

animal lottery tickets selling and buying methods. Non-participatory observations were also conducted by observing the general environment and the workers' selling and buying activities in how they talked and how the network was created.

-In-depth interviews were performed with the informants asking questions that were relevant to the purposes of the study.

5. Data analysis—The researcher classified the data into aspects according to the purposes of the study, then the data were decoded, interpreted, synthesized, written and presented in a descriptive form.

Results of the Study

The results of the study are presented in two aspects. The first aspect is the definitions of the animal lottery given by the workers in the industrial factory, and the second aspect is the animal lottery social network creation.

1. The definitions of the animal lottery that were derived from the field study—Workers in the factory defined the animal lottery as a way of getting extra income from selling and buying animal lottery tickets even though it was illegal and they could not do anything related to the selling and buying openly. From the study carried out in the field by interviewing workers in the industrial factory who were sellers and buyers of the animal lottery, their opinions were as follows:

“...the animal lottery is money. It gives us more income. Gaining and losing don't matter. It's just normal.”

(Phi Yot (Pseudonym). Interviewed on June 9, 2012.)

“... When I buy it, I have to win. If I don't win, I stop and will come back to buy it again. Otherwise the profit I've made will be all gone...”

(Phi Sa (Pseudonym). Interviewed on June 9, 2012.)

“...I want money so I have to invest. If I win, I'll have some money to continue with it...”

(Phi Nan (Pseudonym). Interviewed on June 9, 2012.)

“...If I win, I’ll a little money to buy some snack but if I don’t, I’ll just keep buying it. It’s fun because I have something to talk about with friends...”

(Phi Ad (Pseudonym). Interviewed on June 10, 2012.)

“...The reason I sell the animal lottery tickets is because I hope to get some commission for savings. In the past, not many employees bought the tickets but recently more and more of them buy more and more tickets. I used to get six to seven thousand baht from selling them but now I get almost twenty thousand baht. So I have saved some money now and I think I’ll continue selling them.”

(Phi Maew (Pseudonym). Interviewed on May 12, 2012.)

From the excerpts above, it can be seen that all of them reflect that involvement in the animal lottery gives sellers and buyers of the lottery tickets hope to have more income in addition to their regular income from their work each day. These workers provided the same meaning to the animal lottery that it gives them hope and extra income.

2. The animal lottery network creation

The animal lottery is not only a way of getting extra income for workers but also results in relationships among the workers in the factory. Buying lottery tickets is a result of persuasion from people around the buyer such as relatives or co-workers. From the field study interviewing workers who were involved in the animal lottery and those who were not, the following was found.

“...I didn’t know the seller; I watched them get together at the canteen and saw them buy something, so I bought it, too. After a few times, I got to know the seller ...”

(Phi Kai (Pseudonym). Interviewed on May 20, 2012.)

“...I started it with a friend. A friend persuaded me to buy it and I found that it was fun and I got to know a lot more people, too...”

(Phi Kung (Pseudonym). Interviewed on May 24, 2012.)

“...The animal lottery gave me a chance to make more friends. Sometimes I asked friends that I made from involving in the animal lottery for help like to clock in for me...”

(Phi Khiew (Pseudonym). Interviewed on May 25, 2012.)

“...I don’t want to be involved in it because I’m afraid I might be addicted to it but I see that my friends who play the lottery know more people in the factory...”

(Phi Jai (Pseudonym). Interviewed on June 15, 2012.)

“... I think the animal lottery can create more networks. I have a friend who sells the tickets but I don’t buy it. I can see that a list is longer than before. She has more and more customers...”

(Phi Nong (Pseudonym). Interviewed on June 15, 2012.)

The above data reflect that the animal lottery made social networks happen that link people who are relatives, friends, and people who do not know each other to get together in groups and have interactions through the groups, communication, talking, and exchanging viewpoints and experiences. In addition, the researcher also interviewed other workers who were not involved in the animal lottery and discovered that they too, found that the animal lottery was useful if looked at optimistically because it provided chances for workers to interact and become closer to each other quicker than they usually would. It also resulted in unity in the group. The animal lottery speeded up networking through word of mouth. Some people who did not win the lottery said that they would not buy it any longer still returned to it when they saw others were still involved in it. Other workers said that they did not want to be involved in it because they did not want to become addicted to it. However, they admitted that watching others play the lottery was more fun and that people who were engaged in the animal lottery got to know each other through the lottery. Moreover, they would talk to each other even though they did not know each other.

Discussion

From investigating the definitions and the animal lottery social network creation, it was found that there are two aspects. 1) Definitions of the animal lottery—From the field study, it was found that workers in the factory defined the animal lottery as a way of

getting extra income by being sellers and buyers of the lottery tickets. Even though the animal lottery is illegal and cannot be carried out openly, from the interviews, many workers in the industrial factory who were sellers and those who were buyers gave reflections on the animal lottery that it gave them hope in making more income. 2) The animal lottery social network creation links workers together and they have interactions through their get together, communication, talking, exchanging ideas and experiences. They become closer to each other in a shorter time than they would normally. This results in unity in the group. Therefore, the animal lottery makes social networks happen quickly through word of mouth.

A study by Arisa Samosorn (2011) in definitions and social networking of the underground lottery states that social networking of the underground lottery helps foster good relationships among people in the community. It is also an activity that creates social networks. Likewise, the animal lottery also creates unity among workers who are involved in the animal lottery and who help each other. The animal lottery creates good relationship among the workers.

In accordance with Panitee Suksomboon's study (2002) on Social networks and adjustment of women street vendors: a case study of North-East women street vendors living in Nang Leuang Community, it was found that social relationship that the women street vendors had with other individuals or groups was in the form of contact, exchanging of information, food, trading and services, interdependency and helping each other. Consequently, social networks took place. This is in concordance with the animal lottery social network creation where workers in the industrial factory have interactions through their getting together, communicating, talking, exchanging opinions and experiences, and as a result, they become connected to each other and become social networks.

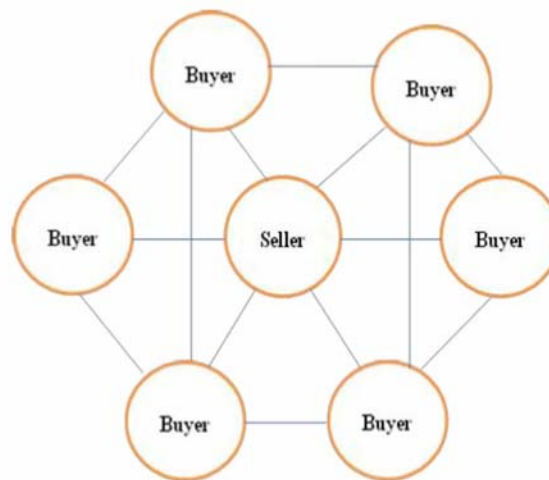
Furthermore, social network creation through the animal lottery was also in line with the concepts of Phra Maha Suthit Aphakaro (2004) who defines a social network as relationships in human society at the individual level, and relationship between individuals and groups, groups and groups, and groups and networks. He describes behaviors and relationship related to other things such as activities, communication, cooperation, interdependency, and knowledge exchange that are relationships with diversified structures and forms. Each network has a different origin or has been created by different methods which can be classified into three main groups. Networks that are formed naturally; networks that are created, and networks that take place through evolution. In this study, the networks are formed naturally because they originated from people who have the same opinions, have similar kinds of work or face the same kinds of problems; these people get together in order

to exchange opinions, experiences, and together they seek a better new way of existence for members of the groups.

Recommendations

1. The study revealed that workers in this industrial factory defined the meanings of the animal lottery as another way of earning more income, and it is also a medium that helps build relationship among workers in the industrial factory which brings about their getting together into groups and their social network creation.

2. For the social network creation, it was found that buying the animal lottery tickets was an informal way of building networks. Governmental and private organizations should use this strategy to build networks in communities. Moreover, the factory executives should oversee welfare of their workers by taking into account the cost of living so that these workers have better quality of life through the use of an informal method which could bring people to get together better. As a model;



Informal way of building networks model

3. Recommendations for further studies—There should be studies on risks or effects of the animal lottery, or on comparison of social network creation through the animal lottery space in the southern part of Thailand and other parts of the country.

References

- Arisa Samosorn. (2011). *The Definition and Social Networking of Underground Lottery*. Thesis for a Master of Arts in Human and Social Development, Prince of Songkla University.
- Chayut Piriyaarit. (2007). *Strategies to Eradicate the Underground Lottery Business: A Case Study of a Southern Province*. Thesis for Master of Arts in Development Strategies, Phuket Rajabhat University.
- Panitee Suksomboon. (2002). *Social Networks and Adjustment of Women Street Vendors: A Case Study of North-East Women Street Vendors Living in Nang Leuang Community*. Thesis in Sociology and Anthropology, Thammasat University.
- Phra Maha Suthit Aphakaro. (2004). *Networks: Nature, Knowledge, and Management*. Bangkok: Learning and Empowerment for Healthy Community Project. Publisher October.
- Sangsidh Piriyaarangsarn. (2001). *Gambling Economics: Policy Alternatives*. Political Economy Center, Faculty of Economics, Chulalongkorn University cited in Illegal gambling economics: Implications to Thai economy. Source: <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2003q1/article2003jan30p3.htm> (30 October 2012)
- The Office of National Economic and Social Development Board. (2004). *Administrative Strategies for Informal Economy*. Documents for the Meeting of the National Economic and Social Development Board on 24 June 2004.

List of Interviewees

- Phi Kung (pseudonym), (2012, May 24), Interviewee. Kanokraekha Chantarawongkitti, Interviewer. At an industrial factory in Hat Yai District, Songkhla Province.
- Phi Kai (pseudonym), (2012, May 20), Interviewee. Kanokraekha Chantarawongkitti, Interviewer. At an industrial factory in Hat Yai District, Songkhla Province.

- Phi Khiew (pseudonym), (2012, May 25), Interviewee. Kanokraekha Chantarawongkitti, Interviewer. At an industrial factory in Hat Yai District, Songkhla Province.
- Phi Jai (pseudonym), (2012, June 15), Interviewee. Kanokraekha Chantarawongkitti, Interviewer. At an industrial factory in Hat Yai District, Songkhla Province.
- Phi Nong (pseudonym), (2012, June 15), Interviewee. Kanokraekha Chantarawongkitti, Interviewer. At an industrial factory in Hat Yai District, Songkhla Province.
- Phi Nan (pseudonym), (2012, June 9), Interviewee. Kanokraekha Chantarawongkitti, Interviewer. At an industrial factory in Hat Yai District, Songkhla Province.
- Phi Maew (pseudonym), (2012, May 12), Interviewee. Kanokraekha Chantarawongkitti, Interviewer. At an industrial factory in Hat Yai District, Songkhla Province.
- Phi Yot (pseudonym), (2012, June 9), Interviewee. Kanokraekha Chantarawongkitti, Interviewer. At an industrial factory in Hat Yai District, Songkhla Province.
- Phi Sa (pseudonym), (2012, June 9), Interviewee. Kanokraekha Chantarawongkitti, Interviewer. At an industrial factory in Hat Yai District, Songkhla Province.
- Phi Ad (pseudonym), (2012, June 10), Interviewee. Kanokraekha Chantarawongkitti, Interviewer. At an industrial factory in Hat Yai District, Songkhla Province.



CERTIFICATE OF PRESENTATION

This document certifies that

Miss Kanokraekha Jantharawongkiitti

presented the paper entitled

Meanings and Social Network Creation of The Animal Lottery

at the 5th International Conference on Humanities and Social Sciences
held at the B.P. Grand Tower Hotel , Hat Yai, Songkhla, Thailand
on April 27, 2013

Assoc. Prof. Dr. Adisa Teo
Dean, Faculty of Liberal Arts, PSU

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นางสาวกนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ

รหัสประจำตัวนักศึกษา 5411121121

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
มัธยมศึกษาตอนปลาย	โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย	2547
ศิลปศาสตรบัณฑิต (ชุมชนศึกษา)	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (วิทยาเขตหาดใหญ่)	2553

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

ตำแหน่ง นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ

สถานที่ทำงาน สำนักชลประทานที่ 16 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ และเกีตฉวา บุญปรากร. 2555. การสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านหอยสัตว์ของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง. ในการสัมมนาเครือข่ายนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 12 ปีการศึกษา 2555. วันที่ 16 – 17 มีนาคม 2556. ณ อาคารประชาสังคมอุดมพัฒน์ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.

Kanokraekha Jantharawongkitti and Kettawa Boonprakan. 2012. Meanings and Social Network Creation of the Animal Lottery in an Industrial Factory. *In the 5th International Conference on Humanities and Social Sciences. "Intercultural Transition into ASEAN Community" on April 27th*, 2013, Songkhla : Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University.